This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

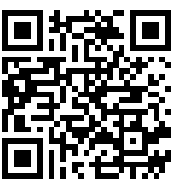

NATIONALBIBLIOTHEK
IN WIEN
110020-B
Neu-

Digitized by Google

Digitized by Google

Österreichische Nationalbibliothek
+Z226961200

Digitized by Google

Digitized by Google

OSVETNICI.

Dio III.

BOJ TURSKI I CRNOGORSKI

god. 1862.

Pjesma

od

RADOVANA.

U ZAGREBU.

Brzotiskom Dragutina Albrechta.

1865.

110020-B

Digitized by Google

Digitized by Google

J a v.

ižak žmiri u debelu mraku,
U stanici samna pustinjaka,
Eto gori uz dolinu pustu,
Pod zelenu goru romaniju,
Kraj tihana vrela vilenjaka, —
Sam pustinjak na noćištu svomu,
Do sebe je spustio zelenka,
Do zelenka vižla stražbenika.
Vihar duje, mrakom razmahuje,
Oko njega dusi titraju se.
Oko njega vile igraju se,
Proz noć crnu stravne strave srnu,
Strave lete i tamo i amo;
Mili Bože strave l' pustinjaka,
Mili Bože da l' pustinjak spava?
Ko bi spio, van bi imô čine,
Ko l' bi snio, van bi se opio,
I njeg čajno unihalo pivo,
Štono činski piju zlovoljnici,
I ostale očajane duše.
Jadno pivo, jadno ogrijanje,
Jer ga buniš u sumraku gluhu,
Ter njegova da se budi mašta,
I s noćnijem da se dusim ganja,
Za nječesve dnevne poriječke,

Digitized by Google

A zašto se priju, ko bi znao.
U ta doba duh mu u zrak vinu,
Kano soko sa gnijezda sivi,
Pa se mahnu preo svieta biela:
Tamo njegdje gore javorove,
Tamo krute zgode Davorove,
Biesni konji i mezevo ravno,
Bojne trublje i oružje sjajno,
Pa livade cvijećem osute,
Pa djevojke po bijele ruke,
Kolo vode oko vode hladne,
Pjesme poje na mužačke glave,
Kite viju i za glave diju,
Svaka svomu vitezu obranu,
Rad junačkog zavjerenja hranu.
O! po boru ko bi razbajao
Te duševne zamašaje silne,
Kad tjelesne iz tegobe škrinu,
Ter vidišne u visine sinu,
Proz razkošja i miline divne?
A šta nema u svjetini liepa,
Za čim nebi draganja mu bilo!
Duh se vije vrh ljepota tijeh,
Al' mu nema uživanja draga;
Jer bez srca tašte su mu ćùti,
A srdašce tljenu terhu ćúti,
Jadno srce zamašaja nema,
Jadno srce u tlapljenju driema,
Sried bremena neosjetna kala,
Ono kreće, ali breme neće,
Ono čezne uz lahke boliezne,
Pa jaduje duhu tanahnomu:
„Blago tebi u tanahnstvu tvomu,

Digitized by Google

Gdjeno ti je sudba krila dala,
A tvoja te sreća milovala,
Pa se šećeš, kamo tebi drago,
Eto tebe proz nebesne tajne,
Eto tebe proz miline bajne:
Svuda bludiš, kud te čežnja vlači,
Pa se tijem tvoja pohlep vrači.
Mene moja svedjer muka pači,
Kad mi svane, tad mi odlahane,
A kad smrači, opet pojednači
Moje jade jurve jadovane;
Kud bi htjelo, tuda meni brane,
Što bi hajo, na sukob mi neće,
Što me draga, od mene se mami,
Moji gore većma, većma plami.
Hoću svisnut u nedatku momu,
Kraj ukobit žitku mlohavomu,
Koji svojih čuvstva neuživa,
Van se taštom željom zamamljiva.“
Kada korba duhu dodijala,
Duh se mahnu na vruće srdašce,
Al srdašce u plamenu valu;
Ono gori kano ugar luča,
Gori jadno kano slama suha,
Gori — al' zna da izgorit neće,
Dok se po njem vruća krvca šeće.
Mrak se miče, nahodnik ga viče:
„Za čim goriš, ti jadno srdašce,
Jeli ljubav štono nježnost pali,
Jeli dragost što hudoba hvali,
Kadno lijer i ružicu spari,
Pa da jedno za drugijem mari:
Gdje žar plahne, da se već nemahne,

Digitized by Google

Nit' se gasi, do liš sa uzdasî,
Nit' se trne van da suze svrne?“,
Hudo srce na jav izgovara:
„Jeste ljubav, ali ona nije —
Tu što mniješ ljubav, njegu dragu.
I moji bi zlopatili ćuti,
Jer nijesu od te blazi pusti;
Ma jim tašti lici njegovanja,
Pusta ruža jako ocvanuta,
I ljubica na miruh prosuta,
Malu daju za klanjanja daću.
Jer mraz pane, ruža vene rujna,
Sjever spuši, ljubica osuši.
Avaj za njom razkajanoj duši,
Kol' se trudno za zadaćom kruši,
Gdje se radost na žalosti mieni,
A nemilost za draganje vrati,
Pa se nada s bezufanjem plati. —
Na te žare i ubave dare,
Moji drski ubah ćuti mare —
Al' na strasti i ljubavne slasti.
Koja no se nemieni s uzdasî,
Nego li se sa užasi gasi;
A pak nje su ti užasi drazi,
Oni stiezi i mezevo ravno,
Gdjeno trublja na razboje viče,
Oštro gvoždje na zamahe šiče,
U borcu se muško srce puči,
Ljutu ranu zadat' čekajući,
Desnu ruku na odporac snaži,
Čim neklone, osvjetlat je traži,
A vrh njeg se zlatno perje vije,
Sa neba se na njeg slada smije,

Digitized by Google

Ko će rijet, da mu liepo nije? —
Crna noći teško tavnovanje,
Moja muko moje zavješćanje,
Moja ruko nedaćna jabuko,
Kolijem si uzom savezana! —
Moje grudi moji miri hudi,
Man me proz vas silna sila budi:
Pisnuti ću a polećet' neću,
Kô sokolić u zametu svomu,
Gdje ga kruta nedoleže majka,
Do poleta na kriocu bielu,
Pa mu osta gora romanija,
Gdje preo nje putovati neće,
Nit' u sinje ogledat' se more.
Jadan tiću, jedne su nam kobi,
I moja se smože snaga pusta,
A dočekat' u vijeku neću,
Da se penjem na vrh gore čarne,
Pa nagledam smilja i kovilja,
I razberem niz prodolja ravna,
Gdje junaci čuda tvore travna,
Čuda travna na mejdanu druže,
A kô li jim vjerno vile služe!
A pak san je, a pak tlapnja prazna,
Sama mora ćutljiva srdašca,
Sama magla hola požudjaja,
Što me tare u sanjanju tešku.
A da mi je u tom svanut čaru,
Letio bi, nebi plahovao,
U te divne gore javorove,
U te kršne dvore davorove,
Kano leti zmaj k vrelu Bioči,
Ili srndać kad ga žedja koči,

Digitized by Google

A nebi se zastavio tekom,
Niti bi se osramio jékom . . .
Pusta noći duga kolika si,
Jesi l' igda ikom dulja bila,
Biednu sužnju turskom tavničaru,
Jali gladnu u planini vuku —
Svići zoro dokle imaš kome,
U dobar si omrknula po me . . . .“
Tako jadno u mraku srdašce
Jadovalo i zborilo samo,
I u drtnu valnovalo valu.
Duh ga sliši, nad njim lahko diši,
Gdje ga dahne, tada mu odlahne,
Al da prene, neće da ga krene;
Jer da mu se uzpne na kreljuti,
Kobno vele putovanje sluti,
Ili će ga tlapnja prepanuti —
Neka sniva, da se nauživa
Tihe mašte, vitežka bludiva.
Istor puška puče u prodolju,
Nješto mrakom biele ovce stravi,
A ovčar se na obranu javi,
Konj zelenko pod prozorom visnu,
A na stražu vjeran vižó djisnu,
Kuća sama a pustinja stravna,
A noć puna mrska plahovanja,
Jer su doba vilenjačka gluha.
Vižó laje, konj kopitom gruha,
Hladan vjetar proz obloke duha,
Pustinjaka prenu oda sanka.
Kad se prenu, oču visku, lavu,
Pa na svoju osjeća se glavu,
Lahnu dugu po srijedi diljku,

Digitized by Google

Pa dopade do konja zelenka,
Zelenku je govorio svomu:
Moj zelenko, moje dobro prvo,
Śta li tebi u ta doba kriva,
Ili si se zažednio piva,
Ili ti je zobi malo bilo?
Konjic grebe, ništa nekaziva,
Al krvnijem okom prevaljiva,
Bielu hita pjenu na ramena,
A potom se kropi do stremena.
S njega vrci delija neznana,
U bijelu djevojačku ruhu,
Zlaćenijeh vlasi do koljena,
Zlatni za njom sijevnuše prami,
A s čela joj zviezda sinu žarka,
Pa se vidje, kud se mrakom varka.
Vinu cura u dubravu gustu,
A pustinjak korbu kori pustu,
Svom zelenku grivu razplićući,
A noćašnje jade jadujući.
Al' ko znade da tumači jade,
Utječe se razgovoru svomu,
Jedinomu u pustinji drugu.
Trže pramen s grive zelenkove,
Pa naperi drvo gudalovo,
Ter na gusle naslonio lúka.
Lučac pili, tanka struna cvieli,
Nebi li mu gusle tumačile,
Što je proz noć srce boravilo,
Nije l' sreća, da je na jav ino.
Lučac pili, tanka struna cvieli,
Kudgodj krene, na ino se neće.
Veće jade namamljuje veće,

Digitized by Google

Silna želja mezeva ubojna,
Čudna žudnja krvi i mejdana,
Teške muke savezane ruke,
Al' bi išle da bi se lomile,
Tamo gdje se zadušbine grade,
Te zadaće silne, veličajne,
Gdjeno vjera i svoj dom se brani,
Kako skladno toli i ljubavno,
Sijed ćaća ko i diete mlado,
Stara majka, zaručna djevojka,
A od ljube ni dvoumja nema.
Blago, blago tome naraštaju,
Koji svete toli tvore stvari.
Gusle vele, moja braćo draga,
Njim vjerujte a meni nemojte,
Jer ja neznah, života mi moga,
Nit' od noći koja bješe doba,
Nit' kud me je zanijela crna;
Gusle vele, a zelenko kaže,
Da i hoće, tajat mu se neće,
Nebi pjene zapjenio biele,
Nebi potom potio kopita,
Da s njim nije vila putovala.
Bore mio, kud li bludovala,
Bore mio, dokle dopjerala!
Ta tanahna posestrima draga,
Što me u snu proz noć crnu kreće;
Duh mi kreće a tljenosti neće,
Na tljenost je čine nametnula,
Crne oči ruhom odjenula,
Tavnim ruhom noćna tavnovanja,
Pa me jami na zelenku momu,
Tere svede niz mezevo ravno,

Digitized by Google

Proz junake i čelenke sjajne.
Pa da pričam moje strasti tajne,
Valjda rečeš da su i te strasti
Ipak vrle napasti, brajane,
Ti kojino klanjaš se jedino
O bedrici privjenčanoj ćordi,
Još ako je silom spàso nisi,
No ti ju je ljubav dograbila,
Ter kadano u boj gvoždje zvekne,
Srdašce ti u grudijeh jekne,
Žalost ti je stat' nevojujući,
A nevolja živit' neginući:
Tebi velim i kazujem samu,
Možda ćeš mi dati vjerovanje,
I cijenu mojem plamu naglu.
Eno vidiš gdje jur gvoždje sieva
Vrh tjemena junačkoga rasta,
Ko sikira na dohvatu hrasta,
Kad hrast lupi da trenu i stupi,
Stupi trenu u zemljicu krenu,
A zemlja ga sa truhležom dari,
Pa ko mari da već duba nije,
Van sikira što se nad njim smije.
A tako je vjera vi je tvrda — —
Pjevnuo bi da istinu kažem,
Al' je pakost ljude obujala,
Njeko reć' će, pijan si pjevoče,
Pa nakladaš ni u čije zdravlje,
A njeko će uzeti na dušu,
Da vi pjevam tašte vjere stvari,
Pa će jadan ogriješit' dušu, —
Evo neću, nek vam gusle kažu,
Gusle haju, što jim vile daju,

Digitized by Google

A lažice nisu vile bile,
Nit su čije srce razadrle,
Ako nisu lijeka mu dale,
Nit su čijeg kudile junačtva,
Niti čijeg sakrivale srama,
Tek što vole borioca slavna,
Onog koji vjeru i čast hrani,
I svoj ugar na ognjištu brani,
Volit' će ga, zamrzit' ga neće,
Dokle sunce po nebu se šeće.
De davori sa Javorja vilo,
Nije tlapnja, na javi je bilo! —

Digitized by Google

Zagonetka.

Sejtan jaši na djavoljevici,
Pa se klati po svijetu bielu,
Po selijeh i po gradovijeh,
U divanim naća velikijem,
Gdje se vele rešetaju stvari
I svijetu sudba presudjiva,
Svagdje da je, gdje čem prodja biva,
Ali ni s kijem račun nesvršiva,
Nit on žali, što mu gdješto kriva,
Tek neka mu na pretrgu dodje.
Skoro prodje preo Bosne ravne,
Preo Bosne na Hercegovinu,
I tu dugo boravio vrieme.
Jahlica mu ohronula bila,
Dok je mnoga skružio krajišta
I prevrgo dvorska stajališta.
Što su sljeplji kupci žudjenici,
Tim je njemu više praćikanja.
Svud krčmio robu svakojaku,
Al' šta proda bijednu Bošnjaku
I njegovu bratu Hercegovcu?
Proda tikvu nepokondiravku.
Puna tikva čini neprovidnih;
Tikva leti sa ruke na ruku,
Što je u njoj, niko kazat' nema.

Digitized by Google

Sazivlju se stari sveznadari,
Pa gataju kako koji znade,
Njeko veli nije tikva prazna,
Njeko veli lubenica nije,
Njeko da je džinova *) kondierka,
U što krade po svijetu smrade,
Tere nosi da se ljudi kade,
Njeko opet i ta i ova je,
Dokle jedan dreknu sveznadare:
Udri tikvu o ledinu tvrdu,
Neka pukne o njezinu glavu,
Što je u njoj, hoće kazat' sama.
Puče tikva kano puška mala,
Iz nje čudan vihar udario,
Čudan vihar, čudne puši glave,
A čudniji pôše razgovori:
Da je Moskov naturio čine
Na Carevu u Stambolu glavu,
Pa car spava u neznanju bajnu,
A gjauri daju zapoviedi,
Da se uzko nosi odijelo,
Što no dinski kroje protivnici,
Da spahijam neima timara,
Da kmet nema slušat gospodara,
Da je raji pojednako pravda,
Da musloman dancije priznava,
Kakono jih crna raja dava,
Da jim više ni harača nema,
Pa da može svjedočiti raja
Na Turčina kô i kaurina,
Pa da vlasi biele crkve grade,

*) Genius.

Digitized by Google

Pa i zvona udaraju na nje.
Al' nisu nam svrake mozga pile,
Znat možemo, što dušmani kane:
Što je misô odiela opeta,
To nam hoće da klanjanje smeta,
Kad nestane dina i Imana,
Da nestane i nas Muslamana.
Što je misô da spahija nema,
Spahije su carstvu snaga bile,
Svak za svoje vojevó timare
Kô za svoju i carevu glavu;
Dobro bilo i tamo i amo,
A to što će bez njih biti znamo.
Što je misô, da Age kmetova
Nepokreću sa selišća stavnih,
Nek vlah sjedi kô na očevini,
Mi trošili i mi kupovali,
Za četiri učuvali vieka,
Pa da raja nezna gospodara
I nečini njemu službovanja,
Veće da mu prazne dlane kaže,
Kad kralj sjedne sudit gjaurinu,
Kakono se u Kaderu *) piše.
Što je riječ, da harača nema,
To je raca voditi iz lanca
Sa Turčinom da je iste časti,
On vojnicu, a mi vojevati,
On sjediti, a mi krvcu liti.
I tu mu je lukavština javna:
Da se vlasi koše i množaju,
A mi da se bojem smanjkajemo.

*) Knjiga sudbine.

Digitized by Google

Što rekoše, da svjedoči raja,
Jedan Turčin na stotinu vlaha
A sto vlaha na Turčina sama.
Tako nam je u Ćitabu bilo,
Kad bi njima svjedočiti dali,
U nas nebi ništa ostanulo;
Njeko kuću, njeko podkućnicu,
Njeko stùpu, njeko vodenicu,
Njeko kravu, njeko podkolnika,
Njeko ždriebe, njeko sedlenika,
Njeko vlahu uzeo i glavu:
Sve bi mogla zasvjedočit raja,
Njihova bi bila očevina,
A gdje osta Turska stečevina?
A što raja biele gradi crkve,
Nisu crkve nego gradi tvrdi,
Negradi jih sjerotinja raja,
No kraljica gradi njiha crna,
Pa da će jim u pohode doći,
Da se moli po zakonu svomu,
I da vidi kakve su joj gradje.
Al jih sama pohoditi neće,
Veće hoće da uvede vojsku
I uhodi naše grade tvrde.
Pa sve i to da bi jim nebilo,
Ma nu jada jošter i gorega,
Ferman daše Crnogorcu knezu,
Da prehvaća svoju djedovinu
Djedovinu Ivanbegovinu
Na Taslidžu pa na Nevesinje,
Pa odtale do mosta Konjica,
Niz Neretvu do Gabele ravne,
Ferman daše, nama nekazaše;

Digitized by Google

Već nam prieče zapoviedi krute,
Da nam valja biti goru crnu,
Vojevati dok neosvojimo.
Pa nječesve zapovrgnu kavge
I podignu tabore Nizame;
Oni srču pod čadorim kahve
I kusaju na obrok pilave:
Mi ginemo i gubimo glave.
Pa što hoće s tijem vojevanjem,
I tomu je lahka dosijetka:
Nek se naša sila smalaksava,
Pa da od nas neimadu straha,
Kakono su brižni plahovali,
Dok nas nisu bili sarvali.
Dok nam naša sudijaše pravda,
Kapetani i kadije prave:
Na nami su toke zveketale,
A pod nama kobile vrišćale,
Pogledajuć boja i mejdana.
Kadgodj hćesmo, sakupit mogosmo,
Dok bi žarko prebrodilo sunce,
Sto hiljada na gjaura druga —
Pa kad su nam cari pravi bili,
Svečevoga nasljednici Tahta *),
Toga troška nije trebovalo,
A pola se klanjalo je svieta
Našem caru na svečevu Tahtu.
Koliko su oni možni bili,
Jednoč pade Tatar bojovjestan
U Jadrenu od Moskova kralja,
I donese knjigu u prociepu;
A car bielu Džamiju pravljaše

*) Priestolje

Digitized by Google

I bijelim krečom bijeljaše.
Svete prste u kreč zamazao,
Pa prehvati knjigu neopranu
U junačke neoprane ruke;
A kad bielu knjigu progledao
Pa vidio šta mu pusta kaže,
On Tataru na jakorieč sprieči:
Čuješ rdjo goreg gospodara,
Hajde kaži poglavici svomu,
Nek netrudi cara s poslovanja;
Zna l' da pružim svoju desnu ruku,
Oba oka izpast će mu vrana, —
Car uprije sa dva prsta glavna
Preo zemlje Moskovije puste,
Kako su mu okrečena bila.
Ode Tatar glavom bez obzira,
Dan po danak u Petrobor dodje.
A kad dodje, čudno čudo nadje:
Oba oka skrpila se kralju,
I kako su krečni prsti bili,
Onake su biljege dobili.
A nu sada sprava i oprava,
I vojena silna upravljanja;
Al' kudgodier okrenemo njome,
Sve gubimo a nedobivamo;
Svagdje s njome ostadosmo dolnji,
Jer svečeva blagosova nema.
Ko bi valjo, da nam snagu dava,
Taj nas jadan nehajstvom smanjkava;
A pak nije ni njegova krivda,
Krivi su nam kleti protivnici,
Što ga s činî na zlo naurkaše.
Bi reći mu prijateljstvo grade,

Digitized by Google

Da uzdrži carstvo postojano;
Al' oni mu o skoposti rade,
Gdje nestane pravog turkovanja,
I njegova nestat' će junačtva;
Onda samo survat' će se carstvo.
Kako umrie Mehemed Alija,
Kojino nam dinu snaga bješe,
I ugibe paša stočeviću
Vr'o junak na ognjištu svomu,
Što nam Bosnu čuva od prevrata:
Sve natražke naše okrene se,
Pak reć' valja da je izpis blizu.
Što je sudba hljeba darovala
Liepu dinu u zemljam ovijem,
Još se sami jadni koračimo
I njihovu vračtvu otimamo;
Al' zaludu naše otimanje,
Kad eto nas tiskaju u klance,
Crne klance smrtne jadikovce.
Smanjkasmo se na domu s imanjstva,
Davajući sve što raja dava,
A ovamo i život i glava.
Jao našoj djeci nejačadi,
Gdje će oni biedni dočekati
I gorega nego mi smo jada,
Gdje će liepog nestat turkovanja, . .
Van da Allah skorijem podari,
Da sa carske glave spanu čini
Jali ina njegovu zamieni;
Pa da makne nevjerničko ruho,
A uztakne svečeva ćulaha*)

*) Dervišska kamilavka.

Digitized by Google

A obrije šije kikašije,
I ovije poše ahmedije.
Ko je turčin, neka tjeme brije,
A kaurin neka kiku pušća,
Da je njemu tikva u sužanjstvu;
Da obori hordije nizame,
A povrati svete kanuname,
Štono su jih stari cari dali:
Da vlah dvori, turčin zapovijeda.
A gdje treba na gjaura poći,
Svi ćemo mi poći zajedino,
Pa nek vide, šta turčin umiede:
Kad pomene ime Allahovo,
A površi ata alatasta,
Čas bi zlatnom Pragu dopanuo,
Gdjeno visi obješena torba,
Za alata učinjena zobca;
Čas bi alat zobcu pozobao,
Čas bi Turčin Pragu maglu dao;
Pa otale četerest konaka,
Na četiri svakudare strane,
Što je njemu sudba sudbovala,
Liepa svieta kano gorskog cvieta,
Sinjeg mora, kopna prisumita.
To bi Turčin uradio pravi,
Kad bi prave zapoviedi bilo,
Kamo l' nebi crnu goru kletu,
Svu konjskijeh nabacô kopita,
Za toliko bijući je ljeta —
Pa nas na nju neka puste same,
A nezoblju mita od dušmana,
Vallah! bi nam do večere bila
Sva ta gora do Cetinja crna,

Digitized by Google

Kamo l' nebi Piva i Grahovo,
Ta prosjačka sjerotinja puka.
Huda tikva šuplja neprilika,
Kô li čudne prouzroči misli,
I česve li prosu razgovore, —
Šuplje glave vjetrovim se hrane:
Njeko baje što mu zloba daje,
Njeko pišti jer ga ukor tišti,
A njekoga sila razapregla,
Bi se bio ali nedobiva,
Pa je njemu sve izdaja kriva;
A njekomu dozlovijedilo,
Čas komore a čas vojevanje,
Sve davanje a neuzimanje,
Svaki danak gore po njih kobi.
Zelen bore, što svjetina viče,
Ko bi na te odgonenô priče!

Digitized by Google

Odgonetka.

Odgonenu vila iz planina:
E Turčine silan Bošnjanine,
Netri tikve, nekostolomi se,
U dobar je kupio si po se;
Džin je tikvu svuda pronosio,
Pa je tebi za podprahu dava,
Neka ti se u nevolji kiše,
Što se kiše zlijem duhom diše.
Krivo ti je i ja znadem mlada,
Davno bilo, ali spominja se:
Kad su cari u napunu bili,
Carevali a ne strahovali,
I na kralje čine nametali,
Prisvajali njine djedovine:
Taka tikva i Bosnu je dala,
Kad je sreća kolo naginjala;
Al' se kolo na okolo kreće,
Redovnice prekoračit' neće,
I u vašem to ćitabu piše.
Ma što vam se na kraljeve kiše,
Nisu kralji likom opasani,
Da jih nužda činit' cara ganja;
Gospodar je svak u dvoru svomu,
Može radit kako mu je drago.
Ali valja živit' u susjedstvu.

Digitized by Google

Kakono se može skladovati,
Skladovati i za ljubav znati,
I medju se netvoriti kvara.
Rekli jesu ni tajali nisu,
Svjetovali, himbu nedržali,
Da mu treba u državi reda;
Jer bez reda dobra posla nema,
Ni u znanju ni u drugovanju,
Ni u zajmu ni u trgovanju,
A kamo li bratsku skladovanju.
Rekli jesu da se pravo radi,
Jere pravda sreću domu gradi;
A kako bi u tvojemu bilo,
Gdje su tvoja sva čeljadca ravno;
Pa da jedno gori u odielu,
A da drugo ni opanak nema;
Jednog da ti časti milovanje,
A drugoga pljuska iza vrata:
Bi l' ti mirno na ognjišću bilo?
Tim ga jesu kralji prekorili,
Jer i u njih ima našinaca,
Konje jaše prepasuju ćorde,
A nedaju na glave dinara,
Nego svoga dvore gospodara;
Pa jim vjeri neimade kvara,
Ni zamjerke s bijelih munara *).
I car dade da se crkve grade,
Jer jednako Bogu robujemo,
Treba da ga jedno poštujemo.
A šta bi ga sakrivala raja,
Ni od koga ukrala ga nije;

*) Minaret = vikaonica.

Digitized by Google

Doslje se je krila na moljenje,
U pustinje i zamake tajne,
Od vašega grdna strahovanja.
Eto dade, da se crkve grade,
Negradi jih kraljica nikakva,
(A te crne ni na svietu nema),
No jih gradi sjerotinja sama:
Biedan težak svojim hraniocem,
Udovica na svoje preslišće,
Sjerotica na svoje tecišće,
Hljebca štedeć od gr'oca svoga.
Pa sa tijem darim ubozijem
Eto su se sagradili hrami;
Pa ti su vam u očima kami,
Na koje se vaša zloća mami,
A od njih vam dozloviedit' neće,
Jer se Bogu u njih slava dava;
Njeg za proštaj viču skrušenici,
Za utjehu boni nevoljnici,
A za pomoć trudni mučenici,
A za svako dobro svećenici:
Da se ljudska zloba sakrušava,
Da priroda godinica dava,
Da Bog čuva od rata i glada,
Munje, groma i svakoga jada.
Pa i zvona da sa njiha krenu,
Što bi štete turkovanju bilo?
Eto kuca u pó Carigrada,
A Imami svoju viku viču,
Jedan drugom štetu nepotiču,
Oba tijem Božje vrše stvari;
A vas luda himba zlokovari
Mrsko čuti jer viknuli niste.

Digitized by Google

Da čujete, vi bi rekli sami:
Neka svašto u glas Boga hvali;
Kad ga hvali janješce blejanjem,
Crnagora svojim romonjenjem,
Nek i zvono svojijem zvonjenjem.
Šta će spuži nahuditi duši,
Šta li zvonce što dolinu gluši?
A što vam se na to čini krivo,
Gdje spahijam odoše timari,
Štono su jim cari dali stari:
Desetine Božije su bile,
Pa se carskoj udesile ruci,
A cari su dali spaholjanim;
Nisu dali da bi je zobali,
Veće da jim budu u posluhu.
Vrieme došlo i sudjeno bilo,
Izkvarili vjeru spaholjani,
Pa jim cari uzkratili daću,
Oni dali, oni i uzeli; —
A što li se Agam vidi krivo,
Agama su Agaluci bili,
Na deveti i na dio peti;
Al' kô marhu vladali su raju,
Preturali od zla do gorega,
Sad doseli, sutra seli rajo;
Pa se jadna raja oglojala,
Kano kamen što se često valja.
To mnijahu da je bolje po nje,
Al' jih i ta skupo stade pravda,
Treće dajuć mješte devetoga,
Mješte petog polovinu diele,
Pa su Age s' tijem zadobile.
Što rekoste, da nema haraća,

Digitized by Google

Ime jim je promjenuto samo,
A dvogube jadna raja plaća;
Pa to jim je odkupnica daća,
Da neidju glavom vojevati,
Ne što bi jih požalio mujo,
Već što mu se nevidi uzdano,
Dati pušku gjauru u ruku.
A što si se bio prepanuo,
Da se raji prizna svjedočenje,
Pa će raja uzeti na dušu,
Oni konja, oni vola svoga,
Jedan kuću, drugi podkućnicu,
Pa će ostat' ni o čemu Turci:
Od toga te glava bolit' neće,
Jer od toga ni glasa nemade,
Ako car da, kadija nedade.
Još vam tikva i Fermana kaže,
Da car daje Ivanbegovinu
Crnogorcim do Mosta Konjica,
I da toga Crnogorci traže,
Pa se vojna nahvalice gradi,
Da vas u te zamamljuju klance,
Da ginete i da smanjkajete —:
Huda vas je misô zavarala,
Nit car daje nit ima Fermana,
Niti toga išću Crnogorci;
Da svak išće, što ste kom oteli,
I da na to car povelje dava:
Malo bi vam štogod ostanulo,
Osim Meke i Medine ravne.
Što imaše Crnogorci vriedni
Od starine svoje djedovine,
Od svojega Čarnojević Iva:

Digitized by Google

Ljute Klise i Cetinje ravno
Do Grahova i do Pive hladne,
I uz crnu do jezera rieku,
Imali su od postanja svoga
I to s teškom mukom održali,
U sve vrieme s vama vojujući
I litice krvlju zalijući.
U tu zemlju uć' vam nisu dali,
A vi viek se na nju zagonite,
Da je pod vaš barjak podjarmite;
Pa vam sudba nije dopušćala,
Kô ni njima dalje od Grahova.
No šta ište vlada Crnogorska?
Ište da joj medjaši se kažu,
Dokuda je vladičanstvo njino;
Nek se znade, da se zla nerade
Rad tržišća i rad izpašišća,
Kud će čija pašom ići marha;
Pa da nije više zadjevica
I svagdanjih krvnih pozlobica.
Na to i car svoje posla ljude,
A i kralji svoje poslanike;
Kud prodjoše, staviše medjaše,
Kakono je kom' za pravo bilo. —
Al po tomu sokolovi Turci,
Hercegovci a i vi Bošnjaci,
Svi grknuste iz jednoga glasa,
Kano vrane na bijelu crne:
Mi nedamo šćipati krajišta,
Niti Spuža nit Žabljaka damo,
Nit Grahova niti pedlja amo,
A i gora naša bit će crna.
Ako car je uzet možan nije,

Digitized by Google

Nek nam rekne, pa što uradimo,
O kneževu il o naše glave.
U ta doba, čim se prije pravda
Na carevu mekanu divanu,
I u dvorih sila velicijeh,
Ko će riešit' vaše zamršaje:
Hercegovci Age pomedjašci
Jadne kmete kraju pritjeraše,
Uzimljući što nikada nisu,
Da još bolje tvrde imovanje,
Imovanje i gospodovanje.
Pa otuda šta je sljedovalo?
Što se više čini silovanje,
To se veće nadje opjeranje:
Kô kad plaha jugovina puhne,
Pa zamorske zavalja oblake,
Ter jih mamom na planine juri,
A sretne je sjever mrzloviću,
Ter se kvače o mrke oblake,
A oblaci dažde tuču krupnu —
I bujica mlavi uz poplavi.
Raja čula gdje kazuju ljudi,
Carski ljudi iz Fermana biela,
Da car njima polaštice dava,
Da bi mu se snašla sjerotinja;
I petinu da jim odobrava,
Jer u kršu s mukom krušac radja;
I da s vami carske daće diele,
Šuša s vukom pored šetajući;
Al' sve vuče za kožu prijanja,
I viek svoje stare ćudi ganja:
Vi ste vuci, a šuša je raja,
A čobanin careva je glava.

Digitized by Google

Gdje li čoban, a gdje li mu blago?
Vi radite što je vami drago:
Sjerotinju do plota dognali,
Preko plota ona kuda nema,
Izvrće se u tjesnacu svomu.
Vi srnete strvni i objesni,
Da se vlaškog najedete mesa;
Zadirnete u čobane biedne,
Odagnete stoku sa pašišća,
Svu njihovu imošćinu stojnu.
A oni se desili valjani,
A za glavnu za nevolju ljutu:
Tudje čehne po gdjekoja diljka,
Tudje pane koja mesa škriljka,
Dok se nazad priugrabi marva.
A vi namah jegdurrallah Turci:
Udariše na nas Crnogorci,
A s njima se i kralji su svrzli,
Pa jim daju vojsku i oružje;
Poletite niza Pivu ravnu,
I koljete, gdje kog stigujete;
Pa i boja dodje do gorega,
A i carske za vam hrle horde,
Pa se krute nerazmeću smeće.
Evo ima toliko godina,
Što kvačite, borbe zamećete,
Sjerotinju dok nepozobljete,
A tu kralja nijednoga nema.
Šta bi tudje benavili kralji,
Gdje imaju i druzijeh zgoda,
Kad bi vama skopost šurovali.
Pa ni gore tudje nije crne,
Ona ima svoga gospodara,

Digitized by Google

Koga su joj priznali vladari,
Vašeg neće a svoga nedade.
No vi s njome praću zaplićete,
Kako no bi prigoda vi bila,
Da i ona vaših pane šaka;
Ko zna pasti, ko zna da nepade,
Kobne vojne od dvoje se grade:
Sve vrvite, da je pregazite,
A zlo vam je uviek s njome bilo.
Istor caru potratiste blago,
Sjeromaku prožđrijeste hranu,
Iz cijele Bosne sabjeranu,
A s komoram samoriste raju:
Eto raji dvogubi su vaji,
Jedno dati za vojnice novce,
A drugo je s vama ić' na vojsku.
Nije l' tako ako pravo znate?
Eto to jim odgonenu vila
Na tikvene čudnovite ćine,
Da jim misô na istinu mine;
Al' zaludu što istinu kaže,
Nit ko haje, nit za pravo daje.
Istina je sjerotinja naga,
Pa je malo igda iko mari;
Al' da li se obuje u bajke,
I odjene u šareno ruho,
Svako bi je rado milovao,
I u njedra uz srce metao.
Ni Bošnjaci nevjeruju vili,
A vila jim na žaobu cvieli:
E daj bore, što se bolje more,
Kad su zlobni pritužili ljudi,
Kad su jiedom uzavriele ćudi,

Digitized by Google

Ijed vrije a zloba se bije,
Da jim zine poljana krvava,
Da jim udre o ledinu glava,
Kakono je tikva udarila;
Pa da vide što jih ćudi briede,
Rad šta li je njima udarati,
Rad šta li se branit nevoljnikom.
Svakom svoja nek prudi zadaća,
Svakom prava nek slijedi plaća,
Podaj bore, što se bolje more.
Crkla tikva, pa se samorila,
Sila bila, pa se salomila,
Pravda bila, pa se uhorila;
Ko će znati što je komu krivo?
A nuder nam, pripomozi pivo,
I ti mila iza gore djevo,
Da pjevnemo kakono je bilo.

Digitized by Google

Zadjevice.

Jesi li jim govorila vilo,
Da se smetne, što je doslje bilo,
Da se dvoje nezavadja milo.
Da su mili, nebi se zlobili;
Da su pravi, nebi se robili;
Da su ljudi, nebi se drobili. —
Mili nisu, jere su nedrazi;
Pravi nisu, jere no su krivi;
Jesu ljudi, ma različne ćudi:
Jedna jim je od višnjega dana,
Al' su cielje omjerili ine.
Jednijem je u zakonu dano,
Poraz dina gonit' dušmanina,
Neklanjali kao oni samo,
Neslavili iste izpoviedi,
Nedvorili proroka istoga; —
S tiem su išli dok jim se je dalo,
Pr'o bijela na sve kraje svieta;
Cvijelili inovjerke majke,
Inorodke grabili djevojke,
I ognjišća otimali tudja,
I tudjine prevrćali lonce,
I tudjine plijenili ovce,
U sužanjstvo odvodili roblje,
Od naroda načinjali groblje,

Digitized by Google

Što je stalo, kako se je dalo,
Što l' zaprlo, koliko se klalo?
Ko je pao, kaza mu se plaća:
Mučenik je u nebo će poći;
Ko je ostô, sigurna mu daća,
Uživati plieno i bogatstvo,
Tudju muku, kô iz svojih ruku,
Zato nikom nedat' ni jabuku,
Silan bio i vele dobićan.
I tako mu u istinu biše.
A druziem se na zavjetu piše:
Branit lono i koljevku dragu,
I staricu pri koljevci majku,
A poginut' kô i ostanuti,
Za krst časni i slobodu svetu. —
Te su stale naporedo ćudi,
Jedan goni, drugi dočekiva,
Gonioc je pritjerô k duharu,
A bjegan je dognan do duhara;
Vile su mu u oči uprle,
Da se kloni gonioca svoga.
Jur se kuda ukloniti nema,
Vile pukle il' oči prosule,
To mu dvoje na obijer samo;
Bježi, bježi more pr'o duhara,
Ja predaj se i na harač daj se!
Da bi bježô vidiš kud se nema,
A predat' se Božja vjera neću,
Niti ću ti davati harača,
Ni stari ga moji nisu dâli.
Pa na što bi i ja ti ga dao?
Na suhijeh deset zanoktica,
Što me jedva suhim kruhom hrane,

Digitized by Google

U nerodnu klancu litičevcu.
Ha odbij se, nebij se na pravdi,
Ničesva ti nemam dugovanja,
Te bi ginut od obiesti biva,
A meni je za nevolju prieku.
Ako panem ima osvetnika,
Moju jadnu okajat' će glavu,
Ter ni tvojoj bit' lijepo neće.
Tako viče tužan zlopatniče,
Al' nehaje silan nasrtniče,
Već ga goni da i na zid skače,
Jali da mu izbroji haraće.
Ta se sila jur okajasila,
Uz krajinu uz tu goru crnu,
Silnik silom na kršćane srne,
Da jih krutu pod upravu svrne,
Listom muči i u roblje skuči.
Što velimo da i pobrojimo,
Ako nam se pobrojiti dalo:
Prva rana zadjevica prva,
Sa Nikšića na krajini grada.
Ej! Nikšiću ukleta gradino,
S tebe zlo je i dosada bilo,
A da bi si s dobra postanuo
U tebi bi Nikša knezovao,
A nebi se ljute guje legle,
Štono suču iz kamena tvoga,
Pa čobane po stanovih cviele,
I s tudjijem pastrmuju mesom.
Eno skoro jedna četa kruta
Podiže se iz bedena tvoga,
Pa izleće do sela Oraha,
Preo medje kneza Cetinjskoga;

Digitized by Google

Daše ranu, pogubiše glavu,
Trijestero odagnaše marhe,
Gdje bi spali da bi večerali,
I čeljadci na domak dognali.
Ali glava imala čuvara,
Glas se dade po bližnjih selijeh,
I knez znao ali i neznao,
Za stotinu saćuka se brata,
Pa viknuše na zbor Nikšićane,
Da se vrate i da ščetu plate.
Kakva plaća, kad kupili nisu,
Kakva vraća, kad neznaju za nju,
Gdje se nigda nevraća s inijem,
Van krušaka iz dugih pušaka. —
Pa pukoše i bez odgovora,
Jedva jedne izaždiše puste,
A druge se s dimom odazvale,
Prve zajam a druge vraćanje.
Pa to jim je vično odštetivo,
Onom teško koga pade blizu,
A palo je ni falilo nije,
Onih više koji dužni biše,
Trijestinu uskinuše glava,
Za hiljadu uplieniše brava,
Vrnuše so zdravo i dobišno.
Pa po tome da su zdravo glave;
Puče puška, ko bi uduhnuo,
Krv poteče, ko bi ustavio,
Svi se stari pogrijaše jadi,
I uvrede i osvete klete.
Sjedoše se ježuriti Turci,
Jer kad cigli od njiha poliši,
Gdje mu da mu od koga mu drago,

Digitized by Google

Sva je njima raja ukresala,
Pa svi su jim krv u oku crna,
A i sami te nedaće traže,
Da se za njih u devletu kaže,
Kô su u poslu i na trošku tešku,
Rad zloglave na krajini raje,
Nebi li jim danjka neiskali.
Uz tu zgodu krenuše se Turci,
Nikšićani i Kolašinjani,
Korjenići a i Bilećani,
Neizdaše njih ni Gatačani,
Te pričeše cvielit' sjerotinju,
Kô je komu na dohvatu bilo.
Kad se vidje u nevolji raja,
I oni se sebe osjećali,
Pa se love na noge lagahne,
Najprvi su Banjani valjani,
Pa Čevljani a i Grahovljani,
A ni Zubci nisu mirovali.
Svako sjetan pri obrazu svomu;
Kako kuda na udarcu bili,
Onako se s Turcim i tučili.
Tuknuše se na Ubavu ravnu,
Na Ljubovi a i na Lipniku,
Do bijele kule Čengićeve,
Na Krstacu pa na Metohiji.
Ta se sva su mjesta mrcinila,
Bilo jada i tamo i amo.
A po tome moja braćo draga,
Čevljani se s Banjanima združe,
Ter se hvate i do Korjenića,
S malo muke porobili ciela,
Sam Skožigrm jalov ostavili,

Digitized by Google

Jere se je na vjeru predao,
A vjera se za nevolju dava,
A nevolja srama nepoznava.
Čim se taki zbiše okršaji,
Njekom mali, a njekom i veli,
Ko je rusu glavu usijao,
On većijeh ni pamtio nije.
Viknu biela sa Zagorja vila,
Pa dozivlje vojevodu Luku:
Gdje si zaprô vojevodo Luko,
Kako tebe na vidilo nema,
Ili si se prošô četovanja,
Ili te je bolja obrvala,
Ili su te podmitili Turci,
Pa nehaješ što ti braća rade.
Nije tako dosad s tobom bilo,
Gdje krenuše na posao ljudi,
Ti si bio vazda prvi Luko,
A danas te ni od želje nema.
Eno Turci pale savardake,
Ured će ti i na Zubce sići.
Već ako si u životu pobro,
Tere vjerom krenuo nijesi,
Jami dugu po srijedi diljku;
U zubcima toga momka nema,
Koji tebe sljedovati neće;
U zubcima te ljubovce nema,
Koja tebe blagosovit neće;
A ni majke nema u Zubcijeh,
Koja tebe nebi ukobila,
Ukobila a ne pozlobila,
Kô i svoga sina rodjenoga.
Vrijeme je da se preneš Luko,

Digitized by Google

Sa sve strane digli su se Turci,
Svaki tvojoj rusoj prieti glavi.
Nek bi tvoja i platila sama,
Da bi druge ostanule ciele;
Da će jedna da za svijeh strada,
Nebi bilo po sav narod jada;
Al' na jednoj mititi se neće,
Jer su steće podigle se vojske.
Strah je mene pobratime dragi,
Sve zaludu što si vojevao,
I ubave Zubce odmetao,
Sloboda će vaša poginuti,
Turski konji djecu pregaziti,
Kuće vam se zvati kućerine,
A vi davat' harač i trećine.
Već ako se Bogu pomolite,
I junačkom vjerom zavjerite,
Kôno su se zavjerili Turci,
Izginuti sve do ciglenoga,
A nedati za života svoga.
Da Turcima kmetuju vi majke,
A djevojke idju u halajke*).
Evo ću ti dobre kazat' glase,
Korjenić su sharali Banjani,
Na Ubavu smogli su Pivljani,
Dobro su se braća održala;
A vjeru ti mogu dati tvrdu,
Da ve izdat neće gora crna,
Jer Novica zagna Kulašince,
Pa Novica stoji na oružju, —
Ti okreni kuda tebi drago,

*) Nevjenčane žene Turske.

Digitized by Google

Gdjeno ti je sreći pouzdanje
I gdje će ti ostat spominjanje; — —
Nemoj rijet do posljedka tvoga.
Da te nije seja svjetovala.
Zlo nebiva za godinu dana,
Neg' u jednom kobnu prigodjaju,
Svakom svoje doć' će na diobi,
Svakom svoje valja riešit' kobi.

Digitized by Google

Sutorina.

Sinje more i obale tvoje!
Sva su tvoja prosta pristaništa,
Tvoje luke za slobodne ruke,
Trgovanja kršna prometanja,
I uz glavu vedru principovu,
I uz sjajnu krunu Ćesarovu.
Liš ubavo nuglo Sutorina,
Ukraj tebe sinja Stojilica,
Trista ravnih jàda godinica.
Na njem dva se oslonjaju carstva,
O njeg dva se suzbijaju zmaja,
Od njeg vajde nikom neimade,
Nit ko znade koliko valjade.
Kam ti pusta snaga Ćesarova,
Za toliko dašnijeh godina,
Što na tebi nesazida grada,
Pa primorjem da cijelim vlada!
Na njem čuči kuletina tavna;
A u kuli čami efendija,
U gospodstvu u bijednu stanju,
Kô sovura u hrastovu panju,
Neuſajuć, da ko haje za nju.
Ali eto njekoliko ljeta,
Što u tebi glavan Aga šeta,
I uz njega ponosita straža,

Digitized by Google

Za trideset poviše drugova,
Djakovčana ili Mirdićana,
A kadšto se i oboji nadju. —
Posla nije, trgovanja nema;
Lule pale ti iskoni ljudi,
Lule pale a ništa nehvale,
Osim svojih iskonijeh dana,
I svojega sjedke vojevanja.
Oni sjede, al' nječemu slute,
Jer se puste godinice mute;
Pusti dani, ali nisu znani,
Kô ni age na što su pozvani.
Jedno jutro, prije zore rane,
Puče jasna izprijeka diljka,
A poleti niza kulu škriljka.
Škriljka škrinu, aga oči vinu;
Mračak zinu, a družina sinu;
Aga zjaje i na svašto baje,
A zna da mu nisu pohodjani:
Nit ženio nit' koga udao,
Niti će se ko kumiti s njime,
Da se odkle za bukliju nada . .
Apak neće da pod krovom strada,
Već crna se dolovio mraka,
I muškijeh dobavio kraka;
Pustu kulu aga pregorio,
Ter uz lomnu zagrabio stranu;
A djetići valjani mu bili,
I bez njuha trag mu okupili,
Da i oni mrakom glave spase.
Al' u zla se dogodilo doba,
Kad se bijel danak rastajao,
S crnom noćcom nemilijem drugom;

Digitized by Google

Pa se čete uočile stravne,
Jedno Turci a drugo su Zubci.
Prsnu ognjem jedan na drugoga,
Glehnu okom jedan u drugoga,
Pa medju se brižni odzivlju se,
Jadniem darom samrtnim udarom.
Pade nješto Arnauta ljuta,
Ali štete nije vele bilo;
Jere nisu pošli, da biju se,
Nemogući pouzdat' se u se,
Da carevu učuvaju kulu,
Brze noge izniješe glave,
A niko jih ni gonio nije:
Jer što hćela četa Zubačana,
Nehajući mesa ni leševa,
Što je hćela, to je i uzela:
Bielu kulu na primorju sinju,
Punu hljeba, praha i olova,
I ostale dohranjene hrane,
Što jim valja, da se u njoj brane.
Malahno je za tiem postanulo,
Valjani se proradili ljudi,
Ruka k ruci, stiena na stijenu,
Tri debela ustadoše zida,
I tri topa zijevnuše bojna, —
Kaki zidi, koji li topovi!
I ćesarsku zemlju poplašili. —
A ko bojne te ozida zide?
Ozida jih vojevoda Luka.
Ko namjesti tri stjevka ubojna?
Namjestio vojevoda Luka.
Dan po danak, ni nedjelja ciela,
Pade knjiga Rodić generalu,

Digitized by Google

Na Kotoru gradu ćesarovu!
Eto knjiga, Rodić generale,
Brže da si k Sutorini vojsku,
Hoću da mi izobaraš zide,
Hoću da s njih ukineš lubarde:
To se raji nedava oružje,
Jere to je za dva prietnja carstva;
Sad Turčinu a sutra drugomu.
Nije liepo rad našeg susjedstva,
Gdje možemo da i pomognemo;
A rad našeg njekad korišćaja,
Nek se tudje neusilja raja.
Ni Turskomu nedasmo Sultanu,
Da se tudje na eškere tvrdi,
I otvora na more pazare;
Jer kad bi to po nesreći bilo,
Gdje ostaše naša trgovišća,
Uza sinje, do Bojane more;
Kamo l' ćemo puštat' odbjeniku,
Da se s crnom gorom zaročava,
Pa da pod vlast more pokorava.
Taka pjesma na Rodića dodje,
Kakva pjesma takva i popjevka.
Vriedan sluga zapoviedi služi,
Da i hoće, ino mu se neće.
K Sutorini preturio vojsku,
Pa dovika vojevodu Luku:
Ruši Loka topove i zide,
Da te veća pokora obide;
Mi nedamo take pravit gradje,
Jere smo se i s Devletom prili,
Dok smo zgodu i oblast dobili.
Ruši zide, uklanjaj stražare,

Digitized by Google

I nosi nam s očiju oružje.
Ovaka je opomena prva,
A druga će biti drugojačna...
Dosta Luki tih besjeda bilo,
Jer je znao, od kojeg su káda,
I od česva do posljedka jada.
Zatočnik se u ramenim sliga,
Nehajući što ga rana žiga.
Da je rana od krvna dušmana,
Lašće bi je prebolio Luka;
Al' je rana prieka, nenadana,
Od rodjena brajana zadana,
Pa joj prieka neimade lieka,
Van pomenut' Boga osvetnika.
Ko je junak, dužan je mrijeti,
Ali brata ne od vražbe svoga,
Nit' o njega krvaveći ruku;
No muškoga oštedit' udara,
Za krvnika inorodjenika.
To mislio vojevoda Luka,
Pa Rodiću zbori generalu:
Na čast tebi silan generale,
Što si meni došo u pohode.
Susjedi smo i braćom nas viču,
Po plemenu i krsnom imenu;
A i jesmo nijekat' se neće.
Hvala tebi i tvom gospodaru,
Koji te je opremio amo,
U tom kršu da se pohodimo:
Ima trista i više godina,
Od kako ste kršu susjednici,
A na njega izšetali niste;
Na njem dušman sjedio je s mirom.

Digitized by Google

A ja sinoć na noćište dodjoh,
A vi ste mi jutros pohodjani,
Ne na ljubav prijatelji znani,
Nit' na moju naseobu zvani;
Veće sa mnom da se posvadjate.
A vjera je, ja se svadjat' neću,
Pa vjera je, ja se ni bit' neću;
A niti sam za vaše karanje,
Jere nisam pošô na haranje,
Ni na napast dobra ičijega,
Osim moga dušmanina kivna.
S njim se gonim, a ni njem kriv nisam,
Što za moje prijemo se lono.
Prit' ćemo se i goniti s njime,
Dok nas teče i jednoga živa;
A vi braćo u nas sjedte s mirom.
Da je sreća, kako no je nema,
Nebi došli, pošto su vi glave,
Da dignete na sjerote ruke,
I za ovu šaku kuka pusta,
Da se toli brižno polahate,
Pri svojemu odabranu carstvu,
U kojemu ništa željni niste.
Neka vi je prosta Sutorina,
I ubavih ona hrpa stiena,
Od kojih se planuste junaci,
Da vi vašeg nestre Dubrovnika,
I bijelu nedodije Beču.
Što velite, da ja rušim zide,
Ja gradio, ja obarat' neću;
Vi rušite, kako vi je drago,
Ako stid ve vaše sile nije,
Oko toga sastaviti ruke.

Digitized by Google

Ja u moju ić' ću postojbinu,
Do susreta momu dušmaninu,
Golih ruka preo mučnih muka,
I sa svojom sjeročadi nagom;
Pa što nama Bog u sreći dade,
A već k vašem susjedničtvu neću,
A Bog znade ako vi valjade:
Odkle treba da nas grije sunce,
A otale na nas se oblači.
Tol' nas huda nemilošća pači,
Da i vjeru s nevjerom jednači.
Bog će dati, znati će potomci,
Kako ste nas harno pričekali,
Bijednicim zaklonišće dali,
Za mrtve nam kad bijaše glave.
Nas odgnaste od svojijeh vrata,
A dušmanom dadoste Konavlje,
Da se na njem sprava izkrcava,
Što će naša prevrćat' ognjišća,
I sjerotnu korjeniti raju.
Kô ko pravo, tako bio zdravo, — —
Tako zdravo i Ti generale.
Ode Luka i odvede druge,
A ćesarske napadoše sluge,
Rasprhaše stiene niza strane,
Što ubožne sagromiše ruke.
A vjera je, i to strah uradi,
Jere mniše kako jim se piše,
Da će skoro Garibalda sjahti,
Pod zubačkih stijeg slobodnjaka,
Pa pod ruku prehvatiti Luku,
Ter čitavu zagonenut' svietu,
Kamo l' neće stojnu Venediku —

Digitized by Google

A pust junak o tom i nesanja,
Jer se svomu otačastvu klanja,
Jer imade i bližijeh briga,
S onu stranu Alpinskijeh briega.
Sutorinu ni kraj uma nema,
A nekmo li zubačke kolievke.
Tako Luka plieno ostavio,
Na junačku samo poriječku,
A bez rane i prez mrtve glave.
Kad vojvoda bio na Konavlje,
Turačka ga sukobila vojska,
Što je pošla nanj u Sutorinu:
Brze noge u Turaka bile,
Pa s Konavlja u bieg zagrabile.
Luki gonit njih nepristajalo,
Na tudjemu pragu i zemljišću,
A naći jih i bliže se nada,
Oko svojih staja i postaja.

Digitized by Google

Okrhe.

Ljeto prodje, crna zima dodje,
Svakom donie tiho prelovanje:
Njekom piti u zapećku pivo,
A njekomu prstena igranje.
Jadnoj raji nije prelovanje,
Niz Banjane i niz Pivu hladnu,
Jere njima valja vojevati.
Eno jaši Čengiću Dedaga,
Na Alatu konju vilenitu;
Dedaga je krvolija stara,
Da mu nema na zločinstvo para.
Sobom vodi brata Hajdarbega,
I uz njega za stotine druga.
Dedo krenu niza Pivu vojsku.
Gdjegod nadje staju neharanu,
Jali kuću i u njoj kućane,
Sve Dedaga živim ognjem pali;
Gdje kog sreta, da mu Boga hvali,
Na crnu ga zemljicu povali,
Jal sikirom jali buzdohanom.
Niti žali staro ni nejako,
Nije mu ga odnihala majka;
Nit ga štedi da mu konje voda.
Tako krvnik niza Pivu hoda,
Plieno goni volove i ovne,

Digitized by Google

Što mu valja na Trebinje vojsci.
Bi reć su ga zato i poslali. —
Mnogo Dedo popalio sela,
Mnoga krvna ogradio prela;
Pa uzmaka neima mu mahu,
Jer se niko ni nadô mu nije.
A kad ču se jauk po selijeh,
I staše se vijati dimovi,
Ćuk do ćuka, sva se Piva sćuka;
I Banjani za jade saznali,
Sjerotinja skoči na oružje,
Pa pojuri Pivske plienjenike;
Stigoše jih na Ravnomu ravnu
Ter junačke pomiešaše brke.
Tučiše se kano zadužnici,
A poklaše kano zlobljenici,
Vrca zrnje, a glave u trnje,
Rana zieva, krvca teče živa.
U sred boja i sastanka ljuta
Izvija se Dedo na alatu,
Vas u srebru i žeženu zlatu;
Plavoruni promahuju brci,
A u ruci gola ćorda sieva.
K njemu junak zaskočice djisa,
A i do njeg neprobavlja biesa;
No glavuru u prijeko ciepa,
Gdje mu smeta da do Dede čepa.
Gdje dopade do alata silna,
Ljutiem gvoždjem konja dokvačiva,
A ni gosi nije prazno bilo.
Al' čime ga hće da s njega skuči,
Jao! njemu od sudjena sahta,
Puče puška iz Dedina društva:

Digitized by Google

Ona puče, ostala mu pusta.
Pade junak u zelenu travu,
Jednoč reče: spasi Bože dušu,
Drugoč: za krst i slobodu svetu,
Trečoć: padoh, osveti me druže;
Pa ga silna iznevjeri snaga,
A vječni mu mrak oči zaliepi. —
A po tome moja braćo draga
Sažali se i gori i travi,
I u gori posestrimi vili.
Priče Piva romoniti hladna,
S gore vila jadikovat jadna:
Ao! Drago moje dobro drago,
Gdje mi danas pade na mejdanu,
I zadade rodu ljutu ranu —
Ko će tvoje hrabriti Banjane,
I Obrena obeselit sieda,
Kad od tebe jadne čuje glase,
Izvirujuć na oboru svomu,
Gdje ćeš njemu ponudu donieti,
Jal odoru jali mrtvu glavu,
Od nemila protivnika tvoga.
Dosad si je donosio Drago,
I nisi se stidio babajka;
A danas je donijet mu nećeš.
Kuku Drago! još mi rukom krećeš
Na osvetu . . . . osvet'te ga druzi.
Moj se Drago prodje četovanja,
A i ja ću kobna štetovanja;
Nikog veće bratimiti neću,
Liš onoga, ko osveti Draga.
Istor momak preo leša suhnu,
Golo gvoždje preo zraka sinu,

Digitized by Google

A samotne sagiblju se glave,
Jer bi pale sa trupla na tale;
K' Dedaginu dopô bajrektaru,
Nehće bajro da ukloni glavu,
Al' ljuto je ukloni mu gvoždje,
Kô da na njem nigda bila nije.
Nema kada ni allaknut bajro,
A vitez je za perčin mu mahnu,
Pa izdahloj besjedio zievci:
Hajde tikvo za Dragovu glavu,
Ti njegove nisi vriedna bila,
Al' tako je sudba donijela,
Ja uzimam za zdravu ćoravu,
Ćivericu s trupa neoprana,
A za glavu pobratima harna;
Tek nek mu je lakši pokoj duši,
Kad ugleda u rajsku veselju,
Neosvećen da ostao nije,
Naše bratstvo da manjkalo nije.
Vidje Dedo sa alata svoga,
Al' daleče šiju izmašio;
Pa kad zgleda jade od drugova,
Same rane, same mrtve glave,
Jer Pivljani šalili se nisu,
Kô što ni on šalio se nije,
Pržeć samne staje po selijeh:
Vrnu konjske uznatrage krake,
Nebi l' snio ka Lipniku glavu.
A taki mu i babo je bio,
Junačit' se gdje junaka neima;
A gdje jih je bilo, našô jih je
Pa tu mu je i ostala pusta.
S toga su ga i junakom zvali,

Digitized by Google

Kakono mu i Dedagu viču.
Ali da je, kô što bješe babo,
Nebi danas uznitio krake,
Pa u biegu hvalu potrapio;
Već bi kopô na Ravnu bumbare,
A ostô bi na razboju svomu,
Čuvô mrtve kô i žive druge:
Ko je pao, sahranit' mu tielo;
Ko je ranjen, okriepit mu zdravlje;
A sa zdravim napiti se piva,
Nek nikomu zadužba nekriva;
Onda domu vratiti se svomu,
I pričati kako no je bilo. —
Da i neće, doznati će ljudi,
Pa će njemu rijet poimence:
Junak jesi i koljeno pravo, —
Al' u Dede nije tako bilo,
Dok je stalo za ubave druge,
I Dedo je hvalio junačtvo,
A kad sreći više ujma bilo,
Moj Dedaga na alatu svomu
Okrenô je pjesmu bježaniju;
Pa ni ta mu nedopala sama,
No još mu je u toj druga bilo.
Da se ima kod obazriet Dedo,
Nebi dvajest naravnio šija,
A povô je toga dvajestero. —
S kîm obrazom u Lipnik će sići,
Kod mu stanu izpod kule biele,
Udovice káde jadovati,
I sinove nabrajati majke?
To je bilo na Ravnomu ravnu,
Promašilo Dedaginu glavu,

Digitized by Google

Al' Dragine promašilo nije;
Pa njemu je priča opjevanje,
Bog mu dao rajsko radovanje.
Al' počujte moja braćo draga,
Gorih jada od gorih Turaka.
Smajil-paša krilo naturio,
Od vojnika od Bašibozuka;
A i ti su carska vojna ruka,
Samo što jim nema zamjernika,
Što urade bezakonja prieka,
Koja nisu pristala nizamu,
A i oni ova ista rade —
Ovu vojsku carski paša sprenu,
Na Korjenić i na Orahovac,
I Petrovac selo neharano.
Ta je vojska dobra pouzdanja,
Jere nema za upravu znanja:
Robe, žegu, kako njima drago,
Sieku, kolju, kako mu nedrago.
Kad ta sela ostavili pusta,
Makoše se Kosjerevu crkvi:
Kosjerane zgodne vele Turci,
A kô jim je za glavama kapa,
Toliko put harani su bili.
Puče puška više manastira,
Dreknu Ture blizu manastira,
Sinu barjak ukraj manastira.
Kaludjeri večernju čitali,
U bieloj se crkvi zapojali,
U ikone očim upjerali,
Za nikakvu napast nehajali.
Ma kad čuše trijes oko crkve,
Povrgoše psalme i tropare,

Digitized by Google

Pa glenuše proz prozore tajne:
Koliko je u bradam jim dlaka,
Onliko je pred crkvom Turaka.
Mislili se kaludjeri sinji,
Kakve li su oko crkve čini:
Nisu vuci nit su vukodlaci,
Nit su pali na zemlju oblaci;
No su pali oko crkve Turci. —
Mislili se kaludjeri tužni,
Da se biju, ko bi odolio,
Da bjegaju, kud bi pobjegnuli,
Da se kriju, Turci će jih naći,
Nehćedoše ni maći iz crkve.
Ako panu, poginut' će za nju,
Ako ostanu, i znati će za nju.
Sam iguman Todosija škrinu,
I unese u pećinu glavu. —
Malo vrieme minulo za time,
Bieloj crkvi skrhaše se vrata,
A bajraktar utjera dorata,
Pa na vrata viknu sa dorata:
Predajte se kaludjeri crni,
Nećemo vi upaliti crkvu,
Al' dat ćete glavnice na glave;
Iznosite pivo i jedivo,
I koljite ovne devetake,
Za krsnijeh što hranite dana. —
Kaludjeri Bogu blagodare,
Što jim Turci za glave nemare,
Sve iznose što trebuje Turkom:
Tu se kolje tu se toči pivo,
Za tri biela danka bez prestanka.
Kad četvrti danak osvitao,

Digitized by Google

Hoće silni da putuju Turci,
Pa jim treba za troška i blaga;
Kaludjerim staše vezat' ruke:
Dajte more odkupe na glave,
Po kapa je na svaku talira.
Ako li ga na liepu nedate,
Kad vas stanu pipat buzdohani,
I više će nama biti blaga. —
Pa valjade pusto dati blago,
Štogodj koji stekô milostinja,
Za vodice i za panahije,
Pa za svoje nemile starosti,
I nemoći prištedio hude,
Valjade jim s tim se rastanuti,
Pa dadoše, nepožalovaše.
Kada Turci opustili crkvu,
I poždrli što za grla bilo,
Pustolovne ostaviše zide,
Da po njima gladni miši trču:
Izmilio starac Igumane,
Nakon punu nedjelju danaka,
Tavnujući u skvažini tavnoj,
Nit' šta pio niti blagovao,
Niti sunca vidjevao žarka.
Kad on pusta glehnu manastira,
Nit' su svetci kô su prije bili,
Niti časne pri trapezi dveri,
A kamo li ćelije opravne,
A kamo li janjci i telići;
Procvilio starče Igumane,
I proklinje godine i dane,
Za pomoći braću svikujući,
Da mu kogodj koru hljeba nadje,

Digitized by Google

Čim bi teška utolio glada. —
Teško da je u svem selu bilo,
Cigla praška, za kolača mliva;
Pa vam nebi znao povjediti,
Jeli kogodj starca nahranio,
I jel' starac braću sazborio,
I jel' bielu oribao crkvu,
Što su kleti zakaljali Turci,
I jel' svetcim ponovio like,
Što su strvni nokti ogrebali,
I topuzi teški oglodjali.
Tako ta tu vojska prelovala, —
A druga je na Poljice spala,
Pa ni ona nije mirovala,
Što je našla, to je poharala,
Što je stigla, to je porazila.
A treća se okajasi paka
Kod Bileća i okolo njega;
I tuda su stani poharani,
I tuda su grktali gavrani. —
Sve to tako i ovako bilo,
I tursko se popjevalo pivo.
A kad vidje sjerotinja raja,
Kud god kreneš jezivo je po nju,
Nikud k majci nikud u djevere,
Tvrdji drva i kamena tvrda,
Ostaviše kuće i torove,
Pa stadoše bježat u zbjegove,
I spremat' se za pokonje dane.
Jedno jato polećelo jako,
Nisu tice sokolovi sivi,
No uskoci kano lavi živi.
Oni lete do Nikšića grada,
Po čem pali tu nelendovali,

Digitized by Google

Već dvie turske upališe mahle,
I robiše što je za njih bilo;
Zaludu jih topi tuku s grada,
Zaman vatra praži na njih živa,
Zaman vojska njih odgoni silna:
Uskoci se nemiću od grada.
Od dne do dne za pun mjesec ravno,
Što sužnjuju u Nikšiću Turci,
I još ko se nigda nadô nije,
A to su ti do tri poklisara,
Poklisara od tri vela kralja,
Franačkoga a i Rusinskoga,
A treći je kraljice Ingležke.
U gradu je svakom muka bila,
Bez bijela hljeba izobila,
Za najviše tijem poslanikom,
Jer nevikli nigda zlopaćenju;
Pa gospoda biele knjige pišu,
A na ruke od uskoka glavi,
Lijepe jim napisali rieči:
Da se vrću na svoja selišća,
I osiju od carskoga grada,
Da će jim se zulum ukinuti.
Da će jim se medje popraviti,
I svakoja šćeta doknaditi,
Da jim više neima haranja,
Nit' ičesva kućam kvarovanja;
A da će se oni brigovati,
Kod Devleta i careva skuta,
Kako će jim pravdu dati Turci,
A da car jih prekoriti neće.
Kad uskoci knjigu prehvatili,
Još ljepše jim oni odkitili:
Vama hvala kraljevski gospari,

Digitized by Google

Na vašemu dobru nukovanju;
Vi bi dali što ste obećali,
Al' nedaju Turci Nikšićani. —
Dočim s vama crnu kafu srču,
Tri sta nama kroje polašćica,
I vjeru vam, da će dati, daju;
Ma čim vi se s očiju skinete,
Nema toga nama nijednoga.
Pa aratos da bi i nedali,
Da osvete na pravdi nerade.
Nemojte nam na zlo zamjeriti,
Jere ćete ogriješit duše,
Znat' možete ako hoćednete,
Da nas nužda jeste naćerala,
Naše kuće ostavljati puste,
Našu stoku povinovat vuku,
I svu muku prijamljat u ruku,
Pa se sklanjat drvlju i kamenju. —
Tako kaž'te ako Boga znate,
I Devletu i svakomu živu,
Koji haju i pravicu daju:
Nek svrstuju nakomice Turke,
Da se više krv neljeva crna.
Nismo znali, da ste tu ujahali,
Davno bi vam besjedu zadali,
Da iz toga izidjete grada,
Bez nevolje nekusate smrada,
Pa idjete kud je vama drago.
Pošli zdravo ako ćete mahom,
S vas ni dlaka polišiti neće;
Jer mi znamo, ko ste i odkle ste,
I da na zlo naše došli niste. —
Al' žalibog vaših opanaka,
Što derete za ljubav Turaka;

Digitized by Google

Jer vrline vaše nepoznaju,
Niti vaše svjete prehvaćaju.
Pušćajte jih u zloglavju svomu,
Neka ginu; ja da izginemo,
Više s njima živit' nemožemo.
Kad konzuli knjigu sagledali,
Pa vidili što jim biela piše,
Na sedlane konje uzjašiše,
Pa krenuše k bielu Dubrovniku,
Proz okole i uskočke diljke;
Niko njima ni potamo neće,
A kamo li da jim proći prieče.
Osta raja oko tvrda grada,
A u grad se silna vojska svali;
Da ga bielu za godinu brani,
Dosta bi joj potrošiva bilo,
Šta se puste zalihe nanilo.
Turci kete u bedenu tvrdu,
A raja se na humove reda,
Pa iz grada pohode pogleda,
Al jim nikog ni za vjeru nema.
Pa tako su mučke prelovali,
Jedni druzim o zlu kmetovali.
U ta doba moja braćo draga,
Smahil-paša poruke poslao,
Po njekomu kaludjeru mladu,
Zubačkomu vojevodi Luki:
Da se prodje Luka odmetanja,
Da povrgne sa ramena diljku,
I da cara pozna gospodara;
Što se rekne, da je riječ jaka,
Kô od raje toli od Turaka,
Svakom svoje da se dade pravda,
Da car sudi a Luka se trudi,

Digitized by Google

Kakono će mirovati raja,
I careve predavati danjke,
Pa da više nezabuni carstva.
Kad kaludjer k Luki dopanuo,
I pašine poruke predao,
Zdrma Luka kaludjeru bradu,
Kaludjeru krhko besjedio:
Zar drugoga imô posla nisi,
Već take mi nositi pozdravi;
A znaš dobro, kô što i ja Turke,
Vidiš i sam, njima nevidio,
Da nas priju od toliko ljeta,
A sve vele, smijeri se rajo,
Mi nećemo vaše dirat blago,
Danas rajo, sutra odmetnici,
Danas besa a sutra na kolje,
Danas znajte cara gosu sama,
Sutra srêst ćeš od póke kopile,
Pa ti ono mješte cara sudi! —
Der odkaži jadna crna brado,
Tome paši što te je najao:
Nema vjere, nema mirovanja,
Dok i jedan imade Turaka,
U tu zemlju Hercegovu kletu;
Bolje da se mrtvi rastajemo,
Nego da se viek koljemo živi,
Pravo kaži nelaži mu brado,
Pa već takih nenosi poruka,
Da te nije guja zadesila;
Jer tako mi Trojičina dana,
Ostat' će ti brada obrijana,
A danas je nosi na poštenje.

Digitized by Google

Vijeća.

Vieće vije car u Carigradu,
Sve mu Lale na divan se zbrale,
Mnoge Paše i Muširi vojni,
Vućelasi i Ridžali tajni,
Omer-paša glava jim je prva.
Kada care sagledao Lale,
Priče njima Sultan besjediti:
Moje Lale uz koljeno drage,
Evo sam vas na savjet sazvao,
Hoću da se moja volja vrši,
Hoću da se glavobolja vrači,
S koje pati cielo naše carstvo.
Glavobolja ta je gora crna,
U njoj su se zakotile guje,
Što mi kolju zemlju Hercegovu,
Pa devletu dojadiše momu.
Hoću da se porazore stiene,
I te ljute potamame guje,
Omer-pašo moja Lalo prva,
Ti si momu puzdanje carstvu,
Tebi sreća svud je službovala,
Kud godir sam tebe opravio;
Paši sablju a jaši zelenka,
Štono sam ti skoro darovao,
Brže da si sjaho na Trebinje;

Digitized by Google

Eto tebi širom Bosna ravna,
Po njoj beri na okup junake,
Sve što može pušku ponijeti;
I eto ti kršna Arbanija,
Po njoj beri redom Arnaute,
I Mirdite nakomice ljute,
Što se krste krstom latinskijem,
A vojuju vazda vjerno za me,
Hercegovci i jesu bojnici,
Tek čekaju da u vatru srnu,
I odmazde svoje mučenike, —
Rumelija reć ti neću neće,
Sva do moga Jadreneta stojna.
Ako bi ti za nevolju bilo, —
Jedna vojska čeka na Trebinju,
A druga je oda Skadra grada,
Zalihe ti pomanjkati neće,
Dat' će ti se s mora Njemačkoga,
Jer ćesar će bit' tebi na ruku,
Štogod tebi zatrebalo vojsci, —
Za komore eto Bosna ciela,
Štogodj ima moje raje prave,
I kljusadi do Posavlja ravna,
Nek ti nose mlivo i jedivo;
A što valja za potroška blaga,
Od Ingleža jesmo uzajali,
Na taj poso punu kulu zlata.
Sve potroši kô za moje zdravlje,
I svu moju satariši vojsku,
I komore da bi poskapale,
I sva raja da bi izdahala,
Reć ti neću: kam' Omere blago,
Reć ti neću: kam' Omere ljudi.

Digitized by Google

Hoću da se Crnagora skuči,
Jer stid me je od sve sedam kralja,
I sram me je od Mileta moga,
Gdje se uja šaka uskočnika,
Za ukora Meki i Medini,
I gospodstvu momu silenomu.
Uzmi mi je za tvoje junačtvo,
A za moje što ću dat' ti blago,
I čestita tebe ostaviti,
U mom dvoru za vijeka tvoga.
Ako l' mi je neuzmeš Omere,
I tvoje su sve za dinar hvale,
Po cijelu što si stekô carstvu,
A i moje na tahtu poštenje,
Što carujem i što gospodujem,
Od Bagdata do Bihaćkih vrata, —
Niti vraćaj ka Stambulu glavu,
Nit' mi možeš kazat' opravdanje.
Svi su kralji potegnuli ruke,
Od te šake hajduka krvave,
Jer su tvrdu riječ zaturili,
U Paridju na sastanku sjajnu,
Da se niko više stavljat nema,
U naš posô na našem zemljišću,
Pa će besu održati kralji,
Jer u kralja neima laganja, —
Bolje zgode nigda nije bilo,
Da možemo održati pravdu,
I tu zemlju pokoriti kletu,
I svečevu priložiti tahtu,
Nek već nema raja ogledanja,
U hajdučke klance pouzdanja.
Take pašo paši zapoviedi,

Digitized by Google

A svi jesmo u te pouzdani,
Nijedne mi prikratiti nećeš —
Jallah! putem nepočasi sine,
Da te vidim na junačtvu tvomu,
Gdjeno i dva gledat' će te carstva.
Kad car silnu svrši lakrdiju,
Svi viećnici pâše podivanu:
Amin! care sjajan gospodare,
Da se tvoje razprostrani carstvo,
Da dušmanin tvoju kuša ćordu,
Da svečevo koljeno se širi,
Da se tvoje slavi veličanstvo,
Allah dat' će uzkratiti neće.
A drugo se vije na Cetinju,
Na Cetinju na sred gore crne,
Spale stiene u dolinu sinje,
Poglavice sjahle na Cetinje,
U bielu se dvoru poredale,
Gdje vladika dava zapoviedi.
Sjelo momče u pročelju mlado,
Niti brka da je od njeg' trka,
Niti čelo za viećanja zrelo,
Al' muške ga osvojile ruke,
Sjajne oke zamienile brke,
Pa ćeš rijet' da je i u kralja,
Može biti poglavicam glava.
To je momče Nikolica kneže,
Sva ga gora crna izabrala,
Za svojega kitna gospodara
I u njegov razum pouzdala.
Do njeg jedna već u dobi glava,
Davno junak pola sabrô vieka,
Al' ga mrci još izdaju brci,

Digitized by Google

I dva oka sokolova žarka,
I obrve iznad njiha guste,
Kažu da su još mu ruke hruste,
Na junačko klanje i rvanje,
U tih klancih da ko udre na nje.
I to oko i čelo visoko,
Brižljivijem mrskam nabrazdano,
Što netaje to ti znati daje,
Da je njemu najprvo staranje,
U rodjenom čuvat' zavičaju,
I krst časni i slobodu zlatnu.
Bože mio ko bi ono bio?
Ono ti je Petroviću Mirko,
Vazda druga na Cetinju glava,
Valja rijet' da je danas prva,
Vriedan ćaća vriednijega kneza,
Knez knezuje uz njegovu ruku,
Pa mu nije loše kneževanje.
Drug do njega druga poglavica,
I njega je brada progrušala,
Al' ga nije snaga porvala,
Ako dodje do nevolje steće,
Hoćeš vidit' kako lahko kreće,
Uz Durmitor kô pro polja ravna,
Kano na pir mladoženja glavna.
Kaži mio ko bi ono bior
Ono ti je Vukotić Serdare,
Ta je treća na savjetu glava,
Ko da mnije da pristala nije?
Pa do njega junačina drevna,
I njem rusi obinjili brci,
Nisu sjedeć' niti pijuć' pivo,
No junačku četu četujući,

Digitized by Google

Prô sve sedam do Morače brda.
Još je možden u pleća junačka,
Pa ima mu šta se zamjeriti,
Gdje se ciela gora kupi crna,
Svak će rijet' ko ga i neznade,
Da je glavom Cerović Novica,
I jest glava, da mu bila zdrava;
Ko kud neće hoće Cerovića,
Bilo čekat bilo potjerati,
Dočekat' će a pobjeći neće,
Dostići će a sustati neće.
Pa do njega omladjih delija,
Mladje glave ali pouzdane,
Senator je Radonić Stevane,
Za junačtvo priekora mu nema,
Za slušanje nije pogovora,
Za uzdanje i savjetovanje
Malo bi se s' kijem mijenjao.
A do njega Petrovića Krco —
Il' se nosit s' dušmaninom bilo,
Dok mu natle krcije izvali,
Il' krčiti proz okole bojne,
Hoće krco da bi neuprco.
A do njega Plamenac Juriša,
Hitar momak kano plamen živi,
Kano plamen kad se liesom žuri,
Tako Jure u busiji juri.
Još do Jure Miloš Bojovića,
Serdaruje ali nemiruje,
Jere bojnu miluje zabavku. —
Pa što bi vi brojio junake,
To je sedam poglavica prvih,
Preo sedam kad okrenu brda,

Digitized by Google

Onda jim je Crna gora tvrda,
Svaki može u brdu svojemu,
Po čitavu dočekati vojsku,
I odolit' naporu krvavu,
I kneževu učuvati glavu,
U bijelu dvoru na Cetinju.
Kad Nikola društvo sagledao,
Dičnu kitu na savjetu svomu,
Sve junaka boljeg od boljega,
Svi vrijedni za savjetovanja,
Pa valjani i za upravljanja,
A ljubavni otačastvu svomu,
A gotovi za slobodu mrieti:
Na njegovu zora lišcu sinu,
Obraz mu se od dragosti sminu,
A procvate ruža sa ustana,
Nije ruža već riječ junačka,
Šta besjedi Nikolića kneže:
Braćo moja svi do mene druzi,
Senatori i serdari drazi,
Kapetani i vojvode mlade,
Nijesam ve na pijer sazvao,
Niti da se napijemo piva,
Veće da se porazgovaramo.
I za našu zemlju postaramo,
Znate da nam nigda mira nema,
Niti smo se njemu priviknuli,
Od postanja našeg' zavičaja.
Zanajviše moja braćo draga,
Odkako nam nestade vladika,
I kô Bosnu Omer paša svlada,
Ter ucvieli sjerotinju raju,
Njemu osta nješto na ištahu,

Digitized by Google

Da se kosne i našijeh brda,
I da caru ujarmi nas svomu,
Što bi njemu veća dika bila,
Kod tog cara silna Turačkoga. —
Eto mu se odmetnula raja,
Po Zubcijeh i po Banjanijeh,
Pa mu neće da danjaka dade,
I na nas će biti Turkom krivo,
Hoće rijet' da mi potičemo,
I oružje raji podmičemo,
Pa da i mi s carem ratujemo,
Hoće naći zakučicu Turci,
Ter i s nama ograditi kavgu.
Već bora vi sokolovi sivi,
Što ste danas zemlji pouzdanje,
Što velimo da se nekorimo,
Hoćemo li dat' odporac Turkom,
Ako naše pokrute medjaše,
Ili bismo dotle pričekali,
Ili bismo mahom ustajili,
Pa da jadnoj pomognemo raji,
Kô bi bolje do posljedka bilo?
Poglavice na odpovied daju:
Gotovi smo kneže gospodare,
Kô godj hoćeš da te poslušamo,
Za naše ti nije stalo glave,
Nije loše da mrva čeknemo,
Da vidimo kud' će udrit Turci,
Šta l' će s njima uraditi raja,
Da nereknu prijatelji pravi,
Da smo svadju zametnuli prvi,
A znademo mio gospodare,
Bit' nemože bez nas najposlije,

Digitized by Google

Jer kudgodj će okrenuti Turci,
O nas će se očesati biesni,
Jer pizma je ostala s Grahovca,
Valja njima pizmu okajati,
A nama je reda dočekati,
Bolje nam je neudriti prvi,
Neka nam je na mejdanu pravda,
A ko udre neka sirac nadje.
Pa ni raju pušćat pravo nije,
Da izginu na svoja ognjišća,
Gdje mognemo da jim pomognemo.
Ko je uskok postojbinu znade,
Njeko ima prijatelja svoga,
Njeko tamo rodijaka draga,
Njeko svoga kuma krsćenoga,
Svak nek svoju zadužbinu radi,
To mu prosto da je gospodare,
Dok i druzim do prigode dodje,
Jali sreća razturi nedaću,
Ter i tijeh nebozijeh brata,
Žar slobode obasije vrata.
Tako kneže naša kruno draga,
Nek se božja a i tvoja vrši,
Nećemo se izdat' neumrvši,
Za krst časni i slobodu svetu.
To rekoše poglavice redom,
Tek neveli Vukotić serdare,
U junaku krvca uzkipila,
Pa naposam besjedi Serdare:
Sve vi hvalim što velite druzi,
Al' nu i vi moju poslušajte —
Što velite da mi počasimo,
Dok vidimo kud' će nažet' Turci,

Digitized by Google

A što bismo vrieme dangubili,
Kad svi znate milom Bogu hvala,
Kakve su nam kobi kod Turaka,
Još pogone no na svoju raju,
Ako mogli što jim ćudi žude,
Ni krst na nam neće ostaviti,
A kamo li kneza i oružje,
I slobodnu našu goru crnu.
Nije l' bolje pre nevolje ljute,
Da spanemo zemlji na krajišća,
I da gdjegod braći pomognemo,
Dok jih nisu saletili Turci,
I srazili do zemljice crne,
Kad njih sraze — kuda će ondale!
Zar se onlika sila sakupila,
Raz Zubaca i jadnih Banjana,
Na ubavu četu odmetnika?
Vidite li da je sprava vela,
Preo naših brda udarati,
I na našem razjahat' Cetinju!
Nije šala pet godina dana,
Kako k nama odsvud mili vojska,
Nedolazi da nas od zla brani,
No u naše lono da se stani.
Ja ću rijet' pa stalo nebilo,
Da izbjeći nemožemo vojnu;
Sad su Turci zgodu udesili,
Jer od kralja rieč su ugrabili,
Da se niko miješati nema,
U zajemna naša patrganja,
Niti knjigom niti jokoriečju,
A kamo li silom i oružjem.
I tako su naši prijatelji,

Digitized by Google

Sami sebi savezali ruke. —
Ja ću rijet' udrimo na Turke,
Dokle na nas udarili nisu,
Prigoda je neizgubimo je,
Nebi l' Bog dô i Bogorodica,
Da u slogu kršćenijeh brata,
Sunce obsja i sužanjska vrata,
Koji od nas pomoć čaju tužni,
Jer sužnjevat' više nisu dužni.
Bog boguje i spasenje daje,
Al' ko krvnih pizma neokaje,
Ta proštenja nek nečeka duši.
Progonstva su ali mala nisu,
Bijede su ali šalu nisu,
Osvete su al' na pravdi nisu,
Te nas kliču i do Boga viču:
Bij Turčina goni dušmanina,
Tamo dalje svak od doma svoga,
Da s njim krstu živit' nije dano,
To je svemu svietu bjelodano.
Kršne serdar čim izasu rieči,
Druže mio da si bliže bio,
Pa gledao po družini lišca,
Vidio bi gdje jih plamen liže,
Kano munja kad proz oblak siže,
Jer ko vidi toga žarka blieska,
A još čuje u bližini trieska,
Vruća mu se uzanj krvca mieni,
Pa čas bliedi a čas porumeni.
Tako ti je poglavicam pobro,
Al' svi su mu riječ odabrali,
Pa i knez mu kršnu miso hvali,
Ter priuze lakrdiju bojnu,

Digitized by Google

Der da si mi gotov Vukotiću,
Tebe hoću kuda drugog neću,
Uzmi dio moga pouzdanja,
Polovinu snage otačastva,
Pa ćeš brda pregaziti tvrda,
Do Duge se nećeš ustaviti,
Gdjeno sedam paša udaraše,
I sada jim može redna doći,
Drži momke na okupu bojnu,
Ako podju da tuda neprodju.
S njim ćeš i ti Radonić Stevane,
A i ti ćeš Bojović Serdare.
A ti Mirko roditelju dragi,
U te gleda ciela gora crna,
Uzmi drugi dio pouzdanja,
Pa okreni uz Crnicu rieku,
I sić' ćeš mi do Zagarča ravna.
Čuvaj dobro Nahiju Lješanjsku,
I Lješanjsku i Bjelopavlićku,
Tud' je prije Omer udarao,
Opet more Omerica doći,
Ako dodje amo nedaj proći,
E potvrdi svoju slavu bojnu,
Neka ti je vojevodstvo stojno.
Ceroviću saberi delija,
Koji no su za tvog četovanja,
Spani s njima do polja bijela,
I do drevna sela Vasojeva.
Pazi na te vučke primetaljke,
Pa odtle ćeš do Grahova sići,
Nadviri se šta Uskōci rade,
Pa gdje vidiš da je nužda prieka,
Od tvojijeh vrlih četenika,

Digitized by Google

Tvoja četa nek je hodavica,
Tvoja glava nek je prehodnica,
Uza naše uz glavne dundare,
Kô danica kad čuva mjeseca.
Ti ćeš Krco uza Zetu hladnu,
Do bijele Martinića crkve,
I ti uzmi što ti dio dodje,
Čuvaj puta k Spužu i Žabljaku,
I Mirkova desna drž' se krila, —
A Plamenac ti ćeš k Arbaniji,
Sprama Bara i Meduna grada,
I tebi će dio dati Mirko,
Pa njegova lieva čuvaj krila,
Da bi počem dotiesnilo Mirku,
Nek' se tebi za pomoći nada,
I od Krce pa i Cerovića.
Tako ćemo vojskovodje drage,
Neka su nam na okupu snage,
Čuvat' svoga i Bogu je drago,
Nećemo se lahat' za tudjijem.
U Turačke neulazte strane,
Nit' u koga zagrizajte Mirko,
Ja ću s Turkom riječ preturiti,
Da vidimo šta bi hćeli Turci,
Ako od nas zatraže popjevku,
Dat' ćemo je na čistu mejdanu,
Al' nek na nas nije tugovanja,
Niti crne krvi proljevanja.
Tako drugo vieće na Cetinju, —
A treće se vije viš Zubaca.
Ne u dvoru bielu nikakvomu,
Ni na stelju mehku populanu,
No u ljutu klancu jadikovcu,

Digitized by Google

Stelja stiena, kuća kabanica,
Viti dvori ceri i javori,
Gdjeno viju na uranak vuci,
Tu se vije vieće očajano,
Ne o rane već o mrtve glave, —
Ko ga vije ako bora znadeš,
U tom jadnu klancu bezufancu,
O te rane, o te mrtve glave?
Vojevoda vieće vije Luka,
Sa svojijeh nješto četenika,
Što su svoje kuće ostavili,
A ljubovce već zaboravili.
Šta bi tužni viećali jadnici!
I vuk vije jer ga rdja bije,
Kad nevije ni tako ga nije.
E i oni takove su kobi,
Teke što su u nadeždnoj dobi,
Nadajuć' se Jurjevomu danku,
I u gori hajdučkom sastanku,
Pa će lašnje biti ljetovati,
Samohranke da ostanu žive,
A sreća je minula svakako,
Od imanja i od prometanja,
Od oranja i od mirovanja.
A šta vele jadni odmetnici,
Lasno jim je sobet tumačiti,
Njihove su sjeromaške ruke,
Nit' će carskom dodijati gradu,
Nit' Njemačko zavest se na more,
No je stalo za ubožtvo njino,
Kako bi se po gori sklanjali,
I udaru Turskom otimali.
Al' nu srca u jadnika živa,

Digitized by Google

Jer ni oni nevele bježati,
No dušmansku snagu dočekati,
I na gvoždje i na rane ljute,
A nedat' se u okove krute,
Dok jednoga teče na mejdanu,
Držat riječ jedan drugom danu,
Vjeru čuvat' nekrenuti njome,
Gubit glavu kô i živit' s njome.
Tako vieće bilo viš Zubaca,
Sa puščanih golih odpunaca.

Digitized by Google

Ponude.

Malo vrieme za vele nebilo,
Omer-paša sjede u Mostaru,
U Stočevu dvoru bijelomu,
Gleda paša niz Neretvu mutnu,
Pa sta paša misli boraviti,
Iz koju bi započeo ruku,
Da bi caru manje troška bilo,
I njegovu umora junačtvu,
I po rusu uzdarije glavu,
A da skuči pod pokoru raju.
Pa se Paša lahko domislio,
Piše knjigu na koljenu svomu,
Ter je šalje na selo Bogoje,
A na ruke Vukalovu Luki:
Eto knjiga haran odpadniče,
I od mene i od Cara moga,
A i tvoga dobra gospodara,
Sviči svoju hajdučiju ludu,
Štono ste se odvrgli Sultanu,
Pa jim svima mojom riečju kaži,
A i tebi najprvomu Luka,
Prodjite se more odmetanja,
Već je vaša silnost dodijala,
Hajdukujuć' za toliko ljeta,
I carevu zemlju zabunećí,

Digitized by Google

Vi ste bolan silna cara raja.
Koji ste vi da se odbijete,
I od carske sablje pobjegnete?
Ludo ste se Vlaše zanijeli,
I u zô čas pouzdali u se,
Ako li ste u koga drugoga,
I njega će carska srčba speti,
Pa će iskat i gujinu ložu,
Gdje bi svoju uklonio glavu.
Već evo vam na liepu pozdravlje,
Da o kamen glavom n'udarate,
Veće caru pokorite vrate,
A car prašća što je doslje bilo,
Da vam zato prijekora nema,
Nit od mene nit od koga moga,
I Devlet vam milostivan dava,
Da pravite gdje trebaju crkve,
I da svetce svoje svetkujete,
Kakono vam po zakonu biva,
Još da crkvam vladike birate,
Od svog roda kogagodir znate,
Nek vam vaški opojava crkve,
I po vaški liturgije dava,
A Grcima car nedava vlasti,
Da na vaše vladikuju crkve.
Evo vallah! i vjere je Luko,
Ako moju riječ posluhnete,
I mojem se skutu poklonite,
Neće k vama snihoditi Turci,
Ni na porez, ni na pandurije,
No ću tebi dati vojevodstvo,
I pašinsku privezati plaću,
Pa š' ti kupit porezu i daću,

Digitized by Google

I predavat paši na Trebinje,
A Agama što je stara prava,
Neka kmeti po usjevu daju,
Ter tako će vama biti liepo,
Kako nigdje inoj nije raji.
Ako li me nesaslušaš Luko,
Carska sila nije more šala,
Evo vojska sa četiri strane,
I ja hoću svojom glavom sići,
Ni ognjišće ostati vam neće,
A kamo li vaše lude glave,
A kamo li vaše četovanje,
Četovanje i hajdukovanje —
Dobro mozgaj što ti velju Luko,
Pa promisli do posljedka svoga.
Kada Luki taka knjiga dodje,
Knjigu vidje pa družini kaže,
A i iniem kaza po selijem,
Al' nigdje joj nebi vjerovanja,
Jer je knjiga s poturačke ruke,
S poturačke kao i s turačke.
Šta će Luka odpovidjet na nju:
Hvala Tebi Omere Serdare,
Na hitrijem ponudam tvoijem,
Ponude su od cijene male,
Jere smo jim vjeru izkušali.
Znadeš pašo nije davno bilo,
Kad car reče sa divana svoga,
A svi mu se zajamčiše kralji,
Da će dati što nam i Ti davaš,
Po svem carstvu sloboštinu raji,
Kakono je i od Boga dana,
Ujme vjere i bogoštovanja,

Digitized by Google

Jošter da će moć svjedočit raja,
Na Turčina kô i kaurina,
I još da će ić' u vojsku raja,
Carsku pasat kô i Turčin ćordu,
A nedavat' sužanjske harače,
Pa njegova čtoste Humajuna.
Al' za čije ta Humajun zdravlje?
U nas toga ništa nigdje nema,
Sve je gore no prije bijaše,
Jere na nas razžestiste Turke,
I turiste u slamu ugljevje,
Nek se brže prhla slama zgara,
A vam da te od tog kvara para,
Što car reče da nema harača,
Krstiste ga, ime daste ino,
Pa i po dva dolaze na glavu.
A što b' išla u Nizame raja,
Ko bi onda komor'ô Nizamu,
Kol' mu davô mjesečnicu plaću?
Što rekoste, svjedočba valjade
I kršćanska kao i Islamska:
Eto u nas kako Ćitob kaže,
Kad kadija po njem daje pravdu,
Tri sta može svjedočiti vlaha,
Na cigloga ciganina samo,
Na Turčina štogodj jih imade,
Od Trebinja do Jerusolima,
Da su dobri pa da pravo kažu,
Svjedočbe jim Ćitab priznat neće.
E tako je sve do danas pravda,
Bit' i sjutra, pa i zauvieke.
A što reče pašo Gospodare,
Da bi meni vojevodstvo dao,

Digitized by Google

I pašinsku izturio plaću,
Tebi hvala na tvojemu daru,
Vojvodstvo sâm sâm izvojevao,
Dat' ga nemôš, a možeš uzeti,
Ako ti je što na njega krivo,
A plaći se nisam privikao,
Niti meni dolikuje plaća, —
A što veliš Omere Serdare,
Da medju nas nesnihode Turci,
No careve mi kupimo daće,
I iz naše predajemo ruke,
Na tom bi ti vele harni bili,
I tvojoj se poklonili ruci,
Tek na tu nam da daš riječ jamce,
One kralje dobre poglavare,
Štono naše zajamčiše pravde,
U Paridju na sobetu svomu,
Nek još jednoč ti zareknu kralji,
Nek se znade pri komu je krivda,
Il' pri jamcim il' pri davaocu.
Što se nama obećaju lasti,
To ja vama u svijetu liepo,
A kako je, naše kuće znadu . . .
Ako mnite vi duše gubite,
Da se raja bije od obiesti,
E ko mnije od Boga mu bila
Biest ovaka u domu njegovu.
Nije sila no je muka teška,
I ti pašo sve znaš naše jade,
Da jih pravo kažeš caru svomu,
Nebi na nas silu zamučio,
I devleta sramotio svoga,
Gdje li carstvo gdje li selo malo,

Digitized by Google

Gdje li kapca da pane u more,
Pa da reknu zamutit' će more,
Gdje l' komarac da medveda svlada,
Kad bi njega plahnuo iz hlada,
Pa da medo sve podigne mede,
Na nestašna u gori komarca,
Koliko bi selu čudo bilo.
To li vama pašo gospodare,
Nebi rugla u svijetu bilo,
Kad svu carsku silu podignete,
Na zubačke nage mučenike . . .
Daj nam pràvu i sudiju pravu,
Daj sigurnost haru i imanju,
To će dika bit' junačtvu tvomu,
Veća, nego da pokolješ redom,
Štogodj nas je do Morače raje. —
Možeš dati i neštetovati,
Ako te je car na to poslao;
Ako li je da u like vežeš,
I da cvieliš po kolibam majke,
Možeš pašo ako ti Bog dade,
A vjera je! mrijet' nežalimo,
Mrijet ćemo kano krštenici,
Ginut' ćemo kano mučenici,
Dobit' ćemo kano pravednici.
Tako tebe odpozdravlja raja,
Sa Zubaca, Šuma i Banjana,
Kada paša zgleda odpoviedi,
U drugu je udario varku,
Kakono bi zaujeo raju,
Da medju se u smeći se nadju:
Skide Luku s vojevodstva svoga,
A nabavi kaludjera mlada,

Digitized by Google

Nićifora s Dužih manastira,
Il' na blago il' na mito drago,
Il' za volju ili za nevolju;
Pa mu daje knjigu povladnicu,
Da s njom ide na Banjane ravne,
Pa pašine zapoviedi kaže,
Da je makô vojevodstvo Luki,
A da ga je njemu darovao,
Pa da mu se raja pokorava,
I što bude carske daće dava.
Kad kaludjer s takom vlašću dodje,
Pa jim priče pričat jakovlastno,
Česvo jim se dieli milovanje,
I na čem' jim osta sudbovanje —
Njeko haje što kaludjer priča,
Jer mu vjeru svetu liku daje,
A njeko mu nebi ni kraj uha,
Pa se šćahu namah mrazit' s njime,
Ali neda vojevoda Luka,
Da se mrska smutnja neogradi,
I nesloga neurodi kleta;
Na sramotu i grjehotu velu,
Na izoglav naraštaju cielu,
Rad jednoga lica lukavoga.
Sam osija iz družine Luka,
Pa besjedi na družinu smutnu:
Braćo moja skladno i ljubavno,
Do vojvodstva nije stalo moga,
Ni do moje glave samohranke,
No je stalo do slobode zlatne,
I do duša krštenijeh spasa, —
Kogodj mogô udariti prvi,
I na sebi ranu ponijeti,

Digitized by Google

Vojvoda je da i nije vojsci.
Neka brata, neka kaludjera,
Ako bude kadar s vami poći,
Pazite ga nepozlobite ga,
Slušajte se neizdajite se;
A ja odoh u sela nezvana,
Što se moglo društva prikupiti,
Neka koja ima više ruka,
Ako turska na nas sila krene.
E! Boga mi i svetoga Luka,
Trojica me nepomogla sveta,
Ako vama učinio varku,
Kad trebalo nadajte se Luki,
Kano mrku iza brda vuku.
Kadno plahne hrt košutu žutu,
Koli brzo proz omorje sine,
Toli plahnut od ijeda Luka,
Uza lomnu izčeznuo stranu,
Ostavio braću bezufanu,
Jadnu braću ljutu, zabrinutu.
Spade k selu Dračevici Luka,
Pa Smokvici pa i Kruševici,
Kudgod prodje harnu braću nadje,
Svakom Luka svoje posle kaže,
A svak gotov da za njime krene.
Otle spade na Moraču Luka,
Tu ga srete vojevoda Vulov,
Što je vodja uz Moraču tvrdu;
Gdje se srêše tu se rukovaše,
Za junačko popitaše zdravlje,
Svoje nužde saobćiše prieke. —
Njemu kaza vojevoda haran,
Pomoćnici da se nada ruci,

Digitized by Google

I sa one pr'o Morače strane,
Kô se ljudi na oružje bude,
I kneževe zapoviedi žude.
To je Luki vele milo bilo, —
Otle vesô pokročio Luka,
Dan i podrug na Cetinje svali,
Pravo grede na kneževa vrata,
Šarku skida do zemlje se sliga.
Dobar danak nahvalio knezu,
Pa on dvori ostojačke kneza:
Knez mu liepo prehvatio zdravlje,
I do njega na posielu Mirko.
Pita Luku Nikolica kneže,
Što si dopô Zubački junače,
Jel' te koja muka doćerala. —
Bez nevolje nisam došô kneže,
Dopao sam da te pitam kneže,
Jesi l' ti me makô s vojevodstva;
Jel' iz tvoje i Mirkove glave,
Da se pravi u narodu smeća,
Nek izginu sa nesklada svoga . . .
Od koga je od Boga mu bilo,
Meni nije vojevodstva žao,
Niti sam se o njeg' otimao,
Jere moje nije vojevodstvo,
Nit' od lasti ni gospodske časti,
Nit' da sjaje u bijelih gradih,
Nego da se crnim dimom kadi,
I s ranami boči krvavijem,
Za slobodu zavičaja tužna.
Ako si se tu zanio kneže,
Guja te je zadesila ljuta,
Jer ćeš vidit ni daleko nije,

Digitized by Google

Kud će dospjet' sjerotinja ljuta. —
Pa vjera je haran gospodare,
Kad se smogne u okolo raja,
Do kamene tvoje kneževine,
I tebi će dotijesnit' kneže,
U bijelu dvoru na Cetinju,
A nuđer se spomeni Kosova,
I nesreće na Kosovu stare,
Kô li bi se carstvo održalo.
Da su braća šćela skladovati . . .
Božja vjera! panu li Banjani,
I Zubčani i Šumadinjani:
Pala ti je i sva gora crna . . .
Još je Luka rieči besjedio,
A sluša ga i kneže i Mirko,
Liepo knezu preko rebra bilo,
Al' mu nehće rane vrijedjati,
Već vojvodi tiho besjedio:
Spani Luka u hodaje donje,
Odmori se i napij se piva,
Sve mi znamo tvoje jade ljute,
I tvojijeh hrabrih zatočnika,
Odmene ti prijekora nema,
Ni od mene ni od dvora moga,
Neće biti ni od društva tvoga;
Ako Bog da i sreća podieli,
Ti ćeš opet k svomu zavičaju,
Nećemo se vladat' na kosovsku,
Nit ponavljat' Brankovića daća. —
Nije naše radit o izdajstvu,
Niti nam je to starina bila.
Da si miran vojevodo draga,
Ako dobre tvoriš rodu stvari,

Digitized by Google

Rod će znati neće nijekati,
A takom je kod nas vojevodstvo.
To rekoše, pa se rastadoše. —
U tom crna noćca omrknula,
A kad jutru nu uranak bilo,
Istor pade knjigonošče mlado,
I donese knjigu našaranu,
Od Mostara od kamena grada,
Biela knjiga Omera Serdara,
A na ruke Nikolici knezu,
Evo šta mu u bijeloj piše:
Poćuti me Crnogorče kneže,
Čuo jesi a vidio nisi,
Da sam došo do Mostara grada,
Imam s tobom nuždu besjediti,
Da pišemo pisat' nemožemo,
A nijesu za poruku stvari,
No nam valja na jakorieč doći,
Kako mi je od Sultana dano,
Od vladara i moga i tvoga.
Reci mjesto koje tebi drago,
A gdje ti je najzgodnije doći;
Ureci mi vrieme od ročišća,
Ja ću glavom na ročišće saći:
Vjera ti je prijevara nije,
A nemoj nam ni uradit' ino,
Tako ti je od mene pozdravlje.
Kad knez bielu knjigu sagledao,
Sve do sebe vojevode viče,
Senatore i Serdare mlade,
Pa jim kaže što njem knjiga kaže:
Šta velite moja braćo draga,
Hoćemo li poslužit Omera,

Digitized by Google

I junačku vjeru vjerovati,
Bi li mu ja pošô na ročišće?
Vele njemu Senatori redom:
Valja vjeri dati vjerovanje,
Piši drugu Omeru Serdaru,
Kaži mjesto koje voliš kneže,
Pa mu nećeš ni faliti kneže,
No izići gdjegodj uročite;
Da vidimo šta će Turčin rieti.
Ni u kneza nije misô ina,
No opremi Omeru pozdravlje
Da se sprema ka Žabljaku gradu,
U nedjelju koja druga dodje,
I na besu i na vjeru tvrdu,
A nevodi društva izobila,
Jer jih ni on sobom vodit neće,
Okrom dvie tri glave odabrane,
Koje znadu za red i za pravdu,
I mogu se dosjetit gonetci,
Od koje mu drago misli bila.
Knjiga ode ka Mostaru gradu. —
Po tom malo vrieme postajalo,
Knez dopade ka Žabljaku gradu,
Čador penje Omera pogleda,
Tri bijela popočekô dana,
Ni Omera ni od njega glasa.
Kad vidio Nikolica kneže,
Više njemu čekat' neprijalo,
Valjda tursku zaslutio varku,
Uzjâ konja ode na Cetinje. —
Knez k Cetinju a Omer k Žabljaku,
Kneza nebi ali bješe glasa. —
Sobom sudi kakva vjera bila,

Digitized by Google

Onako se i besjeda svila.
I Serdar se povrnu k Mostaru,
Čim sjašio svika poglavare,
I razturi paše na dundare,
A dundari i gotovi stali,
Na Trebinju i na Gacku ravnu,
Na Bileću i na Korjeniću,
A druzi su oda Skadra grada,
Do Žabljaka i do Spuža ravna,
Silna vojska da udari spravna,
Tek kada će, i na koju stranu.

Digitized by Google

Bojevi.

„Il vaut mieux souffrir en se sauvant,
que jouir en se perdant.“

Lacordaire.

O! pjevni mi sjerotinjo vilo,
Oslovi mi teške popijevke,
Od junaka i oružja ljuta,
Od mejdana i mrtvijeh glava,
Od mejdana i zadanih rana,
Koje no ti preboliti neću . . .
Take pjesme nisu vele drage,
Al' reda je pjevati jih vilo,
I pomenut narašćaju svomu,
Nek se znaju kobni prigodjaji,
Neka pamte naši omladjaji,
Gdje je srećno za družinu bilo,
Gdje l' dobilo gdje li šćetovalo,
Gdje li koji vitez upanuo,
Neka jim se za mogilu znade,
Da jih tvoje opojaju druge,
Posestrime drage razkajane,
I žalostne ljube razplakane,
Da kom koja kadgodj na grob dodje,
I donese sjerotana sina,
Pa pomene babajkova čina.

Digitized by Google

Jer to mu je baština jedina,
Štono mu je ćaća ostavio,
Za zakletvu i osvetu svetu,
Kô jabuku zlatnu na ogranku,
Kâ, kad grane sunce na uranku,
Sva se sjaje i svakom odaje,
Pa se momci utrkuju za nju,
Koji će je ustrielit' na granju,
I ubranu doniet' domu svomu,
Neka mu je dika i čelenka,
I u rodu vječna popijevka.

I.

Krnjica.

Kano zviezda preo neba žarka,
Ili munja preo mrkla mraka,
Tako naglo bojni lete glasi,
Od Mostara do Trebinja grada,
Od Trebinja na Bojanu plavnu.
Sve se kreće što je za oružja,
Sve se nosi što je za nosiva,
Sve se oštri što je za sjeciva,
Sve se jari što je za goriva,
Sve tovari što je za trativa,
Dosta piva a dosta jediva,
A najviše okorjela gnjieva.
A taj gnijev kao vatra živa,
Iz svakoga kô iz grna sieva,
Svaka rana na osvetu zieva,
Svaka glava o pobjedi sniva,
I vrag zlobi primiče kresiva,

Digitized by Google

I zavidost hudobna pletiva,
I nevjera napela tetiva,
A i vražba ojedila crieva;
Što kršćeno sve to tudja kriva,
Što slobodno sve za robstvo biva; —
Jadan brate jadovna kobiva,
Jadan rode teška pozlobiva,
Jadna vilo za pjesme gradiva.
Crne vrane bit' će vama mesa,
Drtni momci i vama će biesa,
Crna zemljo i na tebi triesa,
Ljuto gvoždje a i tebi kriesa;
Užas će se čuti do nebesa,
Sva vonjati zemlja od tjelesa,
Mili Bože nešćedi čudesa:
Neka krivi od pravedna bjega,
Nek ugine gori od boljega,
Da neizda vjeran vjernijega,
Da zamieni uzdan slabijega,
Da osveti živi pokojnoga,
Nek ukobi udes zlokobnika,
Nek zakloni sreća nevoljnika,
Mili Bože štiti pravednika,
A nebrani poginut' krvnika,
Nek je tvoja za pravicu dika,
Nek te sloga ima pomoćnika;
A kad tebe za pomoći nadje,
Jeda crna tama se razadje,
Žarko sunce iza gore sine,
A sužanjstvo zatočnikom mine.
Mili Bože na svemu ti hvala,
Zaleće se jedna četa mala,
Jedno jutro iz te gore crne,

Digitized by Google

Preo medje pram Žabljaku gradu,
Ima l' česvih uhoda da znadu.
Jutro ravno još se nesabralo,
Na Čestanu izturili momci,
Na Čestanu i Krnjicu krvnu,
A kad oni na Krnjici bili,
Sgrmi puška na četiri strane,
Zadimiše magle nenadane,
Prosu krupa od olova teška,
Usta cika udara vitežka,
Gruhnu vojska i tamo i amo,
Krv se ljeva do po biela dana.
A kad bilo iza pola dana,
Pustoj pušci ponestalo glasa,
Jataganim snaga poizdala,
Laka bura maglu razagnala,
Sve junake vatra nezobala,
A sudba jih sve smrti nedala;
Neznali se ko su odkuda li,
A kada jim vidilo dodalo,
Poznaše se sukobnici ljuti:
Jedni Hoti, Gege i Mirdite,
A druzi su Piperi i Kuči,
Jedni pošli u zao čas po se,
Da porobe Zetu plemenitu,
Druzi pošli da pohode prime,
Pa primiše svoje goste krute.
Što s crnijem nesaždiše prahom,
I ljutijem nesraziše gvoždjem,
To svrnuše u okolu živo,
Oko sedam ravnijeh stotina,
Sve zdravijeh pod bajrakom glava;
Pa srenoše na Cetinje ravno,

Digitized by Google

Ter dadoše za jabuku knezu.
Ta jabuka knezu mila bila,
Vele hvali uhode valjane,
A lijepo pa miluje roblje,
Jer su sužnji okršćene glave,
Njemu braća po Isusu draga,
Latini su Hoti, Kastrioti,
Silna djeca Kastriota Jurja,
S kîm no Jure s carom vojevaše,
Za tridest i više godina;
Kad sve caru u haraču bilo,
Oni sami nisu mu ga dali;
Kad car uze Arbaniju ravnu,
Car jim dade za junačtvo njino,
Il' od straha il' od milovanja.
Svoga sjajna turali Fermana,
Na mjedenu plohu upisana,
Da vojuje za njegovu glavu,
A sužanjskog nedaju haraca,
Pa djetići ubojice krute,
Gdje trebaju za najgorje jade,
Tud je njima prvim nadrijeti.
I sada su udarili prvi,
Ali prva vojna za drugoga,
Ter evo jih sužnji na Cetinju;
Al' jim nije ružno sužnjevanje,
Ima kuća ima ogrijanje,
Dosta piva a dosta jediva,
Na svačiju po obroku glavu.
A što su jim poglavice prve,
Hajdaraga i Hota Hasane,
Pa i drugi vojni stotinici,
Njima ima i junačke časti,

Digitized by Google

Jer nohaju svijetlo oružje,
Po Cetinju kô po Skodru svomu.
To se svuda čulo ljudskovanje,
I njihovi čuli plemenici,
Klimenćani a i Mirdićani,
Pa je njima vele milo bilo,
Pa rekoše i besu zadaše,
Da već neće na tu goru crnu. —
U to doba pa rekoše ljudi,
Da j' i svetom ocu žao bilo,
Piju Papi u vječnomu gradu,
Što kršćani biju kršćenike,
Pa je knjigu opravio bielu,
Ter nukovô svoje vjerenike,
Da neidju u boj uz krvnike,
Okršćenu proljevati krvcu,
I to bratsko skvrnit dočekanje,
Sô i hljebac pogaziti bieli,
Što se braći na Cetinju dieli.
Pa Bib-Doda naredbu je dao,
Na plemena svoja zarekao,
Pa plemena posluh odkazala,
Uz svečeva vojevat' bajraka.
Ko će znati dokle će trajati,
I ta raja uz neposlušanje; —
Doć će sila pa će pohabati,
A i dotle ta je kriva bila,
Što je braću pizmom pozlobila,

Digitized by Google

II.

Duga.

Trebinj grade zatočnički jade,
Koliko je u tvom zidu stiena,
U tvom polju siena nekošena:
Toliko se podiže delija,
Izpod tvoga bedena bijela.
Konj do konja vojnik do vojnika,
Top do topa bajrak do bajraka,
Bubnji biju a borije cviele,
Nizami se na tabore diele,
Konjanici na alaje kreću.
Derviš-paša podje sa Trebinja,
On je glava silenu dundaru,
A ko bi ti pobrojio ine
Paše, što su upravnici vojsci,
Kajmakami i Mirialaji,
Tusućnici a i stotinici.
I njih same pobrojit je teško,
Kamo li bi izbrojio vojsku. —
Osu vojska širom polja ravna,
Pa otale uza sela česta,
Kudgodj prodju sve ostaje pusto,
Plieni vojska, ubili je jadi,
Kô bujica iz mrka oblaka,
Kada s gradom bljuzne niz vrleti,
Ter oplovi njive i usjeve,
Pa ostane gola zemlja crna.
Brzo vojska i na Zubce sadje,
A kad bila na selo Bogoje,
Tu je vojska dvostručila jade,

Digitized by Google

Vatrom prže staje i kućare,
Ruše zide, lome pleterove.
Tamo dolje kuća na Svrćugu,
Od sve strane saletiše Turci,
Od sve strane živu vatru daju;
Što plameni sažgat nemogahu,
To Turačke raznesoše ruke.
Stoji zorka niz oborje škriljka,
Stoji cika zlobnih rušioca,
Zubma škriplju noktim stiene šćiplju,
Na njih pljujuć i jed rigajući,
Da vrh stiene ljuta srda mine.
Bože mio što pomami Turke,
Česva li se tudje guja legla,
Ter pecila po srcijeh Turke,
Pa jih rane žgu neokajane,
Ter joj ore iz osnova leglo,
Da se nebi podgojila ina,
Ter pecila opet srca njina.
Dok pokliče iz krstaca vila:
Ao! jadna kućo Vukalova,
Huda zibko pobratima moga,
Gdje te nesta bez prâ i olova,
I prez rane i prez mrtva trupa, —
Ao! Turci napokonj vi bilo.
Ako odkle ve opazi Luka,
Neće vaša zaman zloća proći,
Jal' će Luka okajat' ognjišće,
I svojega časna doma zide,
Ili će vi posahnuti ruke,
Od ognjice i od mukavice,
Jer činite take pozlobice.
Dočim tako vila jadovala,

Digitized by Google

Gledao je Luka iz bližega,
A svojijem očim umrlijem,
Gdje dušmani te grjehote rade,
Gorka mu se suza otisnula,
Izpod vedja lišce opržila,
A guja ga uj'de za srdašce,
Hćede Luka da okrene diljku,
Al' nemože kleta doturiti,
Da dušmanu ciglo oko krene,
Hće da udre, al mu neda vila,
Jer maloća u njega je druga,
Jedva jedan na tisuću cielu.
Nije druga nego davoriti,
Davoriti na srdašcu tužnu,
I dušmanu pregoriti kletu,
Al' čekati u klancu uzdanu,
Pa odmazdit' šćetu na dušmanu.
Otle vojska povrvila pusta,
Prevalila doline i strane,
Ni vuka joj na susret nebilo,
A kamo li česvih četenika,
Sve do Duge planine krvave.
A kad Turci poda Dugu bili,
Čadorove razapeše biele,
Pa se staše zakopavat Turci,
Od dne do dne za nedjelju dana,
Šarampove zatrapiše tvrde,
Na košove naviše topove,
Nadajuć' se pohodjanom Turci,
Al' nikoga ni od želje živa —
A kad prodje nedjelja danaka,
Vîše Turci da jim nije liepo,
Dangubiti a ne putovati,

Digitized by Google

A nevršit' carske zapoviedi, —
Paša viknu a borija ciknu,
Ko je pješe na noge opanke,
Ko je konjik na konja sedlana,
Bajraktari naprijed bajrake,
Jegdurillah! naporedo momci,
Komordžije na konje prtivo . . .
Bože mio kad pokilja vojska,
Dva bijela osipaše dana,
Prvi redi u po Duge bili,
A zadnji se jako pomicali. —
Kleta Duga duga kolika je,
Pet je punih do pola nje sahta,
Sve to česta natuljila vojska,
Rep do repa, pješak do pješaka:
Koliko je uz Dugu klačnika,
Onliko je uza nju putnika.
A u pustoj nigdje nikog nema,
Da upita kud putnici kane,
Ili nema il' nehaje za nje?
Draga vilo kako nebi bilo,
Znaš da Duga nigda nije sama,
Jal' prez vuka jali prez hajduka,
I sad ima tri, četiri druga,
Eto gori uz orlove stiene,
Krišni čame a mamom se mame,
Gledajući tope i Nizame,
Kîm se nigda tud' nadali nisu. —
Mila vilo koji su to druzi?
Junaci su iz sried gore crne,
Jedno ti je Vukotić Serdare,
A drugo je Radović Stjepane,
A treće je Bojoviću Mile,

Digitized by Google

Četvrto je Djukanov Ilija,
A peto je Matanić Serdare:
Svi junaci u nevolji jaci. —
Imaju li druga ikoliko?
Ima brate kako nebi bilo,
Malo jih je ali su valjani,
Dosta jih je za uztuka Turkom.
Ja šta veli Vukotić Serdare:
Braćo moja četiri Serdara,
I ostali druzi vjerovani,
Nerodjeni kano i rodjeni,
Tako valja da se milujemo,
Il' umremo ili ostanemo.
Vidite li šta vidili niste,
Sve je tursko povrvilo carstvo,
Hoće našu zemlju poplaviti,
Naše majke konjma pregaziti,
Odvest roblje momke i djevojke,
Pa naselit' rodom nečasnijem,
Našu goru našu zemlju dragu.
Al' nama je zadužbina prva,
Da preo nas neidju živijeh,
Preo mrtvih da jim prosto bilo;
A kad preo mrtvih prodju glava,
Neće biti našem domu srama,
Nit ukora poštenju junačku,
Nit na nami ostati će kletva,
Da nas kuka sjerotinja tužna,
U sužanjstvu za vijeka svoga.
Danas nam je svanula Cvjetnica,
Velik danak a stradanje velo,
I Hrista su goniti počeli,
Na današnji danak protivnici,

Digitized by Google

Pa je slavu zadobio s muka,
I mi ćemo muke podnijeti;
Al' s Cvjetnice procvasti će cvieće,
Koje nikad uvenuti neće,
Našem rodu i našem junačtvu,
Ako danas zastavimo Turke.
Al' da su nam od ocielja ruke,
Nebismo jih mi samogli sami,
Al' Božija smoći će jih snaga,
Nama treba udrit braćo draga.
Ene Nozdre prodjoše komore,
To je prvi dundar u Turaka,
Čim kušaju u ždrijelu kobi:
Nedirajte nek' komore prodju,
Komordžije sjerotinja raja,
Nek pronese što je naprtljala,
To će naše ostat' svakojako.
No junače Jaćimov Ilija,
Drž' se klanca po više Nozdara,
Kada prvi tud' nahrupe Turci;
Tako te je odhranila majka,
Tako ćeš mi pazit' prvinaca. —
Ti sokole Mataniću Djoko,
Kad Ilija obori na prve,
Nek' mu tvoja u dim odgovara;
S drugog Kraja Radoviću Šćepo,
A do tebe Bojoviću Mile,
Djukanović nek nosi bajraka.
Kad Jaćimov udari na prve,
A na druge Matanić Serdare,
A na treće Radovića krilo:
Ja ću udrit posriedi dundara.
Neka jedan drugom odgovara,

Digitized by Google

Braćo mila vruće i jedino,
Nebismo li zauzbili Turke;
Jer kada bi ovdje prošli Turci,
Sve će sedam projuriti brda,
Onda leže i naše Cetinje.
Sada braćo nežalite snagu,
Jali sada jali ikadare,
S Bogom braćo na noge junačke.
Pa tu više nema zdogovora,
Svi sunuše vodje naporedo,
A za njima bolji od boljega,
Nepogleda jedan na drugoga,
Nesakri se jedan za drugoga, —
No svak svoju smion nosi ruku,
Kô da vodi na prsten djevojku.
Gdje spadoše tu se poredaše.
Pa malahno povriemilo bilo, —
Prva puče u ždrielu Nozdara,
To je diljka Jaćimović Ilka;
Druga čehnu poniže Nozdara,
Ta je s oka Matanića Djoka;
Treća dreknu njima za plećima,
I ta liepa Radovića Šćepa;
A četvrta poniže Šćepana,
Ni ta loša Bojović Miloša,
Složi vatru sa četiri ruke;
Hajde ko će poduhnuti vruću:
Prašće klete izduška jim nema.
Da grom derne niz Dužačke hride,
Nebi mu se udar razabrao,
Kamo li će jauk od junaka,
Kamo l' hripa upalih paripa,
Kamo l' škripa zuba i balčaka, —

Digitized by Google

Pala tama do crnijeh tala,
Lije krvca od junačkih zala. —
Nesta pucnja tananih pušaka,
Nesta tutnja na konjma Turaka,
Tar se prva sila sarvala,
Bježi ko je učuvao glavu,
I kune se da već s njome neće,
Za nikada preo Duge klete. —
Zasjednici održaše klance,
Pa hćedoše da odahnu dahom,
U vršaju trudnu i krvavu,
Al' se druga na njih turi horda:
Udariše čili na umorne,
Napadoše zdravi ranjenike,
Mili Bože da nedaćna danka,
I sastanka vele nejednaka. —
Ko će turskoj odoliti vojski,
Silnoj vojsci kojoj broja nema,
Silnom gvoždju kom odporca nema!
Sgrmi opet vatra plahovita,
I potrese drvlje i kamenje,
Reć bi zemlja prolomi se crna,
Od kopita konjskih podkovnica,
Od ljudskijeh peta poskočnica;
Sitna trava u zemlju tonula,
Pa i ona Bogu se molila,
Da Bog dade ljudma razkajanje,
I nemiloj borbi rastajanje.
Pa Bog dade i sreća junakom,
Tere i tu razprhaše hordu,
Razagnaše kuda koga znaše,
I junačku pravdu održaše. —
Presta prasak tananih pušaka,

Digitized by Google

Presta vriska mamenih Turaka,
Borći staše da dušicom dahnu,
I da gladni križku hljeba lahnu.
Al' dok vihor od prah' maglu mahnu,
Eto jada eto i gorega,
I treća jih napanula horda,
Sve Nizami nišandžije sami,
Miralaj jim Izzet-efendija,
Pa se četa za nevolje hrani,
Kad je cieloj pogibija vojsci,
A junaci po desnici brani,
I na cieljne mjere uvježbani;
Napadoše čilni izmuštrani,
Puškaraše dokle se mogaše,
Al' cieljanja nije vele bilo,
Jer je amo pribralo se praha,
I već punit' dodijalo diljke,
A i one prikresale klete:
Sunu junak Mataniću Gjoko,
Sa golijem u desnici gvoždjem,
I su trijest ostalijeh druga,
Na ciel tabor čila protivnika.
Sieče, para i glave obara,
Silna junak počinio kvara,
Al' i njega dopa rana grdna,
Koju nigda preboljeti neće:
K zemlji pade Bogu dušu dade,
A Bogu je ona mila bila,
Jer je krjepka djela satvorila.
Gjorgje pade . . .
A procvieli samodruga vila:
Ljuta rano Matanić Serdare,
Ko će tvoje predvoditi druge,

Digitized by Google

Ko će jadne slobodit' Banjane?
Oni su se u te pouzdali,
I čajali slobodjenja tvoga,
S vrle ruke i viteštva tvoga,
Al' i tvoja sad upade glava;
Nežali je jer je na mejdanu,
Ti si pao al' sloboda neće,
Ti si umr'o al' junačtvo neće.
Udri junak preo njega mrtva,
I on gvoždjem sa golotrbijem,
I sa svojih dvie štotine druga,
A na ime Radović Šćepane,
Vruć borioc a još vruće gvoždje,
Gdje kog stiže tu ga gvoždjem liže,
Gdje kog šine tu ga život mine.
Da je komu stati pa gledati,
Radovića rodila ga majka,
Suču mu se oko nogu crieva,
A trune se s golih šija glave;
Četrdeset otruni jih ravno,
A podciknu u polomu tvrdu:
Nedajte se Srbi braćo dragà;
Valja nama danas upast svijem,
A hraniti put u goru crnu,
Bog će pomoć . . . a pomoć će doći . .
Nedajte se . . .
U tom ljuta i njeg' smrtca šćinu,
Do toga ga prišćedila sahta,
Da osveti četvericu brata,
I svog oca Rada rodjenoga,
I dva strica . . .
Što svi ruse pogubiše glave,
Za slobodu vojujući zlatnu.

Digitized by Google

Zadnji bratac danas pade s njime,
E! Ścepane pokojna ti duša!
Da nijesi upô na bojišću,
Volila bi iz gorice vila,
Posestrima što te plače mila;
Al' lakše će prebolit te vila,
Jer je tvoja mrtva glava smela,
Da tu danas neprodreše Turci.
Jer kad vidje Jaćimović Ile,
Da su tebe rane osvojile,
I na zemlju oborile crnu,
I delija Djukanov Ilija,
Obadva se poredíše druga,
Usrnuše oba naporedo,
S drugu stranu Vukotić Serdare,
Tu je trieska, tu je muka teška,
Tu se srca napela vitežka,
Tu je sama zvizga jatagana,
Nema puške da jim ciku gluši,
Nit' drveta da jim mahe smeta,
No se meko svuda meso valja,
Vruća krvca do koljena kalja,
I tu pâše dva viteza glavna,
Dva junaka oba imenjaka,
Pa gdje pâše tudje i uspâše.
E! Djukanov rodila te majka,
Ko će nosit krstaša bajraka,
Ko li tvoje Cuce sloboditi,
Ko l' pašinske glave donositi,
Svom vojvodi na pohvalu slavnu?
Tvoj te krstaš danas neubrani,
Al' ti smrtca slavu pridohrani.
A Jaćimov na krajini diko,

Digitized by Google

Kad je tebe podgojila nana,
Pa gledala tvoju desnu ruku,
Čudila se i Bogu molila,
Da ti Bog da u vijeku tvomu,
Da na piku staneš protivniku,
Pa gdje staneš da tu i ostaneš,
Pre no bi se njemu poklonio.
Eto se je danas domolila,
Gdje si stao nijesi izdao,
Dok nijesi dušicu izdaho.
Al' nehajte što ste poginuli,
Na vama je mejdan ostanuo,
Dušmanu ste odolili svomu,
Eno vaša braća osvetnici,
Gone Turke niz ždrijela Dužka,
Pod njima se crna zemlja trese,
A ori se drvlje i kamenje,
Progone jih kano vuci jarce,
S kuljenovim mrcineći klance,
Sagnaše jih u obkope tvrde,
Do topova i do šarampova;
Ko u obkop glavu unijeo,
Ta se hvali da je zadobio,
A ko nije, ni na nogu nije. —
Kad s topova munja zaigrala,
Ljutu igru nespore udare,
Duga diljka s njima igre nema,
A ni ljutu nožu domašaja,
Vrnuše se nazad dobitnici:
U tom jim se i noć smilovala,
Pa je mrakom zemlju obujala,
Svu junaci jesu boravili,
Odmarajuć u ramenim ruke,

Digitized by Google

Na diljkama sanak boravili.
Kad jim zora zabliešćila rana,
Nije zora biela ni oprana,
No je zora crna i krvava,
Al' još crnje uza Dugu dublje,
Krvavije niz točila stiene —
Uranio Vukotiću Pero,
Ter po klancim salećuje druge,
Gdje mu koji bdije na uranku,
Njeki dugu preo krila hrani,
Njeki gladi jataganu zube,
Njeki zagnô u pećinu roblje,
Pa je straži sa golijem gvoždjem,
Njeki sdjutlô za volju dušmana,
Al' i prozanj zora prozorila,
Pa obadva okosila zube,
Na zube jim ijed udario,
Hladan vjetar proz kosti jim duha,
Al' se jošter pomirili nisu,
Niti jedan drugom smilovali; –
Njeki još se niz vrleti hulja,
Gdje je koju paču usijao
Pa se uz nju što zadobit nada; —
Njeki kune na izdahu majku,
Što se nije jalovila njime,
Pa se nebi nosio ni s kime,
Niti tijeh dopanuo muka; —
Njeki brati krvoliju svoga,
Da mu crievo odapne od gnanja,
Hladan kuljen u lubinu svali,
Čini mu se da bi prebolio;
Ali njemu preboljaja nema,
Jer mu smrtca na srdašcu driema.

Digitized by Google

Serdar motri čuda svakojaka,
Jadne smrti konja i junaka,
Silnu silu padšijeh Turaka,
Pa se čudi sjeromaškoj snazi,
Koju mala Crna gora hrani,
Pa se divi skladu bratinskomu,
Kako može da čudesa stvara,
Kad je višnji kriepi odozgara;
Ta na deset cigli tudje bješe,
A pak deset ostalo je pustih,
Na svakoga suparničkih glava;
Kô po deset kamenova drazih,
Kad u krunu zadjenu se zlatnu,
A tu krunu uztaknu Serdaru:
Toliko mu ta pobjeda sjaji.
Boga hvali umoran Serdare,
Boga hvali padšim pokoj dava,
Žali Serdar sve svoje viteze,
Najmanjega kô i najjačega,
Jere svi su muški vojevali,
A najvećma vojevode glavne,
Niti će jih lahko preboljeti,
Jere mu se društvo priobralo;
Ma sreća ga krijepi junačka,
Koja njega nije ostavila,
Na prvomu najgorem sudaru.
Kad mu živi svrviše se druzi,
Njeko nosi na uprte glave,
Njeko po dva zelena bajraka,
Njeko goni tovareno blago,
A bilo je blaga u Turaka,
Jer jim ga je pusta Bosna dala,
Sedam tovar' srebra gotovoga,

Digitized by Google

Pet stotina konja tovarnika,
Punih masla, hleba brašljenika,
Soli, kafe, praha tučenika,
Dvie hiljade posječenih glava.
Ko će razbrat da je koja prava,
Jal' pašinska jali binbašinska:
Svaka skupa koja pade s trupa,
Da bje prava i zdrava bi bila.
Gdjeno Serdar plieno razabrao,
Podijeli što za društva bješe,
Što za spreme spremi na Cetinje,
Zaliha mu i trebova hrana,
Pa se kriepe braća odabrana,
Bielim hljebom i suhijem mesom,
A spremaju tu i ljetovati,
A Turačkoj nedat sili proći.
Taj su danak jeli, mirovali,
I taj danak i nedjelju cielu,
Al' jim Turak' nebi na posielo.
Nu za vele nebi odmaranja,
Opet juriš učiniše Turci,
Nebi l' Dugu prebrodili kletu;
Ćini jim se kad nje nebi bilo,
Da jim sve je do Cetinja ravno,
Juriš čine za više nedjelja,
Opet oštro gvoždje sijevaše,
Opet mnoge glave zijevaše.
Al' kakva jim prva sreća bila,
Na toj jim se i mjeseče mieni,
Pa se mudro domisliše Turci,
Okanit se Duge i udara.
Kaniše se da i nehćedoše,
Pa su silnu povrnuli vojsku,

Digitized by Google

Uza Pivu okrenuli ravnu,
Ka Nikšiću na krajini gradu,
Da na drugu čine juriš bandu,
Jer pr'o Duge nebi njima puta,
Nit je bilo, nit će biti Turkom.
Vukotiću junačino prva!
Prvi jesi rekô na Cetinju,
Na savjetu da bit' valja Turke,
Eto si jih i pobio prvi,
Što si rekô polagao nisi,
Zadužbinu stvorio si steću,
Za slobodu zavičaja svoga,
Svietao ti obraz na Cetinju,
Po tom će te spominjat potomstvo,
Kano Sparta spominja se stara;
Tih Sprćana šaka bila mala,
Kî sprtiše sve svoje imanje,
U tulicu striela i tetivo,
Pa razgnaše hiljade dušmana,
A spasiše otačbinu dragu,
Pa i danas njiha slave Muze,
Na Olimpu i na Pelionu,
Kô što i vas slaviti će vile,
Na slobodnu vašem Durmitoru.
Ruže cvale, a one jih brale,
Vukotiću za kalpak dievale.

III.

Vasojevići.

Zahvali se Beg Emalijane,
Na Gusinju gradu ubavomu,
Na divanu gdje ga čuše ljudi,

Digitized by Google

Da će dignut' ubojitu vojsku,
Pa Bijelo polje prehoditi,
Popaliti sela zazlobljena,
I bijelu porobiti crkvu,
Na Stubovim pobre Gjurgjevijem,
Na sramotu vojvodi Milanu;
A da njega gdje ukobi živa,
Da će njemu savezati ruke,
I sagnat ga ka gradu Gusinju.
Što se hvali beže na divanu,
Podje beže da bi uradio,
Pobi zelen bajrak na livadu,
Pa pod bajrak sakupio vojsku,
Dosta vojske i zle i opravne,
Pa je beže povodio vojsku,
Gdje mu koje selo na udarcu,
Robi pali nikog' nepoznaje,
Nit' se boji Boga gledaoca,
Nit' se plaši česva pokaranja,
Cvieli stare uz torove majke,
Neostavlja krava od telaca,
Niti žali ovce bez janjaca;
Sve plijeni beže Allibeže,
Uz Ječicu pojezdio rieku,
A kad bio do svetoga Gjurgja,
Na busiju nagazio bojnu,
Tu bje nješto u skrišu puškara.
Pa su bega dočekali živo,
I s njim jednu vatru preturili, —
I plahnuli bega neplahnuta,
Pa se bego na Sućesnu vrhu,
Hćede beže da iznese glavu,
Neplativši za pivo popievku,

Digitized by Google

Al' ga hira nahirila bila.
Na junaka vojvodu Milana,
Pa ga Milan vatrom ponudio,
Ni beg nehće ostati mu dužan,
Puca puška sa obije bande,
Krv se ljeva i tamo i amo,
Boriše se borci očajani.
Al' malina druga u Milana,
Nemogaše odoliti Turkom,
Nit iz tiesna izagnati klanca;
U najvećoj kad nevolji bili,
Pade sokô u Sućesnu tiesnu,
Hoće vráne da razćera vrane,
Jer je sokô poželio mesa. —
To nebio sokô tica siva,
Već to bio Cerović Novica.
Cerović je čuo puškaranje,
Sa daleče iza Polja-biela,
Pa Novica sjetio se jada,
Da su njegdje braća u inadu,
S Gusinjanim i s Bielopoljanim,
Pa je junak pohrlio naglo,
Da se braći u pomoći nadje,
I u dobra dohodio doba,
Napao je čilan na umorne,
Pa su tursku razdrobili vojsku,
Za hiljadu poraziše ravnu,
Da ko broji i više bi bilo;
Allibega saletiše živa,
Pa mu vežu ruke naopako,
Udari ga nogom Ceroviću,
A Milan mu ćuši zaušnicu.
Pohvali se beže na Gusinju,

Digitized by Google

Da ćeš dognat svezana Milana,
I porobit' sela do Zagarča:
Robio si dokle si mogao,
A danas si platio robivo.
Al' da znadeš da smo bolji ljudi,
Nego li ste vi s našijem bili,
Evo ćemo poklonit' ti glavu.
Pa mu rusu ostaviše glavu —
Al' ga sobom povedoše živa.
Otle su se podigli junaci
Pjevajući roblje vraćajući,
Većem zlu se jur nenadajući;
Ma kad bješe uz to Polje bielo,
Ugledaše više polja ravna
Do bijele crkve Manastira:
Čadorovi kano labudovi,
Bojna koplja kano gora steća,
Mnoga vojska pješci i konjici
Oranice pretisnuli orne,
I livade prekrilili gojne,
Kano da su pali ljetovati.
Čim vojvode sagledale vojsku,
Na njoj su jim oči uzaprle, —
U tom i noć zarožila crna,
Pa se misle preo noći tavne,
Kò bi sjutra zakružili Turke. —
Čim vojvode misli boravili,
Odabra se jedna četa mala,
Dvie stotine sve Vasojevića,
Prikleknuli na zemljicu crnu
Pa se Bogu pomolili blagu,
I sjutrašnjem Petku velikomu,
Da jim Bog da sreću poduzeću,

Digitized by Google

I sveta jim pripomogne Petka;
A kaju se za griješne dane,
Od Isusa prose oprošćaja,
Za pokoru crnu zemlju ljube,
Za kajanje s oči suze snube;
Pa se druzi zavjeriše bojni,
Da udare u pô noći tavne,
U sredinu Turačka dundara:
Vjeru daju da se neizdaju,
Dok jednoga teče u kršaju.
Počem vjeru zavjerili tvrdu,
Koju živa neporiču usta,
A ni srce nehaba junačko,
Stiskoše se niz poljanu ravnu,
Usrnuše u pola dundara,
Po dvie samo izvrgoše male,
A i duge ciglu vatru dale,
Pa mahnuše gvoždjem nadjenijem.
Od zla nisu ni sanjali Turci,
Jedni spali a druzi klanjali,
I svom svecu službu službovali;
Al' kad vatra zaždi u dundaru,
Na konje se povezane Turci,
Njeko razpas i brez opanaka,
A njekoja gola šija sinu:
Allah — allah noć vidoka nema.
Koja napast u ta doba gluha?
Il' se svadja ogradila sama,
Nehotice u dundaru silnu,
Ili njeko o nevjeri radi,
Pa izdade dušmaninu vojsku? —
Nit se svadja ogradila sama,
Nit' je kogodj tvorio izdajstva,

Digitized by Google

Jegdurallah jeknu po dundaru,
Gjaurin je napô iz nenada. —
Ja da vidiš čudna pobandanja,
Ja da vidiš teška udaranja,
Neudara koji koga žudi,
No koga mu crn mrak natotali
Na mah pušci i gvoždju u ruci.
Krvače se medju sobom Turci,
A pomažu noćni vjerenici;
Pomogoše koliko mogoše.
A kada se pogubiše druzi,
Po tom mraku u sjecivu krvnu,
Kog' je jurve snaga poizdala,
Ili bridko smanjkalo oružje,
Ta nadade da iznese glavu,
Koja pade i nezna se za nju,
Al' će znati vile pominjati,
Dok su uzgor sela Vasojeva,
I svetoga na stubovih Gjurgja:
To njegovi bješe mučenici.
Vesma malo druga izmahalo,
I to smrtnim ranam izranjeno.
Kad padoše k vojvodi Milanu,
Pa kazaše na kom poslu bješe,
Svi se čude čudu nenadanu,
A najviše Cerović Novica,
Pa Novica družbi besjedio:
Braćo moja evo zora rana,
A gotova borba zakuhana,
Nečasimo da se rane hlade,
Pokrutimo Turke pobrkane.
Znaš li brate vojvoda Milane,
U nas gleda ciela gora crna,

Digitized by Google

A čut' će se i po svietu bielu,
Šta satvori noćna četa mala;
Pa bi nama za crn obraz bilo,
I na duše grijeh ostanulo,
Kad jim posla nebi pogrijali,
I njihovu sreću doigrali,
I njihove osvetili ruke.
U ime Boga i velika Petka,
Danas Ristos muke mučio je,
Za nas svoju krv proljevô dragu;
I mi ćemo danas ljevati je,
Časna krsta goneć' gonitelje,
Pa Ristova nek' se slava širi.
A u nama bratska sloga piri,
Bratska sloga rad bratskoga spasa,
I viteškog po svijetu glasa.
Sinu zora iza gore jasna,
A borba se završe užasna:
Borba dura i do pola dana,
A nijedna neustupa strana,
Sa svojega pika i mejdana.
Ceroviću vele mučno bilo,
Jer se tako naučio nije,
Pa Novica usilio snagu,
Zatrka se skoka junačkoga,
A za njime hiljada druzijeh.
Dok bi lulu izpio duhana,
Osvojiše do pola mejdana;
Drugu nebi ní priždio druže,
Huso paša iz hordije stuže:
Nesta glave nesta i uzglavja,
Pobjegoše s Bjelopolja Turci. —
Osta piva i gotova blaga,

Digitized by Google

Sto tovara praha i olova,
I tri topa na kolijeh bojna,
Šest stotina posječenih glava;
Hamzabega Ćorovića zdrava
Savezaše Vasojice harne;
Pa kad divnu ogradili daću,
Dva vojvode poglavara drevna,
Podieliše što su zadobili,
Pa svoje su razbrojili vojske;
Krenu Milan k svomu zavičaju,
A Novica zemlji na krajišća,
Jere njemu stojna mjesta nema.
Kad u sela Milan snihodio,
Malo stao pa se odmorio,
Nadaše se da će godovati,
Vaskrs danak u svom domu s mirom;
Ali Turci Vaskrs nehajali,
Huso paša prikupio vojsku,
Pa na sela udri Vasojevska,
Na osvitak Vaskrsova dana.
Al' i tu mu gora sreća bila,
Vasojevci zdrobiše mu vojsku,
I njegova ata ulovili,
U suhomu zlatu napulana;
Njeko reče i njegovu glavu,
Jer je poslje nebi na divanu,
Gdje pašinske dolažahu glave.
Oj! viteška djeco Vasojina,
Časne dane s mirom svetkovaste,
Vaskršenje osvjetlaste slavno:
Ova vama pjesma za uzdarje,
Bog vi dao i sreću i zdravlje.

Digitized by Google

IV.

Zagarač.

Knjigu piše Care iz Stambula,
Sultan Azis sa divana svoga,
Ter je šalje k Skadru na Bojanu,
A na ruke Omeru Serdaru,
U knjizi mu care besjedio:
E Ekreme moja slugo prava,
Što te poslah na tu goru crnu,
Da tu zemlju samoriš prokletu,
I da vojsci davaš zapoviedi:
Eto se je ogradila kavga,
Tukoste se tri četiri puta,
A po moju nebi stvari vojsku. —
Der ponudi kneza Cetinjskoga,
I podaj mu moga Ultimata;
(Ultimat je zadnja priegovorka)
Ako tebe hćeo poslušati,
Evo stavi za ugovor prvo:
Da svu digne sa krajina vojsku,
I povuče u svoje medjaše;
Evo drugu stavi ugovorku:
Da povrati što je zarobio,
Na Krnjici ili gdje mu drago,
Što su žive odvedene glave;
Evo treće: da potegne ruke,
Pomagati pleme Vasojevo,
I Zubačke štititi hajduke.
Ako milo posluhnut mu bilo,
I ti našu uzapriet' ćeš vojsku;

Digitized by Google

Ako li ti neprimi ponuda,
Udarit' ćeš kako bolje znadeš,
Nećeš žalit' troška ni vojnika,
Nit' s obrazom šalit' se mojijem.
Kada k Skadru taka knjiga dodje,
U Ekrema počekanja nema,
Mahom spremi knjigu na Cetinje,
Po Kočetu liječniku svomu.
A kad Kočet sašō na Cetinje,
Pa knez vidje štá mu knjiga kaže,
Teško mu se služiť učinilo,
Što bi hćeo car u Carigradu;
Da b' i hćeo, narod slušat' neće,
Da i hoće, grjehota bi bilo,
Raz ostalih u nevolji brata.
Pa Omeru odpovijed daje:
Da se Turci prodju Vasojana,
I Zubaca i jadnih Banjana,
Nek miruje raja po selijeh;
A kod ona bude mirovala,
S crne gore dogorit jim neće;
A vjera je pa veli mu kneže,
Njiha biti a nas neboliti,
To nemože da bude nikako:
Vjera nas je svrzla i bratimstvo,
U zajmu nam kumstvo i ženinstvo;
Ni susjedstvo nije mraka mala.
Kad je susjed u napredku svomu,
Kad mu djeca neplaču od glada,
Kad mu vuci negonjaju stada,
I nama je liepo i prijazno;
A kad susjed cvijeli od jada,
I njegova od zla kuća strada,

Digitized by Google

Može l' biti da nepožalimo . . .
Eto tako Omere Serdare,
Valja bit' se ako druge nema,
Zaklie mogli zatlie dugujemo.
Možeš jadnu satarisat' raju,
A i nama odolit' Serdare,
Al' će Božja presuditi pravda.
Takvu Kočet odpovied odnio.
A kad Ekrem zgledô odpoviedi,
Na bojnike šalje zapoviedi:
Jednu šalje k Jezeru i Baru,
Drugu posla k Spužu i Žabljaku,
A k Nikšiću treću opravio. —
Što je k Baru Paši Abdullahu:
Čuješ Lalo pašo Abdullahe,
Bolje kreni uz jezero vojsku,
Deset hiljad' pješca i konjika,
A toliko Arnauta ljuta,
Pa se primi medje Crnogorske,
Dobro pazi stare saveznice,
A pogledaj na hordije ine,
Dok se svuda sile ujedine.
Što je knjiga k Spužu i Žabljaku:
Da se dižu — pisni i nepisni —
Sve na pušku staro i nejako;
Jedni čuvat bijele gradove,
Drugi poći uz Ostroške strane,
A pogledat na hordije ine,
Dok se svuda sile ujedine.
Što je knjiga ka Nikšiću gradu,
Ta zapovied Derviš paši bila:
O! Dervišu moja desna ruko,
Hoću da se sastaneš Dervišu

Digitized by Google

Sa hordijom Abdi paše moga;
Ti otuda on će odovuda,
Treća će vam doći od Žabljaka:
Gdje bahnete da se sastanete,
Pa vojničke sjedinite snage.
Valja goru uzimati crnu,
Svi da ćete izginuti listom:
To car hoće iz devleta svoga.
Ja ću slati što će trebovati,
Mrtve glave živiem podpunjati,
A nevriedne paše mijenjati,
Miralaje paše izvoditi,
A binbaše za Mirialaje,
A čauše na jurbaške čine,
A nefere darivati liepo,
Kakvu koji valjašćinu kaže.
Nerecite da zadruge nema,
Šezdeset vas imade hiljada,
Što gotovim obrokom se hrani,
A još ima i dvajest hiljada,
Što o svojoj vojevat' će torbi;
Pa da svi mi izginete s reda,
Golemo je padišahu carstvo,
Od Bagdata do Skadarskih vrata,
Lasno ćemo namjerivat vojsku. —
Da mi niste uradili ino,
Kako moje stignu zapoviedi,
Mahom da ste na noge lagahne.
Pošto knjige odlazile biele,
Pa na svoje dospjevale ruke,
U mladjijeh pogovora nema,
Mahom bojne pokrenuli vojske,
Svaki svoju kud Serasker kaže.

Digitized by Google

Najprvi je Paša Abdullahe,
Spremila se, povrvila vojska,
Sa jezera i sa Bara ravna;
A druga se otisnula vojska,
Od Žabljaka i od Spuža grada;
Treća sila od Nikšića biela,
Spremila se, povrvila vojska. —
Pobratime niko vidit' nema,
A da vidi za bora miloga
Koja se je sprava podignula:
Neće ostat drvlje pri kamenju,
Niti kamen u čimenu svomu,
Od Ostroga do sinjega mora,
Kamo li će uzprav gora crna.
U dobar se ona našla crna,
A u gori s Turcim zaratila,
Pa nikoga da jim kaže nema,
Česve su jim muke naperene;
Da su njima prsa od kamena,
A gvozdene noge do koljena,
Od mazije ruke do ramena,
Još svakomu sokolovo perje:
Nebi perje iznijelo mesa,
Kamo li će silu dočekati,
Kamo li će sarvati Turke.
Istor biela podviknula vila,
Sa vrh Koma brda visokoga,
Viče vila po svu goru crnu,
A Nikolu dovikuje kneza:
U dobar se zaknežio Niko,
I na tvomu zasjeo Cetinju,
Eto na te vojske silovite;
Da imadeš snagu ćesarovu,

Digitized by Google

I gotovo Inglezovo blago,
Nebi Turskoj nadostao snazi.
Brže svoje turi vojevode,
Ujagmite klance jadikovce,
Uz Crnicu i uz Zetu kletu:
Tud' će Turski udarit' dundari,
Nebi li vas sreća podvorila,
Da Turačku razdvojite snagu; —
Jer ako se sajedine Turci,
Nećete joj moći odoliti.
Što je trave po Cetinju tvomu,
To je Turskih na broj pobojnika;
A što stiena do tvoga Lovćena,
Toliko je konja pojašena,
A toliko hranom tovarena.
Ja ti kažem što je i kako je:
Još je vrieme da se pobrinete,
Od dušmana spasit' otačbinu,
I junačko učuvati gnjiezdo.
Kad knez tanku razumio vilu,
Na sve kraje turi perjanike,
Na Serdare i vojvode vjerne. —
Prvog' pravi roditelju Mirku:
Eto viesti roditelju dragi,
Turska se je sila podignula,
Od Nikšića sve do Bara ravna,
Zaklopili njive i poljane,
Brzi pješci a i konjanici.
Vojevô si i dojako Mirko,
Vojevô si, prelovao nisi;
Gdjegodj znadeš za ubojne klance,
Utvrdi se i dočekaj Turka,
Svjetuj moje četovodje vjerne,

Digitized by Google

Svi će biti tebi u posluhu,
A ja ću jim davat zapoviedi.
Drž' se ćaća kô za moju glavu,
I za svoje poštenje viteško;
To oboje ništa nebi bilo,
Ali drž' se kô za otačbinu:
U te gleda naša gora crna,
Ona te je odhranila Mirko,
I u njoj si stekô ime slavno,
Pa od tebe pogleda spasenja.
Više tebi rijet' neumijem,
Ljepše ti je kući i nedoći,
No da pustiš u nju Turke proći —
Da si zdravo i srećno ti bilo.
Drugog' šalje Petru Vukotiću:
Eto Petre moje pouzdanje,
Suzbio si uza Dugu Turke,
Pošten bio ko te je rodio;
Hvala tebi na junačtvu tvomu,
Narod će te slaviti Serdare.
Ali sad su istor muke prieke:
Nisu mogli preo krša Turci,
Pa sad hoće s Arbanije ravne,
Da na jednu svi udare stranu. —
Jur sam Mirku dao zapoviedi,
I tebi je evo Vukotiću:
Vi gledajte kako bolje znate,
Ti udaraj kud ti rekne Mirko,
Kud trebalo i brez njega znadeš.
Al' nebi li opoštenili se,
Da imate s čime kući doći,
I donieti oba zdravo glave,
A pobjedu za muštuluk knezu,

Digitized by Google

A slobodu cielu rodu svomu:
Rod rodio vama ugodio
S liepim darom viječnijem harom.
Trećeg pravi Krci Petroviću:
Spani Krco do sela Novoga,
Martinića, Slana i Gližica;
I tuda će nasrnuti Turci,
Nebi li se odupr'o Krco
I mojega obradovô Mirka,
Da na nj manje stigne pobojnika.
Turci su se zaročili Krco
Sajedinit' do Ostroga moga,
Pa otale kud jim bude drago. —
Ako tako njima sreća dade,
Eto njiha k meni na Cetinje,
I mojoj će dotijesnit glavi:
Da je samoj, nebi šćete bilo,
No gdje osta otačbina Krco?
Četvrtoga k Cerovići sprema:
Cerovići popjevko junačka,
Na Cetinju i osim Cetinja,
Danas te je reda ogledati,
Jeli tvoja dika za vijeka. —
Turska se je otisnula vojska,
Od Žabljaka do Meduna grada,
Hoće našu zemlju zaplaviti,
Odluka je sići na Cetinje. —
Svakomu sam kazao zadaću,
Gdje ko koje pričuvat će klance;
A tebe sam spremio Novica,
Da se nadješ gdje nevolja dodje.
Našô si se na Polju bijelu,
I nije ti za crn obraz bilo:

Digitized by Google

Hvala Tebi kano ima kome.
Sad mi čuvaj medju od Foćana,
Od Foćana i Prijepoljana;
Ako tamo nebi nužde bilo,
Čut' ćeš gdje je do nevolje vojsci,
Pa ćeš tuda i oplest' junače.
Budi nazor i babajku momu,
Vazda ste Vi skupa vojevali,
I niste se do danas izdali: —
Danas sam Vas rastavio Cero,
Ma gledajte da se sastanete;
A gdje ćete to vi bolje znate —
I da si mi zdravo Ceroviću.
Kad knez svoje poruke poslao,
I poruke vojvode prijale,
Svaki svoje znade dugovanje.
Prvi mače vojevoda Mirko,
Preo Krusa planine krvave,
Gdjeno njekoč dočekaše Turke,
Velu silu šezdeset hiljada,
Što je vodi paša Bošatlija,
Da bi goru porobio crnu,
Pa tu paša i usijô glavu,
I svu svoju razprhao vojsku.
Spao Mirko do Zagarča ravna,
Na Janjoše polje preorano,
Jako pao vojsku pobrojio,
Pa se tudje obnoćio Mirko. —
Kad u jutru zora zazorila,
I žarko ga obasjalo sunče,
Al' veliku zapazio vojsku,
Od sve strane s Arbanije ravne;
A kod vojsku sagledao Mirko,

Digitized by Google

Družini je svojoj govorio:
Draga braćo slavni zatočnici,
Negubimo u Boga ufanja,
Golema je sila u Turaka,
Al' valja je nama predobiti;
Dočim prvu vatru preturimo,
I dobro se njome opršimo,
Mi ćemo se pognat' prsimice,
Hoćemo mi potisnuti Turke,
Pa ćemo mi i pognati Turke,
U ime Boga i Bogorodice! —
Jedva reče, napadoše Turci;
Čim padoše vatru naložiše,
Tom se crnom igrom poigrali,
I dva i tri primetali sahta;
A kod vatra dodijala Mirku,
Zagnao se jurišom na Turke:
Tu se kolje, tu se jadi rade,
Tu dvojica od jednoga grade,
Al' nijedan za boj nevaljade.
Tako bješe i još dva tri sahta,
Pa Bog dade uzmakoše Turci,
Uzmakoše i bijeg dadoše,
A goni jih nakomice Mirko;
Nećera jih što je željan biesa,
Nit jih goni što je gladan mesa,
No jih praši za nevolju ljutu:
Da od doma oćera jih svoga.
Do Spuža jih doćerao gradu,
A kad Turci ujagmili grada,
Nemajući sa gradom inada:
Vrnu svoju na Janjoše vojsku.
Dosta pustieh na Janjošu kapa,

Digitized by Google

Dost' drugova crne oči skapa,
Dosta pustih skrhanih bajraka; —
Ožališe ko je za plakanja,
Sahraniše ko je za kopanja,
Zaviše ga ko je za vidanja;
Tu stadoše ter se odmoriše.
Ma reci nam Komovljanko vilo,
Gdje ostaše vojevode ine?
Jesu li ti oni lendovali
Ili gdjegod rujno pili pivo —
Česvo pivo, česvo dangubivo?
Nikom danas nije do togare;
Vukotić mi dangubio nije,
No kad suzbi uza Dugu Turke,
Pr'o Nikšića okrenuli bili,
Pa s Nikšića povrviše Turci,
S Abdi-pašom da sjedine snagu:
To Vukotić bio podpazio,
Te savede svoje četenike
Na Rudine i na Velemiju,
I pod Kitom udrio bajraka,
Do bajraka šamac zatrapio,
Pa dočeka Derviš-pašu svoga,
Da se opet s njim za zdravlje pita
Jer odskora vidjeli se nisu.
Upita ga iz dugih pušaka,
I Derviš se odazva iz njiha;
Al jadno jim to pitanje bilo,
Ništa manje od Dužka sastanka,
Jer još više zaglavi Turaka.
Ferik-Salih jadjena mu majka,
Tu pašinstvo svoje izgubio.
Neka; tu je njega i dobio:

Digitized by Google

Kad se rani u ratu prvomu:
Za binbaštvo stekô je pašinstvo;
Po što stalo, po to se prodalo,
A gdje stekô tu i rastekô ga.
Još s njim pade četrnajst binbaša,
Da na svakog metneš po stotinu,
Od hiljade njegovih četnika,
Četrnajst bi brojilo stotina;
Ali metni i po više, druže,
Jer binbaške nepadaju glave
Polovicu neuginuv drûga. —
Tako Pero mejdan zadobio,
Ali dosta i on kvarovao,
Za četiri stotine vojnika;
Ma Vukotić kvara nežalio,
Jer je tursku silu rastavio,
Nek je lakše vojevati Mirku;
Pa kô tudje Serdar dangubio,
Onako mu vazda dangubivo.
A gdje ti je Petroviću Krco?
Eno Krco, junačka mu majka,
Kad su Turci sišli k Martiniću
I bijelu porušili crkvu:
Na njih Krco iz busije sprcô
I vojvoda Piletiću Jole,
I delija Boškoviću Bajo;
Dvie hiljade na dvaest Turskijeh,
Razbiše jih na selu Novomu
Pa razgnaše i na Gližicama:
I Krco je zabavio Turke,
Da je lašnje vojevati Mirku.
Čim ta braća suzbijaše vojske,
Dotle Mirko pridvoji junačtvo

Digitized by Google

Pa je čete napanuo ine
Kod Lužnice i kod Crkovnice,
S Velja brda i sa uzka Suka
Suknuli su Turci izpred Mirka
Kano stoka izpred mrka vuka;
Tu se njemu pomoć pridesila
Od školara mladjanih delija:
Krstaš-bajrak školski prohodjaše
Proz najžešće Alajli-bajrake,
Jer djetići straha neučili,
No u knjigam školskijem čitali:
Da neima slavnijega čina,
Što za svoju ginut domovinu.
Pa djetići — za diku jim bilo —
Kô čitali tako djelovali
I dušmane po razboju klali:
Pošten bio ko ih je učio,
I ko jih je u te škole slao.
Ko l' je ono Pregorkinjo vilo,
Odkale li delija neznana,
U inače zaodjeven ruho,
Štono s golom krivoperom srne
A od Turak' srce mu netrne?
Reć bi jošter nepoznaje Turke,
Niti dosad momak vojevao:
Kô l' ga kivni gnijev okupio —
Sve bi jednim porazio mahom
I svoijem nadhitio mamom;
Bojim mu se, poginut će ludo. . .
Neće junak poginuti, pobro,
Ono ti je cigli od Slavjana
S onu stranu Save i Morave,
Plahe Drine i Dunaja hladna.

Digitized by Google

Kad se razvi bajrak na Vračaru
Više biela Biograda grada,
Kom bi bratu srce poiskalo
Da bi pošô braći do pomoći,
Nenadje se osim njega sama;
I taj junak od Banata ravna,
A na ime Zega njega viču,
Srce mu je bit se poiskalo
I za braću krv proliti crnu;
Pa ostavlja domovinu dragu
I na domu ostarjelu majku,
A na noge priže oputnjake,
Pa eto ga k Luki na Banjane
Pa otale knezu na Cetinje.
Bolje njega milovao kneže
Nego su ga cienili Banjani,
Pa eno ga vidiš danaskare:
Ćorda sieva junak krvcu ljeva
Za slobodu kô za svoju majku.
Blago njojzi koja ga povila
I sad crnoj gori opravila,
Neka izgled ima Srbadija
I ostala braća rasijana
U nemile i nedrage vlasti.
Kako valja svojtu milovati
I nežalit ostaviti lasti
A braći se u nevolji naći.
I tu ruka potegnula Mirku
Pa projuri do Žabljaka Turke;
Njega dobro dva služila druga,
I njih valja pomenut pjevaljki:
Jedno ti je Filipović Pero,
A drugo je Dragoviću Marko,

Digitized by Google

Obojica harno vojevali,
Obojica učuvali glave
I od Mirka hvale zadobile.
Potom malo stulili se Turci
Pa opet se prikupili kleti,
Od Žabljaka i od Spuža pusta
I od Skadra i Meduna grada. —
Oko Spuža šamce zakopali,
Naperili tope i lubarde,
Razturili vojske na udare;
Abdi-paša komanduje vojsci,
Svakom dobru privezao daću,
A golemu zarekao plaću
Na Mirkovu nepokornu glavu
I njegovih druga ubojnijeh:
Koji koju ščepa na mejdanu
I pašinu snese skutu sjajnu,
Dosta žuta da će dobit zlata.
Kada vile dokazale Mirku
Te prijetnje i obdulje steće,
Drtan junak mirovati neće:
Već zasuka uz mišice ruke
Pa se zagna preo polja ravna;
Hoće i te da odluke skvari. —
Bore mio teška napadanja,
Bore mio težeg odpjeranja:
Biju topi, gruhaju lubarde,
Smjeli Turci juriše na Mirka;
Al' koliko napried koračali
Još podalje nazad uzmicali.
Gdje to vidje paša komandare
Na Zejbeke namignuo bojne,
U kojijeh nema smilovanja

Digitized by Google

Nit je igda bilo plahovanja,
Pa jim paša oštre rieči kriči:
Kojigodir natrag vrne glavu,
Da je zdravu nepuste bježanu,
Već da mu je kô izdajnu lahnu.
Eto muke eto jada ljuta:
Odovuda bije Turke Mirko
A odonud Zejbeci zaljeću,
Ter nagone kô na pokolj marvu;
A kolje jih i nežali Mirko
Nit' jih šćedi za sutrašnjeg dana,
Jer zna da će opet na zlo doći;
Nebi jih se nigda prošô kivan,
Ali Turci prodjoše se Mirka,
Ni Zejbeci uzpriet mogli nisu,
Kad se silna u bieg dade snaga
Jer se Mirka klone kano vraga,
Pa bolje jim i klonit se bilo
Nego vranam ostati za jielo.
A krivalo ni Zejbecim nije:
Gdje su hćeli da junačtvo kažu,
Tudje kosti ostaviše puste.
A ko bi jim pobrojio vrate,
Što s njih tikve odjakari Mirko
I s njih prosu po ledini pošе?
U zô čas se osmjelili po se. —
I ti divlji kad izdâše momci,
Vidje paša da ufanja nema,
Jer sva mu se pokrutila vojska;
I on vrnu glavu uza stranu,
A Mirkova osta popijevka.
Nehće junak da boravi tudje,
Već prikupi vrle dobitnike

Digitized by Google

Pa se vrnu ka Zagarču ravnu.
Rupe rovi na Zagarču Mirko
I obkope zakružuje jažve;
Vidja da je ustô Turčin listom,
Štogodj ga je podgojila majka
Od Bojane do Marice valne,
Pa da rekneš do Stambola grada
Sve se diglo pušku ponijelo,
Hoće crnoj gori haka doći. —
Zaključô je Vojevoda Mirko
Da se drži i oprjeva Turkom,
Dok iz nosa živu paru puha;
Zato kopa na Zagarču jažve
I junakom zaklonišća gradi,
Pa razmješća po obkopu druge;
Svakom vojna svjetovanja daje,
Da mu valja tudje poginuti
Tom rodjenom zemljom pokopati,
A nedati dušmaninu u nju.
O! pjevni mi pjevalico drugo,
Ništa dosad ni pjevali nismo,
Česvi jako sliede dogadjaji,
Dogadjaji trudni i krvavi,
Vele jadni i vele užasni.
Ko će znati šta će dočekati
Ta vojvoda i ta četa huda,
U svom jadnu šamcu na Zagarču.
Eto na njih sve ubojne vojske,
Što je silno opremilo carstvo,
Da vojuju za devet godina,
Dok se gora nepokloni crna. —
Derviš paša prodro i na Slanu
I cijelu proveo je vojsku

Digitized by Google

I provukô topove na vôma,
Do Ostroga paša snihodio.
Abdi paša sročio se s njime,
Prikupio alaje razgnane,
I on tope provukao bojne.
Sastala se oba komandara
Pa vijeće učinili vojno,
Kako jim je Ekrem zarekao,
Da otale vojuju jedino;
Ako panu, da panu jedino;
Ako li jim sreća podijeli
Da dobiju, oba su dobila
Milovanje carsko izobila.
Oba spâše do Zagarča ravna,
Po brdijeh pobiše bajrake,
Uz bajrake smjestili lubarde,
Pa do njiha čadarove b'jele,
Do čadora taborove vele.
Uzgor puška kano gora steća
Vita koplja kô trstika trava,
Koliko je u mravinjcu mrava,
Toliko je tu za boja glava:
Pješci stali puške zapinjali,
Kad će paše rijet odpinjati —
Konjanici konje uzjahali,
Kad će paše rijet jurišati.
Pa rekoše vele nečekaše,
Hazuralla vatra iz topova,
Zatutnjaše zloglasne lubarde,
A iz njiha šuplja zrna lieću;
Pa gdje panu tu se i razpanu
Ter tu jade od junaka grade,
A pačavre iza zrnja vruće

Digitized by Google

Pa plamenom ožižu goruće
Crnu zemlju kano slamu samo:
Sve to pada šamcu na pozdravlje.
Jadna šamca jadna pozdravljanja!
Svak se sklanja da zanj neprijanja,
Al' tu nije nikud uklanjanja,
Već podnose junačine divne
Silni borci mrijet naviknuti
Na svakoju ljutoj smrti ruku,
A iz šamca nemiču se svoga.
Tako oganj sipa iz topova
I kumbare hitaše lubarde
Tri debela neprestance sahta;
A kad Turkom gledat dodijalo
Gdje nemogu zaroviti šamca
Nit' iz njega izmamit boraca,
Jegdurallah viknuše četnici,
A nebrojna zalila se horda,
Pusta zemlja prolomit se neće
A pod bahtom od noga se kreće.
Grmi oganj iz malih pušaka
Grmi drugi iz dugih šišana,
Grmi treći s brda iz topova,
Jurišaju na obkope Turci
Al' padaju kô na guvno snopje.
Da je šamac jama bezdanica,
Ni ona jih nebi pozobala;
Da su Fili u obkopu sami,
Ni oni jih nebi dokrajčili;
Šeset hiljad' ima napadnika
Ni četiri pune obkopnika.
Odonuda topi i lubarde
Amo toga nema ni jednoga,

Digitized by Google

Samo ruke oko gvoždja ljuta
I one se samorile trudne;
Vas cieli su danak udarale
Pa su drtne posustale ruke.
A kad bješe u najvišem jadu
Gdje jur svakom živit omrznulo,
A kamo l' se nosit s dušmaninom,
Pade Mirko na studenu stienu,
Vas u crnoj krvi ogreznuo
Pa zavapi Boga pomoćnika:
Mili Bože, sve naše uzdanje,
Mi za tvoje ime vojujemo,
Jur je nama snaga poizdala
I desnice bojne malaksale,
A turska je sila izobilna
Odolit joj nemožemo živi.
Ako tvojoj zgriešili smo pravdi,
Prosti nama Višnji milosniče;
Za hudobe naše se kajemo,
A čajemo smilovanja tvoga,
A znademo u tebe je pravda.
Sudi nama danas bjelodano,
Ko je krivac neka krvcu plati,
A pravedni s pobjedom se vrati.
Pomozi nas rad' poštenja tvoga,
Okriepi nas rad' slavljenja tvoga,
Osveti nas rad' imena tvoga.
Dok se tako Bogu moli Mirko,
I čim vatra teke priduhnula,
I turske se hodže osjetile,
Pa dreknuše salavata svoga,
Pa otale jurum na djaure
A za vjeru sveca Muhameda.

Digitized by Google

Opet drobe paklene lubarde,
Pustoj pušci ni oduška nema,
Ćorde zveče a doline ječe,
Odzivlje se drvlje i kamenje.
Dočekaše jadni obsadnici
S golijem se odupjeruć' gvoždjem;
Noži zveče, ranjenici ječe,
Puste mnoge upadaju glave,
Kô jabuke kod jih vihar truni.
Ali glave nepadaju same,
No jih ljuto s trupa trga gvoždje.
Mili Bože čuda iznenada!
U pô toga krvavoga jada
Izturi se delija neznana,
Sva u suha zlato zakovana;
Po ruke mu dvije puške male
I one se srmom zakovale;
Brijedkim se nožem zažvalio,
Viče Mirko na mejdan junački:
O njihove da se sruši glave
To junačko klanje i rvanje.
Nije gluhać da nečuje Mirko,
Nije hulja da se krije Mirko;
Sa golijem uztriemi se gvoždjem,
Pa se turi preo šamca svoga.
Mirko viče kô da jelen riče:
U zô čas si pouzdô se u se,
Nije tudje za odpor junaka,
Da se sa mnom nosi na Zagarču,
Već što ti je život omrznuo, —
Der pokroči, delijo neznana:
Tvoje zvanje tvoje udaranje.
Ako ti nêš eto mene na te,

Digitized by Google

Rusu ću ti odcaparit glavu,
Ja l' nosi je dok ti spala nije.
Biesno Ture kad uoči Mirka,
Bjegnulo bi, al' bjegati nema,
Gdjeno dvije gledaju ga vojske;
Hoće stati da će poginuti.
Sta delija a suhnu se Mirko,
Na njeg Ture svatri puške male;
Al' sreća je po Mirkovu glavu,
Nijedna mu neshvatila tiela.
Pa delija prehvatio gvoždje,
Zamahuje al' dočika Mirko:
Obojicu obtrkuju noži
Kano ljute oko drača guje;
Vatra živa iz noževa sieva,
Mogao bi lulu priužditi,
Da je komu do pušenja bilo.
Al' u Mirka ljuće gvoždje bilo
Jer je ruka bolja u junaka;
Prebi tursko gvoždje uprijcko,
Pade na tle kusturina sama
A za njome i s delije glava.
Mirko s njega snimi odijelo,
Dva Fermena zlatom izvezena,
I košulju suhim zlatom tkanu,
Što no mu je biela bula tkala
I za vjeru na vjenčanju dala:
Svu odoru pobra na mejdanu
Pa hćede se da u šamac vrne;
Al' vidješe djeca Crnogorci
Šta uradi na mejdanu Mirko,
Na dobro su namienili kobi;
Umorenu ohrabriše snagu,

Digitized by Google

Stiskoše se uz vojvodu harna
Ter na turske hrupiše dundare,
Pognaše se uz poljanu ravnu
Poklaše se kano mrki vuci.
Tuče tuča od olova teška,
Daždji kiša od krvi junačke,
Njeko viče: jao moja ljubo
Gdje ćeš ostat sinja udovica,
Udovati devet godinica,
Mene k bielu dvoru čekajući,
A nigda ti veće neću doći;
Udaji se, nečekaj me ljubo,
Al' podgoj mi sina sjerotana
Neka svoga okaje babajka.
Njeko cvieli: jao moja majko
Gdje mi osta sjerotinja puka,
Ko će tebe staru prihraniti,
I na domu razgovorit tvomu;
Necvijeli i negubi vida
Jer sam junak pao na mejdanu,
Pa ti biti prijekora neće;
A hrani mi brata mljezinčeta
I zakuni mliekom rodjenijem
Neka svoga osveti brajena.
Njeko veli: udrit' ću te svinjo,
A drugi mu na pohvalu dava:
Nije tako već ovako druže,
'Vako mene naučila majka,
Koljuć doma škulje prigodnjake. —
Proz te vaje proz te rane ljute
Proturi se Arapina crna;
Nu Arapa ujele ga zmije
Pod njime je cura bedevija

Digitized by Google

A u ruci koplje kostajnica:
Cura trče na nozdrve frče
Od ljutina pramenove sive,
Mrtve tare, a obara žive.
Arap kopljem na zemlju pribada,
Al' hira ga hirila junačka
Na deliju Boškovića Baju;
Zakruži ga jataganom Bajo,
Presječe mu harbu na četvero
A Arapa sa kobile svali;
Pa ga dernu bavanom u grude.
Arapin se triputa prevrnu,
A baje mu Boškoviću Bajo:
E tako ti rodile turundže
U tvojemu šamu pitomomu!
Pa mu skide glavurinu crnu,
Pa njom drmnu o ledinu tvrdu.
Bajo baje a glavura zjaje;
Da je znala nebi tu dojahla,
Lakše bi joj kugu bortat bilo
U rodjenom zavičaju svomu
Borci mniše, jedan Arap biše
Al' za njime na buljuk Arapa.
Dotlje bieli suparnici bili,
A jako jim nahrupili crni,
Crni vrazi, a crnji jim trazi,
Da još gore zagore Zagarča;
Hudi ljudi vele neoprani,
Tiem junacim prije nevidjani.
A kad oštriem okušali gvoždjem
I to mrko da je riedko meso
I da proz njeg' rujna krvca lieva,
Nehajaše što su crni hudi,

Digitized by Google

No svak lebdi da jim kreše grudi,
Bog da i ta strava se razpudi.
Ko je vitez, osta na mejdanu;
Ko bje rdja, naže uza stranu;
Drviš-paša s topovima mahnu,
Ni Abdija njega izdô nije,
A za njima čete i bajraci
Sprama Spužu uljegoše gradu;
Kako jim je, neka oni znadu,
A mi znamo, milom Bogu hvala,
Da je zdravo Mirko na Zagarču
S malo druga i to ranjenijeh,
Al' niko jih požalio nije,
Jere silnu dočekaše vojsku
Pa tu silnu razpudiše vojsku,
Ostaviše uspomenu stavnu,
Svomu rodu zauvijek slavnu.
Ko će brojit pogubljene glave?
Četiri su hiljade turskijeh,
Za hiljadu nema rišćanskijeh;
Ranjenijeh niko pitô nije,
Što bi pitô kad jih vidjet neće:
Koji mogô ranu ponijet će,
Ko nemogô ostô na mezevu
S mrtvim crnu kašu kusajući.
Tu je Mirko danak boravio
Po mezevu plieno pribjerući,
Drugi danak odmarao druge,
Treći danak poranio Mirko
Pa družinu viče na uranku:
Braćo moja vjerni zatočnici,
Bogu hvala i Bogorodici
I ovdje smo maglu Turkom dali,

Digitized by Google

Svemu rodu obraz osvjetljali;
Nema Turkom više zavraćanja,
Sad na inu okrenut će stranu,
Valja selit nama sa Zagarča
Pa će valjat' opet sresti Turke
Jal dobiti jali izginuti . . .
Otle Mirko pokrenuo vojsku,
Ko će znati kuda li će Mirko?
A znat' ćemo gdje ga ugledamo,
Gdje mu ljut nož u poboju sine,
S krvlju gari stiene i urvine,
Kakono je gario mezevo
Na Zagarču, vesela mu ljuba.

V.

Rijeka.

Procvielilo čedo razplakano
Na bijelu krilu materinu
U Cetinju na sried gore crne,
Sjetno čedo romonilo majci:
Nosi mene na Njeguše mamo,
Ako haješ da ti ostanemo,
I ja tebi porad njegovanja
I ti meni s draga milovanja.
Nije nama na Cetinju stana
Nit života odslje pouzdana;
Jer će majko udariti Turci,
Kuda prodju povenut' će trava,
I tebe će konjma pregaziti
A i mene ucvielit' nejačko.
To nebilo čedo razplakano
Već bijela na Lovćenu vila,

Digitized by Google

Pocvielila na svu goru crnu:
Crnogorci moji mučenici
Boriste se na četiri strane,
Na sve kraje doslje sreća bila,
Na Dugoj jih uzprie Vukotiću,
Na Stubovih pobi Ceroviću,
S Martinića odgna Petroviću,
Na Zagarču porazi jih Mirko,
Pa ostali junaci poznani:
Gdje su stali nisu plandovali
Na Čestani i Krnjici krvnoj
Na Pranjini, Viru i Jezeru,
Na Kučima i na Ponorima,
Na Vukovcim i na Piperima,
Na Praskvici i na Sadjevici,
Na Ćurincu i na Kasalincu
Na Hrvaču i Družiću ravnu.
Svud po Turke vele loše bješe. —
Pa začuo Omere Serdare
Pa u jadu siedu guli bradu
A pašama smrtne kazni prieti,
Da će njiha na mjehove drieti,
Ako goru neosvoje crnu
I nesjednu na Cetinju ravnu:
Hoće Sultan da je samorite,
Nek sve šeset srubi se hiljada
Što imate carskih četenika;
Pa još šeset viška udarite,
Mi nećemo štetovati s time,
Valja slavu održati carsku
I svečevu pobjedu bajraku:
Po što, nikom stalo nije.
Nemogoste niodkuda proći

Digitized by Google

Sad krenite uz Lješansku stranu
I niz Rieku Crnojevu plavnu
Do Dobrska, sela velikoga;
A kad do tog' sela doturite,
Otle nije daleko Cetinje;
Dosad ništa zavriedili niste
A silnu mi potratiste vojsku,
Stid je mene u devletu momu
A i vama pokaranje zbiljno:
Teška srčba cara čestitoga.
Nu bar sada oči otvorite,
Pa slušajte officiere mlade,
Od Ingleza što sam nabavio;
Oni će vam kazat' što valjade,
Jer umiju upravljati vojsku
I pravit' će vaše napadaje;
Nemojte se paše maskariti,
Ako mi te ljude poslušate
E vjera je pa besjeda tvrda:
Dobit' ćemo Crnogorce klete,
Njihova je sila smalaksala,
Upinjuć' se uz carevu snagu. —
Evo puna četiri mjeseca,
Sto su mogli to su izdurali:
Hercegovim ni koraka nema,
Vukalu sam knežtvo ukinuo,
Provrgao Pajića Mihajla,
Neće znati za kijem će raja,
Ter će tako očamiti sama.
Nek nam nije više govorkanja:
Brže paše zavedite vojske,
Nevrćite nazad ni cigloga
A ni vaše nenosite glave,

Digitized by Google

Dok mi kneza nesvedete živa
I š njim Mirka ruku svezanijeh:
Jallah! paše za carevo zdravlje,
Nek njegovo sija veličanstvo,
A nek vaše pobiedi junačtvo.
Eto kneže, eto goro čarna!
Česvi vi se šalju posjećaji,
Česvi li će urodit' vi vaji.
Kad nestane kneza na Cetinju:
Nestati će i te gore čarne,
A kad gore pa nestane čarne:
Nestalo je i slobode zlatne,
Gdje slobode pa nestane zlatne:
I moga je nestalo pjevanja,
A gdje moga nestane pjevanja:
Tu ni meni nema stanovanja.
Jao! jadna sjerotinjo draga,
Kad se vinem s kršna Durmitora
Gdje ću pasti, pred čija li vrata,
Komu li se savit' oko vrata?
Sužnju neću, duh mi ga nehata
A slobodnih nemam nigdje brata,
Okrom što bje na Cetinju stojnu;
Pa i to mi zlobe zavidnici,
Porušiti hoće pakostnici.
Jao! moje ubavo Cetinje! . . .
Oču kneže, oču gora čarna,
Pa zajada s vilom iznenada
Na Cetinju malo i golemo,
Kano čedo nježno razplakano,
Kano srce jadno razvajano;
Tugu bije jedan na drugoga,
Jadikuje jedan uz drugoga. —

Digitized by Google

Ma ko će vam pomoć jadovanju ?
Opet veli sa Lovćena vila:
Inoga vam nema pomoćnika,
Osim bratu brata zatočnika;
Puno brata za vaš udes hata,
Ali su njim savezane ruke,
Jad jaduju, ali se uzdaju,
Da ték sreće ostavit ve neće,
S kojom ste se dojako rvali
I u svomu lonu održali.
Ta je sreća vaše skladovanje,
I danas se u sklad pouzdajte,
Pa dušmanu slobode nedajte
Pr'o vas svijeh neprešav mrtvijeh;
A kad crne zemlje dopanete,
Neće vi se okaljat' junačtvo
No će rijet' svijet i krajina,
Vaša braća a i nesvojbina:
Slavni bili, slavno poginuli,
Za slobodu otačbine svetu.
Gdje vilinski prozujali glasi,
Sva je gora protrnula crna
I pećine leleknule stiene,
A po gori zadrhtalo lišće
I kovilje zatreptalo cviće,
A na noge i staro i mlado,
Mlade mome, i ljubovce vjerne:
Čedne mome poraz djevovanja
A nevjeste radi vojnovanja,
Stare majke poraz roditeljstva
A vitezi zaradi viteštva;
Svi za svoju otačbinu dragu,
S čiem imaju tiem se oružaju,

Digitized by Google

Pa se kršno zavjerenje gradi:
Muži ići klance zasjedati,
Stare majke djecu zabavljati,
A djevojke i nevjeste mlade
Boriocim nosit brašljenice,
Ranjenicim rane zavijati,
A gdje bude i bit' se uza nje. —
Krstaš bajrak sinu na Cetinju
I knez glavom usta sa Cetinja,
A za njime kita perjanika,
Pa ostalo golemo i malo,
Osta pusto ubavo Cetinje,
Kô da ga je kuga pomorila,
U njem mužka neostade glava:
Da bi komu za nevolju bilo,
Il' kumovat' okršteno čedo,
Il' pogrebat' tielo pokojeno,
To će ženske ovršiti ruke.
Knez okrenu proz Košćelu tvrdu,
Pr'o Dobrska sela na Rijeku;
Tu vojvode dočekaše kneza,
Kapetani i serdari mladi,
Kapè kreću po ruke se meću,
Za kalpacim vije jim se perje,
A na prsim sievaju čelenke,
A brijedke pozvekuju ćorde.
Junaci se poklanjaju knezu,
A knez pita junake za zdravlje.
Mila vilo je l' ti žao bilo,
Kad te zdrave gledaše junake,
Pa te ruse gdje će ići glave,
Da se gube i da se krvave,
Za nevriedna zloću dušmanina!

Digitized by Google

Knez upita roditelja svoga:
Kud je koga razredio druga,
I jesu li gdjegod blizu Turci?
A Mirko mu po istini kaže:
Gdje su Turci navalili silni
S Podgorice uz Lješnjicu ravnu,
Pa kad Turci na Sitnicu bili,
Njegovi jih sreli četenici
I dosta jim smrtnih rana dali,
Al' jih nisu zastavili klete.
S drugog' kraja Prijepolja ravna,
Priepoljani pošli i Fočani,
Al' Novica njiha dočekao
S Robovićem i sa Gluščevićem,
Sa Leovcem i sa Matovićem
I junakom Krćanin Ivanom,
Tere Turke razgnali Fočane,
Kakono jim nema zavraćanja;
Bili smo se, mio gospodare,
Svi djetići kano i glavari,
Nijednomu prigovora nema;
Ali ko će precrpati more,
Ko li sinje preroviti stiene:
Do Mostara i do Skadra grada
To li će ti sve razagnat' Turke;
Bili smo se, izdali se nismo,
Ni danas se izdat' nemislimo:
Evo moja sa dva rama glava,
Neka idje o ledinu prva,
A dušmanu poklonit' se neće,
Tako sam ti jamac za svakoga;
Da pomremo a nerobujemo.
A došô je sudnji danak, kneže,

Digitized by Google

Ja li po nas ja l' po protivnike :
E tvoja je rieč starija, kneže,
Daj besjedu na nas pouzdanu,
Što mognemo da te posluhnemo.
Onda kneže riječ priuzeo :
O junaci, vrli zatočnici!
Starijega mješte oca znadem,
Ko je mladji, mješte sina moga,
Jednodobni, braća ste mi draga,
Moju rusu negledajte glavu,
Nit' žalite kneževanja moga,
No žalite otačastva svoga;
Vaši djedi za njega su mrli
I oci vam za njeg umjeraše,
Pa zanj i vi krvlju dugujete.
Nehajite doma ni torova,
Majke će vam stada pripaziti
A ljubovce hljebca donijeti,
Mile kćerce rane zavijati :
Nam svim danas valja vojevati,
Il' ostati ili poginuti.
Ko pogine, nek' mu nije teško,
Ima zašto svaki naponase;
Ko ostane, nek nas spominja se
I nek na njem ostane znkletva:
Da nedvori dušmanina svoga.
Poglavari pravite junake,
A djetići slušajte glavare,
Lovite se drva i kamena,
Uzgrćite ruke do ramena.
Nećete se braćo zagrljeti
Sa svoijem rodom draganijem,
Nit' bacati kamom lagahnijem;

Digitized by Google

No sa svojim rvat' nedragijem
I klati se zubma krvavijem,
Dočikajuć' kruta napadnika
I goneć ga od doma svojega,
Da vi kućne čeljadce nesmuti,
Roditeljske kosti nepokruti
I svetijeh neskvrni oltara
I slobode zlatne neobara.
Svi grknuše iz jednoga glasa,
A poniče i zelena trava
Ter se klanja Nikolici knezu:
E Nikola, naša kruno zlatna!
Da nam nije ni naših domova
Niti bielih osvećenih hrama,
Gotovi smo za te mrijet' sama;
Pa ćeš vidjet, da ćemo mrijeti
I dušmana kletog' prostrijeti.
Naša vjera i naše junačtvo
I kapljica iza nokta crna,
Hoće danas proliti se vruća,
A krvnik nam na Cetinje neće;
Naša vjera za Božiju diku,
Naša krvca za naše krštenje.
Naša snaga za tvoje poštenje,
Naše kosti, da jih gospod prosti,
Neka odu za našu slobodu.
U ta doba graknuše gavrani,
A gavrani vazda zloufani,
Za gavranim kukavica sinja, —
I ta tica nije mila glasa,
Nit je dobra, niti mu se nadaj. —
Svako šuti, zlopaćenje sluti,
Al' svak svoje pokrenuo krake,

Digitized by Google

Ter se love uz pećine ljute,
Na junačke uzpinjuć' se pete,
A pjestima škriljke hvatajući
A o rame diljke čuvajući.
Istor silna pomoli se vojska, —
Zacrniše i brda i humke,
Zasjaše se litice uza nje,
Od turačka svijetla oružja.
Koliko je do Bojane pješća,
Onoliko je konja i junaka,
Pet hordija silovnih Turaka,
Pet glavnih jih rodi poglavica:
Eno prva poglavica silna,
Na zelenku konju visokomu,
Sve ga suho oliepilo zlato,
I konju mu sieva do koljena,
Na prsih mu tri nišana draga,
Što je njemu carsko milovanje
A vojničko bojno pouzdanje;
Bore mio, ko je na gjoginu?
Ono ti je paša Abdullahe, —
Trijest hiljad' vodi paša druga,
Nijednoga neželi da vrne
Nesašavši na Cetinje ravno.
Ma pusti ga neka idje, vilo,
Onako mu, kô misli, nebilo.
Druga niče poglavica silna,
Na doratu, atu misirskomu,
Ništa gori nije od prvoga
Nit' goliji na doratu biesnu:
I njeg kite dva nišana sjajna,
Jedan stekô sa Jakova kneza,
Kod mu kulu na Grahovu spali;

Digitized by Google

Drugi steče, gdje provede vojsku,
Sa Trebinja do Ostroga biela.
Bože mio, ko je na dorinu?
Ono ti je Derviš paša, vilo,
Nakomica u hordiji prva, —
I š njime je trideset hiljada;
Ni on nebi požalio druga,
A da mu je na Cetinje sići:
I njeg pušćaj neka idje, vilo,
Pa kako mu do Cetinja bilo.
To su Turskoj komandari vojsci
Carske Lale, u Nizamu hvale.
Još jih sliede četverica paša:
Abdul-Kerim i paša Sahide,
Mehemede i paša Mahmude;
Sve su paše po junačtvu brane,
Omerove vodje pouzdane.
Ekrem sjedi na Skadru bijelu,
Nikud svoju nepomilja glavu
Od janačtva ili od bojaztva.
Pa Ekremu ni zaprlo nije,
Kod ovacih carskih levenata. —
Al' što bi vi bacô bacaniju:
Nije vrieme od lakrdisanja
Već od gorka, vilo, uzdisanja.
Kom' je žao krvi od junaka,
Koga boli na srdašcu pravda,
I kom' duša za slobodu hlepi:
Proz kosti mu crna krvca strepi.
Eto crni grknuše gavrani, —
Netom oni zagraktali vrani,
Ljestor ljuta napanula vojska,
Čim je pala, namah jade dala:

Digitized by Google

Vatra šika s teška tučenika,
Ognjem gori Crnojeva rieka,
Nebo plamti od ognjeva plama,
Sa turačkih bojnih lubarada,
Kamo l' neće Crnagora sama. —
Što je mogla, to je snage dala
I turskijeh glava pozobala
Odgoneć jih za godinu dana;
Al' junačke iznemogle ruke,
Vatru žderuć za nedjelju dana
Na istomu nemilu bojišću.
Kolika je Crnojeva rieka,
Malo manjim krvca teče tekom,
Niz Dijevo i Sinjanske stiene
Crna krvca brda oplavila
I Ceklinjske nalila bunare,
Pa pijaće kapi vode nema,
Odkud bi se napili vitezi,
Zasirene okupali brke
Crnom krvlju konjskom i junačkom.
Jadna vilo nemila udara,
Nit' se koji kruši nit' pokara,
Niti koji išće smilovanja,
Rvući se za više nedjelja,
Nepazeći sveca ni praznika,
Niti danka ni noćna rastanka.
Sve se dave i konjima gnjave,
Sve se biju jadnu krvcu liju,
Sve se tuše i biesa negluše. —
Vidiš vilo vojevodu Mirka,
Kako su mu ogorili brci,
Kol' u noga goli dokoljenci,
Sve olovo meso očaktalo,

Digitized by Google

Biele ruke gvoždje oglodalo,
Al' mu srcu snagu neuzelo:
Juri junak svuda naposamo,
Jedni viču: odi Mirko amo,
Da Turčina u dom nepušćamo;
Drugi kune: negoni ovamo,
I meni je puno jada moga —
Ah! za Boga . . .
Drž' se pobra svoga,
Izniet' će te iz pokolja živa;
A pobro se jur u krvi kalja
I na smrtnu postelju razbalja,
Ter pomaže rad tješenja svoga. . .
Bože mio, ko će pomoć koga
U toj borbi dana zlosrećnoga?
Valja očim jedan na drugoga, —
Mrijuć' jiedan na krvnika svoga,
Gdje nemože vratit' mu udara
I njegovoj stvorit duši kvara.
Grme topi a tutnje lubarde,
Leti zrnje nebu pod oblake,
Al' iz neba pada na junake —
A lubarde gruhaju u stiene
Ter iz stiena izgone junake,
A na njiha ljuta Toska srne.
Zatočnici pobacili diljke,
Ter orljaju niz točila škriljke:
Škriljke zvrču, pukle tikve rču;
Niz točila valjaju se trupi
Ter u crnu kotrljaju rieku,
I ona je gotov prisahnula
Od teškijeh zrna i lešina.
Tu davori Vukotiću Pero

Digitized by Google

I krvnike uz Dijevo vija ;
Tekom teče, briedkim nožem sieče,
Sjekom sieče, ranjenici ječe,
Aman viču, al njega netiču.
Ti amani znaci očajani
Iz turačkih usta nekajanih,
No jih gazi i nemilo razi:
Kud prolazi za njim zjaju jazi,
Vele jadni jazi i krvavi.
On potisnu Derviš pašu svoga,
Nek' mu ni tu neostaje krivo,
Kô mu nije ni na Dugoj bilo.
Ima l' još ko na mejdanu, vilo?
Zar nevidiš Krcu i Novicu
I Plamenca Jurišu serdara,
Gdje vitezi i njihovi stiezi
Proz dimove sievaju vlake,
Kô svjetlice proz kišne oblake:
Krco krči što se klonit' neće,
Hršću kosti kud Novica šeće,
A Plamenac plamenom jih pali;
Kuda Krco i Juriša krči,
Gotova je njiva uzorana,
Za Novicom brnat' bi se dala. —
Ali nije Turska sila šala,
Ma sublizu tu bi jih izdala,
Da nebiše paše Mahmud paše;
(Majka njega Prijateljskim *) zvala
I Lehskijem mliekom zadajala,
Al' mu biela neprostila mlieka,
Ter ga kori iza gore vila:

*) Freund.

Digitized by Google

Jadan brate, jadan Slavjanine,
Zar ti ruka usahnuti neće
Na brata je dižuć rodjenoga?
I ti za dom njekoč vojevaše,
Na ognjišću krvcu proljevaše;
A danas si k onom pribjegao,
Kî i tvoje cvielio je stare,
Pa za nj bratskom krvlju kvasiš ruke
Ali to je griješno junačtvo:)
Taj delija, nehvale mu bilo,
Kad svi s mjesta uzmakoše Turci,
Zahalaka drtno očajano:
Allah Turci kukavice crne,
Prisjelo vam mliéko materino,
Stid vas hljeba bilo carevoga:
Zar da šaka s'rve mučenika
Toli silne careve dundare!
Za mnom, ko će obraz osvjetlati,
I svom dinu stvorit' zadužbinu!
Svirka svirnu, golo gvoždje sinu,
Zatutnjaše bubnji zategnuti,
Vrnuše se Turci uzprednuti,
Svakog ukor uj'de za srdašce.
Opet brda leleknuše jekom,
Opet krvca potočila tekom.
Vihar puhnu, gori krenu granje,
A Mirku se dade na jadanje,
Gdje mu krvca vruća dodijala
I u male puške zaljevala.
On nejada što mu srce strada,
Nit' što bi mu mrijet žao bilo,
Već što mu se neda naprijeda,
Jer su klance založili trupi;

Digitized by Google

Pa nemože, da preo njih stupi;
Teža su mu te lešine smeća,
No je bila živa vojska steća:
Žive bi jih uklonjalo gvoždje,
Ja li bi se uklonjali sami. —
Junak jada, ne što duhom strada
Da njegova poginut' će pravda,
No što vraga nemože da svlada;
Mirko jada, ne što s rana strada,
No što mu se vid oku ukrada,
Pa nevidi ko je na mejdanu,
Imade li išta pouzdanja,
Pa da dalje proz leševe tapa
I dušmaninu crne oči sklapa.
Pa zavapi u svom jadu Mirko:
Crna zemljo, je li tebe teško,
Ovlike nas držat' na sebire,
U ovako nemilu prijenju;
Jal' nas žderi jal' dušmane žive,
Da se jednoč krvni rastanemo,
Da se drtna okanimo jieda,
Nebi li nam manje grieha bilo.
Bože mili, ima l' ikog moga,
Da se bori na mejdanu krvnu?
Bože mio, zakloni Cetinje
I slobodu čuvaj rodu momu,
Nedaj časnih oskvrniti hrama,
Nedaj starih pregaziti majka
I ljubovce dopanut' sužanjstva.
Odjada mu svrh Košćele vila:
Jao! Mirko, pridavori Mirko!
Nemaš mnogo na mejdanu druga;
Pao ti je Plamenac Juriša,

Digitized by Google

I pao je Jole bajrektare,
I palo je trijest perjanika,
Pa je palo puno vitezova,
A puno jih teško ranjenijeh,
Malo jih je ostalo zdravijeh;
Al' se bore po zalomu ljutu,
Ali nezna jedan za drugoga,
Nit' ko znade za vojvodu svoga.
Jao! rane, jao! mrtve glave . .
Nisu Turci još mašili rieku,
Ali ko će dostat' protivniku? —
Mnozi još su na okopu Turci.
Sjekô si jih tri nedjelje ravne
Ni desetog pogubio nisi;
Da jih zgoniš na strugu ovčarsku,
Još za tri jih nebi isjekao. —
Već što ću ti govoriti Mirko,
Poćuti me, negubi se, Mirko,
Išći mira vojna od Turaka,
I oni će jedva dočekati,
Dat' će ti ga, zaniekati neće,
Jer i njim je muka dodijala,
Pa će tebi ostati Cetinje
I sloboda na Cetinju zlatna;
A dok bude kneza i Cetinja
I slobodne djece na Cetinju,
Lasno ćete rane lijekati
I još lašnje okajati glave,
Što su pale, slavu rodu dale.
Nemori se, negubi se, Mirko!
Već dokaži svomu sinu knezu,
Što vam kliče savjetnica vila.
Kad ču Mirko, što mu veli vila,

Digitized by Google

Ljuta ga je bolja zadesila.
Bit' nemože, valja poslušati,
Jer je vila istinu vidila
Pa istinu i govori viekom. —
Otišće se niz polome Mirko,
Dok kneževu nabasao glavu,
Ona živa, ona zdrava bila;
Pa vojvoda povidio knezu,
Što mu kliče savjetnica vjerna:
Teško bilo i ćaći i sinu,
Jer su brige dielili medju se,
Pa i jade polovit' valjade,
A nije jim jur uradit' ino.
Burnim duhom valja pomisliti,
Tužnim srcem valja privoljiti,
Suznim okom valja pogledati
A trudnijem izreći jezikom.
„Mir" izreče Nikolica kneže:
Kad knez reče, sva ču gora crna,
Što on rekne, niko poreć' nema.
Na tu riječ sjajnu, veličajnu,
Udrhnu se tutanj od topova,
Ustavi se prasak od pušaka,
Kres od gvoždja, bijes od junaka,
Krhljavina koplja i kundaka;
Uminuše boli ranjenika,
Utoliše gnjievi pobojnika;
Ko se j' bio, sad bi se bratio,
Da gorijeh nedopane muka.
Toli svakog na mir svijest snuka,
Kô kadano s južna vjetra biesna
Gusti smrknu na zemlju oblaci,
Pa proliju tuču i oluju,

Digitized by Google

Prospu striele i gromovne triese,
Sva se zemlja porušena strese
I sve smrtnu u užasu cvieli;
A potom se svašto obeseli
Kada munje i grmljava mine,
Vedar sine sunašce osmine.
Eto u tom žudnu razgaljaju
I krvnoga borenja stišaju
Banu njeka glava nenadana,
Razabrana i vele ubrana,
U odori cara franačkoga
I jezikom zbori njegovijem.
Čim dojaha, knezu pruži ruku
A knez njemu doda obedvije;
Malo rieči oba preturili,
Dok su kupu obredili piva
Pa otale pojezdi junače
(Dugujemo da mu ime znamo
Consul Wiett poštena mu majka).
Knez mu vjerna prida suputnika
Savjetnika Iva Rakovoga,
Proz Turačke projezdiše horde;
Časom spali k pašam pod čadorje
I s pašama besu preturili,
Pa otale k Skadru na Bojanu
Do koljena Omera serdara;
Lijepo jih serdar dočekao,
Pokraj sebe mjesto namjestio
I kafu jim dohranio crnu,
Pa došlići prikazali viesti,
Da primirja išće gora crna
Od njegova skuta svijetloga.
To Omeru vrlo milo bilo

Digitized by Google

Sieda mu se osmjehnula brada,
Jer je i njem trudba dodijala,
Sve čas po čas slati brzojave
Kô se vojske po mejdanim gnjave,
Gdje su bili šta su zadobili.
Doslie ništa imô kazat' nije
A kazivat' vaviek treba bila;
Sad se lasti i rone u slasti,
Gdje će kazat u devletu svomu,
Da je smogô cielu goru crnu
Koju niko smoći mogô nije,
Nit' se ikom daše Crnogorci,
A k njegovoj jesu došli ruci.
Blago paši u devletu svomu,
Eto njemu hvale i kolajne,
Od Sultana nebrojeno blago,
Od Ridžala poklon i štovanje . . .
Brže viče hitre savjetnike
Što do nužde drži utajane
Pa jih pita Omere serdare: —
Kako ćemo moje lale mudre,
Koje ćemo stavit' ugovorke?
Omer pita, savjetnici kažu:
Piši pašo za uvjete prvo,
Da načiniš drum proz goru crnu,
Od Nikšića do Žabljaka grada;
Uzanj tvrde da sagradiš kule
Što će biti za tog druma straža
A zemlju će zauzdati cielu:
To će biti za te dobro prvo.
Inglez kaže a Omere piše.
Dat' li vilo ako bora znadeš?
Mučno dati pobratime dragi,

Digitized by Google

Crnogorci Hajlenderi nisu,
Da Englezka njih se hvati varka.
Drugi uvjet postavi serdare:
Da uklone iz otačstva Mirka?
To će drugo biti dobro za te . .
Englez kaže a Omere piše . . .
Dat' li vilo sjerotinja Mirka?
Mučno dati pobratime dragi,
Jer rod njemu sve zasluge znade,
Vele cieni dobročinu svoga;
Kad bi njega izdali junaci,
Svoje ruse izdali bi glave.
Treći meći uslov gospodare:
Da ti vjeru za besjedu dadu,
Kako nigda pomagati neće
Odmetničkoj preo medje raji.
To je treće dobro gospodare
Po sve carstvo i po cara tvoga, —
Omer piše a Ingleže kaže.
Dat' li vilo vjeru za besjedu?
Ja li dati ja l' nedati pobro,
Kad brat bratu pripomoći neće,
Ko će komu u nevolji doći!
A četvrto išći gospodare,
Da se sužnji u razmjenu miene,
Što je koja strana zadobila.
Paša piše a Ingleže kaže.
Hoće li se sužnji mijenjati?
Mienjat će se da bi krivo bilo,
Jere vole jednog izgubljena
Neg' stotinu ulovljenih ravnu.
I na tom se uglavi primirje.
S biela Skadra gruhnuše lubarde,

Digitized by Google

Odpukoše na Cetinju ravnu.
Brzojavi lete k Carigradu
Pa rekoše: dobili su Turci.
A da pitaš šta su zadobili,
Nebi znali kazati ti sami,
Ali znade pregorkinja vila
Pa kazuje šćetu po svijetu:
Četrest hiljad' brojenijeh glava,
Pet miljuna ingležkijeh groša,
Osim što su svi porezi zbrani,
Iz sve Bosne, pa tu pozobani,
Pa kljusadi, pa pustih samara
Pa ostalih skrovitijeh kvara,
A dobitak za kapu dinara.
Ma i to je bolje dobivanje
No krvave o ledinu glave.

Osu silna sa Rijeke vojska,
Osta rieka crna i krvava;
Ogorilo drvlje i kamenje,
Potavnilo bilje i čimenje,
Crnu zemlju krvca rasirila,
Ljuto goru crnu ucvielila.
Al' necvieli jadan zavičaju!
Zemljicu će oprat kiša crnu
Iz nje neven poniknuti cvieće
I travica porast zaboravka,
Slava tvoja povenuti neće
A šćete se zaboravit steće;
Jer je dično ostalo Cetinje
I sloboda na Cetinju sveta.
U slobodi zborovat će vile,
A dok biele uzzboruju vile,

Digitized by Google

Iz slobode strijeljat' će striele
I viek raziť prieke protivnike.

Braćo moja slavni mučenici!
Evo pjevam što mi grlo daje,
Dokle još mi krvca hrabrost grije,
Dok mi srce za mejdanom hlepi,
Dok me za rod topla ljubav kriepi,
Dok mi moja godi posestrima.
Ako s' vama borio se nisam,
Jesam bdio na vaše junačtvo,
Jesam vaše zlopatio boli,
I vaše sam osjećô udese,
Pa ja pjevah ne što mi je drago,
Već ja pjevah za diku junačku
Jer to njegda ostat će pričanje
U slavnomu našem narašćaju,
Kad njegovih nestane dušmana
(Nestat' li jih igda do vieka?)
Nek vjekuje popievka junačka . .
Oj! junaci pokojne vi duše!
Uz sva vaša djela neumrla
I moja se duhom druži vila,
Nek bi i njoj uspomena bila.
Vita jelo vini k nebu grane,
Mili Bože pokloni nam zdravlje;
Jelo grane, da odpočinjamo,
Zdravlje Bože, da se spominjamo!

Digitized by Google

Bilježka.

Po njekijem izvjestnijem glasovima evo šta su junačka braća i u Crnojgori i izvan nje šćetovala u ovomu ljutom ratu:

Počeo se je boj god. 1861 u Hercegovini na Dugoj, tu pogibe jih 25. Na Kolašinu 154. u Pranjini 14. na Viru 22. na Jezeru kad hćedoše oteti vatrenjaču 22. u Pivi 176. opet na Dugi 27.

Godine 1862. u prvom boju na Čestanu 76. na Veljebrdu 35. na Krnjici 109. u Medunui na Kučama 149. u Ponorima i Vukovcima 28. na Dugi u dva boja 215. na Nikšiću 50. u Vasojevićima u dva boja 235. opet na Dngi 324. u Martinićim 78. u Crnjici i Piperima 23. u Praskvici 76. na Kasalinoj glavici 324. u Sadjevcu 250. u kr. Bari 32. kod Kita i Ždrebenika 237. na Zagarču 468. na Glavici 230. na Orijojluci 50. na Ćurincu 24. u Lješanskoj 150. u Sinjcu i Lješanjskoj opet 246. na Hrvaču 186. na Družić u 270. u Rovcima 76. na Rijeci Crnojevića 260. Razoreno i popaljeno u Crnojgori: Manastir u Ždrebeniku, Crkva u Cerovu, u Poviji, na Glavici, dvije u Martinićima, u Zagarču, u Kokotima, a 6 crkava u Nahiji Riečkoj. Kuća razoreno u Bršnu 80. u Rudinama 110. u Pješivcima 200. u Bjelopavlićima 300. u Zagarču 150. u Piperima 100. u Krusama 50. u Lješanjskoj 240. u Riječkoj 300. u Ploči i Riječima 590. u Meterizima 100. na Rijeci i u Okolini 250. svega 2560.

Izvan granice Crnogorske: Razoreno i popaljeno u Zubima 1250. kuća, u Banjanima 300. u Pivi 200. u Kučima 1120. u Ponorima 150. u Vranjini 50. u dolnje Kokote 20. u Vasojevićima 1660. svega 3870.

Izgubljenih dakle glava junačkijeh: 4413. Vrlo ranjenijeh koji ostaše nakazni do 2000. Lakše ranjenijeh 2.2000. Dosta grdnih rana!

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google